



**BOCCE SPORCULARININ SPORTMENLİK VE
DAVRANIŞ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Özay GÜRSOY

Yüksek Lisans Tezi

Antrenörlük Eğitimi

Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Yunus Emre ÇİNGÖZ

2025

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BOCCE SPORCULARININ SPORTMENLİK VE DAVRANIŞ DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özay GÜRSOY

Danışman: Doç. Dr. Yunus Emre ÇİNGÖZ

BAYBURT - 2025

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Yunus Emre ÇİNGÖZ danışmanlığında, Özey GÜRSOY tarafından hazırlanan “Bocce Sporcularının Sportmenlik ve Davranış Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 14.07.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Hayri AKYÜZ

Üye : Doç. Dr. Yunus Emre ÇİNGÖZ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Burak KARABABA

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bünyamin ALIM
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. Yunus Emre ÇİNGÖZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “Bocce Sporcularının Sportmenlik ve Davranış Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı program seçin tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

14.07.2025

Özay GÜRSOY



ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, yüksek lisans eğitimim süresince edindiğim bilgi ve birikimlerin bir ürünü olarak hazırlanmıştır. Tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübeleriyle bana rehberlik eden, desteklerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Yunus Emre ÇİNGÖZ 'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında bana moral ve destek veren aileme, arkadaşlarıma ve her zaman yanımda olan sevdiklerime teşekkür ederim. Onların manevi destekleri bu süreci daha anlamlı hale getirmiştir.

Bu çalışmanın, alanındaki bilgi birikimine katkı sağlayacağını ve ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacağını ümit ediyorum.

Özay GÜRSOY

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOCCE SPORCULARININ SPORTMENLİK VE DAVRANIŞ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Özay GÜRSOY

Bayburt Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Antrenörlük Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yunus Emre ÇİNGÖZ

Bayburt-2025, Sayfa: 96

Bu çalışmanın amacı, bocce sporcularının sportmenlik ve davranış düzeylerini incelemek ve bu doğrultuda elde edilen sonuçlara göre sergilenen davranışları iyileştirmek için etkili stratejiler geliştirmektir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmış olup, bu model mevcut bir durumu olduğu gibi betimleyerek analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma grubunu, 2024-2025 yılı aktif bocce sporunu yapan 300 sporcu oluşturmaktadır. Veri toplama aracı üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde demografik bilgilerin yer aldığı kişisel bilgi formu, ikinci bölümde "Çok Boyutlu Sportmenlik Davranışları Ölçeği (ÇBSDÖ)" ve üçüncü bölümde "Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği" kullanılmıştır. Bu çalışma bocce sporcularının sportmenlik ve davranış düzeylerinin yaş, öğrenim durumu, bocce sporunu yapma süreleri ve millilik durumlarına göre nasıl etkilendiğini analiz ederek bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Araştırma bulguları, cinsiyet, yaş ve spor yapma sıklığı gibi değişkenlerin bocce sporcularının sportmenlik ve davranış düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ancak öğrenim durumunun sporcuların sportmenlik ve davranış düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bu durum sportmenlik davranışlarının sporcuların eğitim durumundan bağımsız olarak benzerlik gösterdiğini ifade etmektedir. Bu çalışma sonuç olarak bocce sporcularında sportmenlik ve davranış düzeylerinin incelenmesinin önemi vurgulamakta ve bu davranışların geliştirilmesi ve yeni stratejiler üretilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bocce, sportmenlik, davranış.

ABSTRACT

M. SC. THESIS

EXAMINATION OF SPORTSMANSHIP AND BEHAVIOR LEVELS OF BOCCE ATHLETES

Özay GÜRSOY

Bayburt University

Institute of Graduate Studies

Department of Coaching Education

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yunus Emre ÇİNGÖZ

Bayburt-2025, Pages: 96

The purpose of this study is to examine the sportsmanship and behavior levels of bocce athletes and, based on the results obtained, to develop effective strategies to improve these behaviors. A general survey model was used in the study, which aims to describe and analyze a current situation as it is. The research group consisted of 300 athletes actively participating in bocce in the 2024-2025 academic year. The data collection tool consisted of three parts. The first part included a personal information form containing demographic information, the second part included the "Multidimensional Sportsmanship Behavior Scale (MSBS)," and the third part included the "Prosocial and Antisocial Behavior in Sports Scale." This study aims to fill this gap by analyzing how the sportsmanship and behavior levels of bocce athletes are affected by their age, educational status, duration of bocce sports practice, and national identity. The research findings indicate that variables such as gender, age, and frequency of sports practice have a significant impact on the sportsmanship and behavior levels of bocce athletes. However, educational background does not have a significant impact on athletes' sportsmanship and behavioral levels. This suggests that sportsmanship behaviors are similar regardless of athletes' educational background. This study ultimately highlights the importance of examining sportsmanship and behavioral levels in bocce athletes, and is crucial for developing these behaviors and developing new strategies.

Keywords: Bocce, sportsmanship, behaviour.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	II
BEYANNAME.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLOLAR.....	IX
ŞEKİLLER.....	X
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu ve Problemi	3
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Varsayımlar	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
1.1. SPOR KAVRAMI VE KAPSAMI.....	6
1.1.1. Sporun Tarihsel Gelişimi.....	6
1.1.2. Sporun Önemi ve Toplumsal İşlevleri.....	7
1.1.3. Sporun Kişilik Üzerine Etkisi.....	8
1.2. BOCCE.....	8
1.2.1. Boccenin Tarihsel Gelişimi	9
1.2.2. Boccenin Alt Branşları	12
1.2.2.1. Petank	12
1.2.2.2. Raffa	14
1.2.2.3. Volo	14
1.2.2.4. Çim topu	16
1.2.2.5. Boccia	16
1.3. SPORTMENLİK KAVRAMI	18
1.3.1. Sportmenlik Davranış İlkeleri	19
1.3.2. Sportmenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi	20
1.3.3. Türkiye’ de Sportmenlik Kavramı ve Süreçleri	22
1.3.4. Sportmenlik Kavramının Alt Boyutları	25
1.3.5. Sportmenliği Etkileyen Bazı Faktörler.....	26
1.3.6. Sportmenlik Dışı Davranışlar	26
1.3.6.1. Hile	28
1.3.6.2. Şiddet.....	29
1.3.6.3. Küfür.....	30
1.3.6.4. Şike.....	30
1.3.6.5. Doping	30
1.4. DAVRANIŞ KAVRAMI	31
1.4.1. Davranış Kavramı Tarihçesi.....	32

1.4.2. Davranışların Gruplama Çeşitleri.....	33
1.4.3. Davranışı Etkileyen Faktörler.....	35
1.4.4. Davranışın Spor İle İlişkisi.....	36
1.4.4.1. Çocuk ve Genç Sporunda Davranış.....	36
1.4.4.2. Profesyonel Sporcuların Davranışı ve Performansı.....	36
1.4.4.3. Antrenör ve Sporcu Arasındaki Davranışsal Etkileşim.....	37
1.4.4.4. Sporcu ile Taraftar Arasındaki Davranış.....	37
İKİNCİ BÖLÜM	39
2. YÖNTEM	39
2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	39
2.2. HİPOTEZLER	39
2.3. EVREN VE ÖRNEKLEM GRUBU	40
2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	40
2.5. SÜREÇ/UYGULAMA	40
2.6. VERİ ANALİZİ.....	41
2.6.1. Normallik Testi.....	41
2.6.2. Etik Onay.....	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	44
3. BULGULAR	44
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	58
Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	58
KAYNAKÇA.....	83
EKLER	91
Ek 1: Etik Kurul Kararı	91
Ek 2: Kişisel Bilgi Formu.....	92
Ek 3: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	93
Ek 4: Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	94
Ek 5: Ölçek Kullanım İzinleri	95
ÖZ GEÇMİŞ	96

TABLÖLAR

Tablo 1: Katılımcılara Uygulanan Ölçek Puanlarının Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) Değerleri	40
Tablo 2: Veri toplama Araçlarına Ait Cronbach's Alpha Değerleri.....	41
Tablo 3: Katılımcıların Demografik Özellikleri	43
Tablo 4: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Dağılımı	43
Tablo 5: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeğinden Aldıkları Puanların Dağılımı.....	44
Tablo 6: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları	44
Tablo 7: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Rakibe Saygı) Testi Sonuçları.....	45
Tablo 8: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Sosyal Normlara Uyum) Testi Sonuçları	45
Tablo 9: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Sporda Sorumluluklara Bağlılık) Testi Sonuçları.....	46
Tablo 10: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları.....	52
Tablo 11: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Antisosyal Rakip Davranış) Test Sonuçları	53
Tablo 12: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Antisosyal Takım Davranış) Test Sonuçları	55
Tablo 13: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Antisosyal Prososyal Rakip ve Takımda Toplam Puan) Test Sonuçları	56
Tablo 14: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları	49
Tablo 15: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları.....	50
Tablo 16: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları.....	51
Tablo 17: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları .	52
Tablo 18: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Prososyal Takım Davranış) Test Sonuçları	53
Tablo 19: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Prososyal Rakip Davranış) Test Sonuçları	41
Tablo 20: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Prososyal Antisosyal Toplam Puanlar) Test Sonuçları	41

Tablo 21: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Milli Sporcu Olma Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları.....	54
Tablo 22: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Milli Sporcu Olma Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları	55



ŞEKİLLER

Şekil 1: Boccenin Alt Branşları	12
Şekil 2: Petank	13
Şekil 3: Raffa.....	14
Şekil 4: Volo	15
Şekil 5: Çim Topu.....	16
Şekil 6: Boccia	17



KISALTMALAR

IOC	: Uluslararası Olimpiyat Komitesi
TBBDF	: Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu
CMSB	: Dünya Boule Sporları Konfederasyonu
CBI	: Uluslararası Raffa Konfederasyonu
FIB	: Uluslararası Volo Federasyonu
FIPJP	: Uluslararası Petank Federasyonu
P	: Anlamlılık Düzeyi
WB	: Uluslararası Çim Topu Federasyonu
CIFP	: Uluslararası Fair Play Konseyi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
ÇBSDÖ	: Çok Boyutlu Sportmenlik Davranışları Ölçeği



GİRİŞ

Spor kavramının çok eski dönemlere kadar uzandığı, hatta insanlık tarihi kadar geçmişe sahip olduğu varsayılmaktadır (Öntürk & Ekici, 2018). Kuşkusuz ki spor, geçmiş zamanlarda günümüzdeki tanımıyla varlık göstermemekteydi ve bugünkü kural ve nizamlarla yapılmamaktaydı. Daha çok kaçma, kovalama ve hayatta kalma biçiminde ortaya çıktığı düşünülen spor kavramı, ilk insanların doğayla ve birbirleriyle girdikleri mücadeleler sonucu şekillenmiştir. Doğa ve yaşam paydaşı olan diğer insanlarla hayat mücadelesine giren ilk insanların, bugünkü spor dallarının temelini o dönemlerde attıkları varsayılmaktadır. Henüz üretim merkezli bir toplumsal yapıya geçmeden önce, avcılık ve toplayıcılıkla hayatlarını sürdüren insanlar, beslenme ve çeşitli gereksinimlerini karşılamak amacıyla fiziksel hareketlerde bulunmuş; bu hareketleri zamanla yapılandırarak kalıplaştırmış ve günümüz spor disiplinlerinin gelişimine zemin hazırlamışlardır. Yakın tarihte ise bu hareket çeşitleri ve spor, farklı amaçlara hizmet etmeye başlamıştır. Bu amaçlar; sağlıklı ve zinde bir fiziksel yapıya sahip olma, her an savaşa hazır durumda olma, eğitim, maddi ve manevi kazanç elde etme ve bilimsel çalışmalar yapma gibi çeşitli alanlarda sınıflandırılabilir. Nasıl ki insan sürekli bir gelişim ve olgunlaşma süreci içindeyse, spor da zaman içinde evrimleşerek dinamik bir yapı kazanmıştır (Efek, 2020). Literatürde spor kavramına ilişkin birçok tanım ve değerlendirme bulunmaktadır. Spor birçok bilimsel araştırmada fiziksel sağlık üzerinden ele alınmış olsa da psikolojik ve davranışsal etkileri de bilimsel çalışmalara konu olmuştur (Efek, 2019).

Bocce branşı da birçok spor branşı gibi kazanma hırsına odaklı rekabet ve mücadele içeren bir spor dalıdır. Bocce oyununun günümüz kurallarına benzerlik gösteren oyunların çok eski dönemlerde varlık gösterdiği bilinmektedir. Genel bir çerçevede değerlendirildiğinde; top veya benzeri nesnelerin belirli bir hedefe atılması ya da hedefin isabetle vurulmasını amaçlayan geleneksel oyunların, günümüzdeki Bocce, Petanque, Lawn Ball ve hatta Bowling gibi spor dallarının tarihsel öncülleri olduğunu ileri sürmek mümkündür (Türkmen, 2011).

Bocce, düz ve pürüzsüz bir zeminde, geleneksel kategoriler olarak tanımlanan tekli, çiftli ve üçlü takımlar biçiminde icra edilmektedir. Oyunda, farklı işlevlere sahip olan "misket" adı verilen küçük toplar ile boule olarak adlandırılan daha büyük toplar kullanılmaktadır. Raffa disiplininde, atışlar hem isabet sağlama (vurma) hem de hedefe yaklaşma amacıyla gerçekleştirilmektedir. Yaklaşma atışı (Punto), oyuncunun daha önce sahaya atılmış olan topa ya da miskete olabildiğince yakın bir atış yapması esasına dayanmaktadır.

Volo disiplininde de oyuncunun asıl amacı sahip olduğu topu miskete mümkün olduğunca yaklaştırmaktır. Oyuncular sırasıyla atışlarını gerçekleştirir; sonraki oyuncu, kendi

topunu hedef topa yaklaştırmaya çalışabileceği gibi, rakibinin topunu uzaklaştırarak kendi topunun avantajını artırma stratejisini de benimseyebilir. Oyun genel manada, sahip olunan topun miskete yakınlaşmasına ve raffa ve volo atış teknikleri ile rakip topoların vurularak misketten uzaklaştırılması üzerine kuruludur. Bu şekilde, oyuncular ellerindeki bir ya da birden fazla topa oyuna devam ederek en yüksek puanı elde etmeyi amaçlamaktadırlar (Türkmen, 2011).

Bocceyi diğer sporlardan ayıran özelliklerden biri, bazı alt branşlarında hakemin oyunu sürekli gözetim altında tutmamasıdır. Sporcular oyun esnasında anlaşmazlık yaşadıklarında hakemi çağırarak karar vermesini isterler. Bu durum sporcuların sportmenlik düzeylerinin olumlu veya olumsuz etkilenmesine sebep olabilir (Türkmen, 2011).

Sportmenlik, spor olgusu içerisinde kabul gören kavramsal yapılardan biri olup, çoğunlukla centilmenlik ya da "Fair Play" kavramlarıyla eşanlamlı olarak kullanılmaktadır (Certel, Bahadır ve Çelik, 2020; Pehlivan, 2004). Adalet duygusu, ahlaki duruş, saygı, etik anlayış ve felsefi bir bakış açısıyla ilişkilendirilen sportmenlik, hile, kural ihlali, yanıltıcı davranışlar ve etik dışı tutumları reddederek, spor ortamında ahlaka uygun bir yapının inşasında önemli bir rol oynamaktadır (Yapan, 2007). Başka bir ifadeyle, sportmenlik, spor bağlamında etik açıdan uygun görülen davranış biçimlerini ve tutumları ifade etmektedir.

Başlangıçta insan onurunun bir yansıması olarak ortaya çıkan sportmenlik, zamanla sporun tüm biçim ve aşamalarında adil oyun ilkesine hizmet eden ahlaki bir değer haline gelmiştir. Keating'e (2007) göre sportmenlik; cesaret, sabır, özdenetim, içtenlik, özgüven, başkalarına saygı, nezaket, yardımseverlik, erdem, cömertlik ve soyluluk gibi nitelikleri kapsamaktadır. Bu bağlamda sportmenlik, yalnızca bireysel düzeydeki etik tutumları değil, aynı zamanda sporun içindeki sosyal ahlak kurallarıyla da yakından ilişkilidir. Sporun ruhuna uygun davranışların tümünü kapsayan bu kavram, aynı zamanda başarı stratejileri bağlamında etik doğrultuda etkili davranışlara yönelimi gerekli kılmaktadır (Stornes ve Bru, 2002).

Sportmenlik aslında sporun doğasında yer alan ahlaki bir tutumu temsil eder. Örneğin; sporcuların istemeden yaptıkları fauller sonucu rakiplerinden özür dilemeleri, hakemlerin hatalı kararlarını düzeltme çabası içinde olmaları, sporcuların rakiplerinin sağlığını tehlikeye atabilecek pozisyonlardan kaçınmaları ve antrenörlerin, önde oldukları maçlarda oyuncularına oyun süresinden çalma gibi sportmenlik dışı davranışlardan uzak durmaları yönünde telkinlerde bulunmaları bu tutumun somut sonuçlarıdır. Ayrıca kurallara eksiksiz biçimde riayet edilmesi de sportmenliğin bir göstergesidir.

Sportmenlik, rekabete dayalı müsabakalarda yalnızca "ne yapılması gerektiği" sorusuna değil, aynı zamanda "nasıl yapılması gerektiği" sorusuna da odaklanan bir etik anlayışı temsil

eder. Örneğin; bir oyuncunun rakibini istemeden düşürdükten sonra ona yardım etmesi, antrenörün etik dışı zaman kazanmaya yönelik stratejileri reddetmesi ya da sporcuların hakem hatalarını düzeltme yönünde girişimlerde bulunmaları, sportmenliğin temel örnekleri arasında gösterilebilir (Güllü, 2018).

Bu araştırma bocce sporcularının sportmenlik ve davranış düzeylerini incelemek için tasarlanmıştır. Ayrıca bocce sporcularının sportmenlik davranışları hakkında genel bilgi vermeye odaklanmıştır. Sporcuların sportmenlik davranışlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi, ilgili alan yazına katkı sağlamanın yanı sıra, yürütülen araştırmaların amacına ulaşması ve bulguların sahaya aktarılabilirliğini artırması açısından önemli bir gerekliliktir.

Araştırmanın Konusu ve Problemi

Bu araştırmada "Bocce Sporcularının Sportmenlik ve Davranış Düzeylerinin İncelenmesi" başlığını seçmemde, literatürdeki boşluklar ve yeni bulgular ışığında bu alanı yeniden değerlendirme ihtiyacı etkili olmuştur.

Güncel literatürü incelediğimde, birçok spor branşında sporcuların sportmenlik ve davranış düzeylerinin incelendiği ancak bocce branşı ile ilgili yeterince detaylandırılmadığını fark ettim. Mevcut araştırmaların daha çok popüler spor branşlarını ele aldığı görülmektedir.

Üzerinde çalışılan bocce sporunda sportmenlik kavramının etkili bir şekilde geliştirilmesi ve teşvik edilmesi gerekliliği önemli bir konudur. Sporun doğası gereği rekabetçi ve zorlayıcı yapısı, sporcular arasındaki ilişkiyi ve yarışma süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Bununla birlikte, bocce branşında sporcular arasında fiziksel temasın az olması ve hakemin oyuna diğer branşlara kıyasla daha sınırlı müdahalesi, sportmenlik davranışlarının belirlenmesinde zaman zaman avantaj, bazen ise dezavantaj oluşturabilmektedir. Yani sportmenlik, sporcuların birbirleriyle ilişkilerini, kurallara uyum düzeylerini ve etik standartlara bağlılıklarını yansıtır. Bu kontrollü ve stratejik spor dalında, sporun ve sporcunun güvenliği, sürdürülebilirliği ve sporcular arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, araştırmanın odak noktası, bocce sporunda sportmenlik kavramının nasıl tanımlandığı, hangi faktörlerin sportmenlik davranışlarını etkilediği ve bu davranışların sporcular üzerindeki etkilerinin ne olduğu gibi konuları derinlemesine incelemektir. Sporcular arasında sportmenlik değerlerinin nasıl geliştirilebileceği ve bu değerlerin sporcuların performansına ve spor etiğine nasıl katkı sağlayabileceği konuları üzerinde durulacaktır. Bu çalışmanın sonuçları, spor etiği açısından değerli bulgular sunacak ve bocce sporunda

sportmenlik ilkelerinin güçlendirilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın öncelikli amacı, bocce sporcularında sportmenlik ve davranış düzeylerini incelemek ve bu doğrultuda sportmenlik davranışlarını geliştirmeye yönelik stratejiler belirlemektir. Sportmenlik kavramının bocce sporunda nasıl tanımlandığı, hangi faktörlerin sportmenlik davranışlarını etkilediği ve bu davranışların sporcular üzerindeki etkilerini araştırarak, spor etiği ve sporcuların karakter gelişimi açısından önemli bir katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda, bocce sporcuları üzerinde yürütülen sportmenliği teşvik edici çalışmaların, sporcular arasında etik ilkelere uygun davranışların yaygınlaşmasına ve sporun genelinde etik standartların yükseltilmesine katkı sunabileceği önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Sporcuların sportmenlik ilkelerine uygun davranışlar sergilemeleri, hem bireysel olarak spor etkinliklerinden daha fazla keyif almalarına hem de sporun toplum içindeki itibarını korumalarına yardımcı olabilmektedir.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Bocce sporunda sportmenlik kavramının önemi, sporcuların ahlaki ve etik değerlere uygun davranışlar sergilemeleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu spor dalında sportmenlik, müsabaka sırasında diğer sporculara karşı saygı göstermeyi, kurallara tam uyumu ve etik olmayan davranışlardan kaçınmayı içermektedir. Sportmenlik ilkelerine uygun davranışlar sergileyen sporcular, hem sporun içindeki rekabetçi ortamın sağlıklı bir şekilde yönetilmesine katkı sağlarlar hem de sporun toplumsal itibarını korurlar. Ayrıca, sportmenlik değerleri sporcular arası ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlarken, sporun yalnızca fiziksel başarılarla değil, etik değerlerle de bütünleşik bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2024-2025 yıllarında aktif olarak bocce sporu yapan 300 sporcu ile sınırlandırılmıştır.

Varsayımlar

- Sporcuların soruları doğru ve dikkatli bir şekilde yanıtlayarak gerçeği yansıttığı varsayılmaktadır.
- Soruların açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmiş olması, sporcuların bu soruları doğru şekilde kavrayarak yanıtladıkları varsayımını desteklemektedir.

- Anket sonuçlarının, sporcuların gerçek dūřūnce ve alışkanlıklarını yansıttığı varsayılmaktadır.
- Ölçeklerin uygulanma sürecinde sporcuların odaklarını etkileyebilecek dış faktörlerin (gürültü, zaman kısıtı gibi) minimum düzeyde olduğu varsayılmaktadır.



BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. SPOR KAVRAMI VE KAPSAMI

Çok yönlü olması nedeni birçok kaynakta spor ile ilgili farklı tanımlamalarla karşılaşabiliriz. Bu tanımlamalar çoğu zaman birbirini destekler nitelikte olsa da farklı anlayışlar neticesinde birbirine zıt tanımlar da görülebilir. Uzun yıllardır gelişen bilgi birikimlerinden derlenen bazı spor tanımları aşağıda olduğu gibidir.

Spor, başarıyı geliştirme ve müsabakalarda üstünlük kurma amacını içerir. Başarıyı geliştirebilmek ve müsabakalarda üstünlük kurabilmek için fiziksel anlamda daha yetenekli bireylerin seçilmesi ve seçilen kişilerin devamlı ve sıkı bir eğitim modeli ile hazırlanmaları gereklidir. Spor gerçek manada başarıya ulaşma gücünün artırılması ve kişisel açıdan maksimum performansa çıkarılması doğrultusunda verilen çabadır (Öztürk, 2024).

Spor dünya kültürlerinin bir parçası, dil, din, ırk gibi özellikleri farklı insanları tek çatı altında birleştiren önemli bir araçtır. Spor, yalnızca bedensel bir etkinlikler bütünü olmanın ötesinde, günümüzde bireylerin zihinsel sağlığını olumlu yönde etkileyen, toplumsal etkileşimi teşvik eden ve moral düzeyini artıran çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, küresel ölçekte barışın tesisine katkı sağlayan önemli faaliyet alanlarından biri olarak da değerlendirilmektedir. Bu yönleriyle değerlendirildiğinde, sporun kapsamını belirli kalıplarla sınırlamak ve klasik bir tanımla ifade etmek oldukça güçtür.

1.1.1. Sporun Tarihsel Gelişimi

Dünya’ da spor faaliyetleri açısından tarihe damgasını vuran Antik Olimpiyatlar M.Ö. 776 ve M.S. 393 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Ancak, antik çağdaki spor etkinliklerinin amacı günümüzden farklıydı. Bu etkinlikler, dini bir motif taşıyor ve o dönemdeki tanrılara ya da tanrıçalara adanıyordu. Ayrıca bu etkinliklerin, günümüzde de sürdürülen bir amaç olarak, bireyleri kötü alışkanlıklardan ve olumsuz tutumlardan uzak tutmayı hedeflediği görülmektedir (Erkan, 2017).

Modern Olimpiyat Oyunları, Baron Pierre de Coubertin'in Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ni (IOC) kurmasıyla 1896 yılında başlamıştır (Yıldıran, 2014). Dünya genelinde Olimpiyat Oyunları dışında da büyük ve kapsamlı yarışmalar düzenlenmektedir. Bu yarışmalara örnek olarak Dünya Kupaları, kıtalara atfedilen oyunlar (Avrupa Kupası, Afrika Oyunları vb.), Balkan Şampiyonaları, Federasyon Kupaları, Üniversite Oyunları, Ülke Şampiyonaları ve özel düzenlenen organizasyonlar gösterilebilir" (Russo ve Figueira, 2022).

1.1.2. Sporun Önemi ve Toplumsal İşlevleri

Sporun toplumların sınıfsal niteliğine bağlı olarak önemi ve sonuç olarak belli başlı toplumsal işlevleri aşağıdaki gibidir (Doğan, 2007).

Yirminci yüzyıl insanının yaşamına değişik biçimlerde ve değişik düzeylerde girmiş olan spor olgusu, yerine getirdiği bu toplumsal işlevler nedeniyle önem taşımaktadır. Bir kültür aracı olarak spor toplumu değişik yönlerde etkileyeceği gibi, saldırganlık içgüdüsünün körükleyici açıdan işlenmesi ile olumsuz sonuçlar doğurması da mümkündür. Toplumsal ekonomik yapı ve sistemlere bağlı olan spor, olumlu olduğu gibi olumsuz sonuçlar da doğuran bir olgu olabilmektedir. Spor bir yandan popüler ve yaygın oluşuyla, diğer yandan genç kuşaklar üzerindeki etkisiyle önemli bir toplumsal olgudur. Kimi için bir eğlence, saygınlık, dinlenme kaynağı olan spor, bazıları içinde kazanç ve sömürü kaynağı olmaktadır.

Sporun toplumsal işlevleri şöyle sıralanabilir; spor dengeli kişiliğin gelişmesine hizmet eder, kurallara uygun davranma ve eylemde bulunma alışkanlığı kazandırır, kurallara, gelenek ve göreneklere, yasalara saygılı olmayı öğretir, özgürlük kavramının yerleşmesinde önemli bir işlevi vardır, olumlu toplumsal davranışların kazanılmasına katkıda bulunur, eşitlik fikrinin gelişmesine ve başkalarının haklarına saygı gösterilmesine, düzenli çalışmaya, sistemli planlı ve dikkatli hareket etmeye, planlı ve değerlendirme yetisi kazanmaya hizmet ederek toplumsal yaşama etkili rasyonel ve dengeli şekilde uyum sağlanmasına yarar (Doğan, 2007).

Çocuklar ve gençler serbest zamanlarının büyük bölümünü sportif etkinliklerle geçirdikleri için gençliğin yönlendirilmesinde spor ve spor örgütlerine önemli görevler düşmektedir. Serbest zaman uğraşısı, insanın kendi özgür istemine bağlı olarak eğlenmek, dinlenmek, gönüllü katılım, bilgi ve kültürü geliştirmek amacıyla mesleksi ve ailesel zorunluluklar dışında yaptığı uğraşlar bütünüdür. Spor bu amaçla yaygın bir toplumsal olgu olarak görülmektedir.

Yukarıda anlatılanlar çerçevesinde sporun başlıca toplumsal işlevleri aşağıda belirtilen başlıklar altında toplanabilir;

- Eğlence aracı olmak
- Kişiliğin gelişimini sağlamak
- Toplumsallaşma aracı olmak
- Boş zamanları değerlendirme aracı olmak
- Toplumsal etkinlikte bulunma aracı
- Zorunlu etkinlikler
- Sportif uğraşı ve iş uğraşısı olarak spor

1.1.3. Sporun Kişilik Üzerine Etkisi

Sporun kişilik üzerine etkisine bakıldığında; sosyalleşme ve disiplin süreçlerini geliştirdiği, karakteri biçimlendirdiği ve iş birliği yapmayı öğrettiği görülmektedir. Aynı zamanda saldırganlık davranışını doğal yöntemlerle ve toplumsal yaşamın kurallarına uygun biçimde üzerinizden atmayı spor öğretmektedir (Taşneli, 2007). Bireysel mutluluk toplumsal iletişimin en önemli unsurudur. Çevrelerinden ve kendilerinden kaynaklanan türlü problemlerle kişiler doğal ve toplumsal hayatlarında karşı karşıya kalır. Umutsuzluk duygusuna kapılmaları ve hüzünlenmeleri bunların neticesinde olmaktadır. Oysaki insanoğlu doğası gereğince eğlenceli ve hoşça zaman geçirmek, zatının huzurunu bozan, onu mutsuz eden hadiselerden, durumlardan ve insanlardan uzaklaşmak yönelimindedir. Kişiler bu nedenle olumlu ve nitelikli iletişim kurabileceği, kendilerini iyi hissedebileceği, birlikte güzel zaman geçirebileceği şahıs ve gruplarla vakit geçirmeye eğilimli olmaktadırlar. Bireylerin kendilerine mutluluk veren eylemlere gereksinim duyması, sosyal hayatta iletişim kurmanın en temel amaçlarından bir tanesidir (Megep, 2014).

Çoğu zaman çevreyi gözlemleyerek edinilen kazanımlardan sosyal beceri oluşmaktadır ve kalıcılık kazanması çevreden alınan olumlu veya olumsuz deneyimler sayesinde olmaktadır. Bugün bu tanım, içinde yaşadığımız çağda ehemmiyet kazanmış ve birçok ülke eğitim programlarına sosyal beceri kavramını dahil etmiştir. Buna bağlı olarak, çeşitli sosyal beceri programları farklı yaş gruplarındaki ve çeşitli niteliklere sahip çocuklar için hazırlanmakta olup, bireylerin sosyal beceri öğrenme ve uygulama düzeylerini etkileyen faktörlerin yanı sıra bu programların etkinliğini belirleyen etmenler de araştırılmaya çalışılmaktadır (Çiftci, 2012).

1.2. BOCCE

Bocce, temelde oyuncuların, oyun alanında bulunan küçük hedef topa (misket) en yakın mesafeye bocce toplarını atmayı hedeflediği bir spor dalı olarak tanımlanmaktadır. Bu spor, yalnızca hedefe yönelik atışlarla sınırlı kalmayıp, oyun sırasında ortaya çıkan farklı pozisyonlar ve stratejik durumlar doğrultusunda hem rakip hem de kendi topuna yapılan vuruşlar ve yaklaşma atışlarıyla zenginleşmektedir (Türkmen ve Özel, 2023).

Bocce terimi, Türkiye’de dört farklı oyun sistemini (Raffa, Volo, Petank ve Çim Topu) kapsayan genel bir üst kavram olarak kullanılmaktadır. İtalyanca kökenli olan bu kelimenin Fransızca’ daki karşılığı *Boules*, İngilizcedeki karşılığı ise *Bowls* şeklindedir. Türkiye’de Bocce sporunun ilk olarak oynanmaya başlandığı sistem, İtalyanlar tarafından geliştirilen *Raffa* sistemidir. Bu nedenle, söz konusu oyun disiplinlerini tanımlamak amacıyla öncelikle "Bocce" terimi benimsenmiş ve zamanla bu kullanım yerleşik hale gelmiştir. Dört farklı oyun sistemini bir araya getiren konfederasyon (Confédération Mondiale des Sports de Boules- CMSB),

Fransa merkezli olarak kurulduğundan, burada 'Boules' terimi tercih edilmiştir. Bu nedenle, günümüzde uluslararası spor organizasyonlarında söz konusu spor dalı, konfederasyonun adından da kaynaklı olarak genellikle 'Boules' şeklinde tanımlanmaktadır. Öte yandan, 'Bocce' kelimesi ise İtalyanca'da 'öpmek' anlamına gelen 'bacio' sözcüğünden türemiştir. Buradaki temel metafor, çekim ve cazibe merkezi olan hedef topa (misket) yaklaşmayı, yani onu “öpme” eylemini ifade etmektedir. Bölgesel olarak Güney Fransa'nın Provençal lehçesinde ise bu kelime *bocca* biçiminde kullanılmaktadır. Ayrıca, Bocce teriminin doğrudan Latince *bottica* kelimesinden türediği yönünde başka bir görüş bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, kelimenin kökeninin, “şimşir tahtası” anlamına gelen Latince *buxus* kelimesine dayandığı da literatürde belirtilmektedir (Türkmen, 2011).

Dört farklı oyun disiplininin merkezinde yer alan hedef top, farklı dillerde çeşitli terimlerle adlandırılmaktadır. Türkiye’de, İtalyanca terminolojinin özellikle deneyimli sporcular arasında yaygınlık kazanması nedeniyle, küçük hedef topa *pallino* adı verilmektedir. Bu terim, İtalyanca kökenli olup uluslararası Bocce literatüründe de sıkça kullanılmaktadır. Öte yandan, İngilizcede bu hedef top *jack*, Fransızcada ise *but*, *le petit*, *bouchon* veya *cochonnet* gibi çeşitli isimlerle anılmaktadır. Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu (TBBDF) tarafından hazırlanan Bocce Yarışma Talimatı’nda ise bu kavramın karşılığı olarak *misket* terimi benimsenmiştir.

Türkçede bu sporları tanımlamak amacıyla yerel bir terim geliştirme girişimleri olmuşsa da sonuç olarak aynı çatı altında birleştirilen dört farklı oyun sistemi (Raffa, Volo, Petank ve Çim Topu) için genel ad olarak 'Bocce' kelimesinin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu tercihin önemli gerekçelerinden biri, Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu’nun kuruluş sürecinde, federasyonun ismine doğrudan 'Bocce' ifadesinin dâhil edilmiş olmasıdır. Ayrıca, hedef topu tanımlamak amacıyla önerilen terimlerden *misket* Fransızca, *bilye* ise İtalyanca kökenli olduğu için tam anlamıyla yerli karşılıklar olarak değerlendirilmemektedir. Top kelimesini içeren alternatif adlandırma önerileri (örneğin el topu, küçük top, topçuk vb.) ise, Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu Teknik Kurulu tarafından terminolojik ve işlevsel açıdan uygun bulunmamıştır. Bu nedenlerle, Türkiye’de Raffa, Volo, Petank ve Çim Topu disiplinlerini kapsayan dört farklı spor dalı için ortak bir üst başlık olarak *Bocce* teriminin kullanımı yerleşik hale gelmiştir (Türkmen, 2011).

1.2.1. Boccenin Tarihsel Gelişimi

Antik Çağ’ da Bocce

Bocce, kökeni antik dönemlere dayandırılan spor dallarından biridir. Her ne kadar bu sporun tarihsel gelişimi ve kökenleriyle ilgili kesin ve detaylı bilgilere ulaşmak güç olsa da

günümüzde bocceye benzer özellikler taşıyan bazı oyunların çok eski çağlardan itibaren oynandığı bilinmektedir. Bununla birlikte, söz konusu geleneksel oyunların doğrudan günümüz bocce sporu ile birebir örtüştüğü ya da onun doğrudan atası olduğu yönünde kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. Ancak genel bir ifadeyle top veya benzeri materyalleri elle atarak bir hedefi vurma, bir hedefe yaklaşma amacı güdülen antik oyunların, genel anlamda boccenin, petank, çim topu ve hatta bowlingin atası olduğunu söylemek mümkündür (Türkmen, 2011). Bu bağlamda, bocce ile ilişkilendirilen en eski tarihsel bulguların MÖ 7000’li yıllara kadar uzandığı ifade edilmektedir. Bu tarihçe ünlü İngiliz arkeolog James Mellaart’ın 1961 yılında Catalhöyük’te yaptığı kazılara dayandırılmaktadır (Türkmen, 2011).

Bocce sporunun tarihçesine ilişkin en eski bulgular, Anadolu’dan sonra sıklıkla Antik Mısır’a dayandırılmaktadır. Nitekim bocce ve bowling gibi hedefe top atmaya dayalı oyunların kökenini Mısır uygarlığına bağlayan araştırmacıların sayısı oldukça fazladır (Türkmen, 2011). Mısır’dan sonraki dönemlerde ise, Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu’nda bocce benzeri uygulamalara dair çeşitli bilgiler bulunmaktadır.

Antik Yunan’da önemli spor etkinliklerinden biri olan “uzağa gülle atma” pratiği, boccenin evrimsel süreci açısından dikkat çekicidir. Hipokrat’ın bu fiziksel egzersizi bizzat uyguladığına dair tarihsel kayıtlar bulunmaktadır. Farklı boyutlardaki taş toplarla gerçekleştirilen bu egzersizin, zamanla bocce benzeri oyunlara dönüştüğü varsayılmaktadır. Ayrıca, Aztekler, Yerli Amerikan toplulukları, Eski Çin uygarlığı ve Orta Asya Türk kültürlerinde de benzer şekilde hedefe yönelik top oyunlarının oynandığına dair çeşitli kaynaklar bulunmaktadır.

Özellikle Roma İmparatorluğu döneminde, Antik Yunan’da icra edilen fiziksel aktivitelerin değişime uğrayarak boccenin öncülü sayılabilecek oyunlara dönüştüğü düşünülmektedir. Bu bağlamda, sabit bir hedefe topu yaklaştırma ilkesinin sistematik biçimde ilk kez Romalılar tarafından geliştirildiği öne sürülmektedir. Dönemin lejyoner askerleri, yuvarlatılmış taşlar, kilden veya ahşaptan yapılmış toplar ve hatta Afrika’dan getirilen hindistan cevizleriyle çeşitli oyunlar oynamışlardır. Homeros’un İlyada Destanı’nda, bu tür oyunların dinsel veya törensel amaçlarla gerçekleştirilen etkinliklerde yer aldığına ilişkin tasvirlerle yer verilmektedir.

Bu tarihsel bağlam çerçevesinde, birçok araştırmacı günümüzde bocce olarak adlandırılan, elle top yuvarlayarak oynanan ve hedefe yaklaşmayı amaçlayan oyunun kökenini Roma İmparatorluğu’na dayandırmaktadır. Ayrıca, bu oyunun İtalya’ya, Fransa’nın Marsilya ve Lyon kentlerine ulaşmasında Roma lejyonerlerinin ve kaşiflerinin önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir (Türkmen, 2011).

Orta Çağ' da Bocce

Orta Çağ'ın erken döneminde yaşanan toplumsal ve kültürel gerileme süreci, bocce oyununun da yaygınlığını yitirmesine neden olmuştur. Bu dönemde, bocce yaygınlığını kaybetmiş ve toplumsal görünürlüğü azalmıştır. Ancak 12. ve 13. yüzyıllarla birlikte, Avrupa' da yaşanan sosyal ve kültürel canlanmanın etkisiyle bocce yeniden görünürlük kazanmış ve eski popülaritesine kavuşmaya başlamıştır. Özellikle Fransız-İtalyan savaşları sırasında, oyunun Fransa'da yeniden yaygınlaştığı ve halk arasında rağbet gördüğü bilinmektedir (Türkmen, 2011).

Yeni Çağ' da Bocce

Zaman içerisinde bocce, Avrupa'nın farklı bölgelerinde toplumun hemen her kesimi tarafından benimsenmiş ve keyifle oynanan bir oyun türü haline gelmiştir. Gençlerden yaşlılara, kadınlardan erkeklere; bilim insanları, sanatçılar, soylular, köylüler ve devlet adamları da dâhil olmak üzere geniş bir sosyal yelpazede yaygınlık kazanmıştır. Bazı tarihsel kaynaklarda, Roma İmparatoru Augustus Sezar'ın da bocce oyununa özel ilgi gösterdiği ve bu spora benzer özelliklere sahip oyunlar oynadığı ifade edilmektedir.

Bunun yanı sıra, dönemin bazı hekimleri bocceyi romatizma gibi hastalıkların tedavisi açısından faydalı bir fiziksel etkinlik olarak önermiştir. 16. yüzyılda yaşamış ve Fransız edebiyatının Rönesans dönemine önemli katkılarda bulunmuş François Rabelais, bocce oyununun özellikle romatizma gibi fiziksel rahatsızlıkların hafifletilmesinde terapötik bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda bir hekim olan Rabelais, bu oyunun çocukluktan ileri yaşlara kadar her yaştan birey için uygun olduğunu ifade etmiştir (Türkmen, 2011).

Türkiye' de Bocce

Türkiye'de bocce sporunun tarihsel gelişimi, üç temel dönem çerçevesinde ele alınmalıdır.

İlk dönem, 1990–1995 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönem, Bocce'nin Türkiye' de tanıtılmaya başlandığı, örgütlenme çabalarının ve federasyonlaşma girişimlerinin ön plana çıktığı bir süreçtir. Ancak bu dönemde spor dalı henüz kurumsal bir yapıya kavuşamamıştır.

Bu süreçte bocce sporu, başlangıçta 'Herkes İçin Spor Federasyonu' çatısı altında, ardından ise bir süre 'Beyzbol ve Softbol Federasyonu' bünyesinde yer almıştır. Üçüncü ve son dönem ise, 2005 yılı sonrasında başlayan ve boccenin kurumsal olarak daha bağımsız bir yapıya kavuştuğu dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde bocce, kendi çatısı altında bağımsız bir federasyonla Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu (TBBDF) kurumsal kimliğini kazanmış ve resmi spor faaliyetlerini bünyesinde yürütmeye başlamıştır.

2005 yılı öncesinde “Türk Boccesi’nden söz edilirken aslında yalnızca *Raffa* oyun sistemine dayalı gelişim kastedilmektedir. Çünkü TBBDF’nin kuruluşuna kadar Türkiye’ de

Volo, *Petank* ve *Çim Topu* gibi diğer bocce disiplinlerine yönelik herhangi bir resmi faaliyet ya da organizasyon gerçekleştirilmemiştir (Türkmen, 2011).

1.2.2. Boccenin Alt Branşları

Aşağıda boccenin alt branşları görsel olarak özetlenmiştir.



PETANK



VOLO



BOCCIA



RAFFA



ÇİM TOPU

Şekil 1: Boccenin Alt Branşları

1.2.2.1. Petank

Petank, ilk kez Fransa'nın güneyinde, Marsilya yakınlarında yer alan La Ciotat isimli küçük bir balıkçı köyünde oynanmıştır. Kısa sürede yaygınlaşan bu oyun 1935 yılına gelindiğinde yalnızca Fransa'da 135 bin kayıtlı oyuncuya ulaşmıştır. 1957 yılında Belçika'nın Spa şehrinde gerçekleştirilen uluslararası bir Petank turnuvası sırasında, Belçika, Fransa, Fas, Monako, Tunus ve İsviçre'den gelen temsilcilerin katkılarıyla, Fédération Internationale de Pétanque et Jeu Provençal (FIPJP) adıyla Uluslararası Petank Federasyonu'nun temelleri atılmıştır. Ardından, 1959 yılında yine Spa kentinde ilk Petank Dünya Şampiyonası düzenlenmiştir (Türkmen, 2011).

Rekreasyonel bir etkinlik olarak da yaygın biçimde benimsenen Petank, günümüzde *Dünya Spor Oyunları* ve *Akdeniz Oyunları* gibi uluslararası organizasyonların programlarında yer almaktadır. Bu durum, Petank'ın hem sportif hem de sosyal boyutuyla küresel bir kabul gördüğünü göstermektedir.

Petank oyunu, çoğunlukla kum, çakıl ya da çim gibi farklı zemin türleri üzerinde oynanmakta olup, standart oyun sahasının ölçüleri 15 metre uzunluk ve 4 metre genişlik olarak belirlenmiştir. Oyunda kullanılan hedef top (*misket*) genellikle tahtadan yapılmakta ve çapı 25

ile 35 mm arasında değişmektedir. Oyuncuların kullandığı büyük Petank topları ise metalden üretilmekte; bu topların çapı 70,5 mm ile 80 mm, ağırlıkları ise 650 ila 800 gram arasında olmalıdır. Petank sporunda, oyuncuların belirli hedeflere isabetli atışlar yaparak puan kazandığı ve Altın Nokta olarak adlandırılan özel bir vurma oyunu da bulunmaktadır (Türkmen, 2011).



Şekil 2: Petank

1.2.2.2. Raffa

Raffa oyunu, kökeni İtalya'ya dayanan ve zamanla kurumsal bir yapıya kavuşarak uluslararası düzeyde yaygınlaşan bocce disiplinlerinden biridir. Bu disiplinin uluslararası alandaki örgütlenme süreci, 3 Eylül 1983 tarihinde İsviçre'nin Chiasso kentinde gerçekleştirilen toplantıda resmiyet kazanmıştır. Toplantıya katılan 17 ülkenin temsilcilerinin ortak kararıyla Uluslararası Bocce Raffa Konfederasyonu (*La Confederazione Boccistica Internazionale – CBI*) resmen kurulmuştur (Türkmen, 2011).

Raffa disiplini, özel maddelerden yapılmış pürüzsüz bir yapıya sahip alanlarda oynanmaktadır. Saha ölçüleri 26,50 metre uzunluk ve 4 ile 4,50 metre genişliğindedir. Oyun alanı, yüksekliği 25 ile 30 cm, kalınlığı 5 cm olan ve metal olmayan tahta veya benzeri malzemelerden yapılmış kenar bariyerleriyle çevrilidir. Ayrıca oyun alanı, iç taban çizgileri ile bölümlere ayrılmıştır; bu çizgiler oyuncuların atış kurallarına uymasını sağlamak açısından oldukça önemlidir.

Raffa müsabakalarında kullanılan hedef top (*misket*), 50 gram ağırlığında ve 4 cm çapındadır. Oyuncular tarafından kullanılan büyük toplar (*boccia*) ise oyuncu grubuna göre değişiklik göstermektedir. Büyükler kategorisinde toplar 920 gram ağırlığında ve 107 mm çapındadır; kadınlar ve küçükler kategorisinde ise 900 gram ağırlığında ve 106 mm çapa sahiptir (Türkmen, 2011).



Şekil 3: Raffa

1.2.2.3. Volo

Volo disiplini, kökeni Fransa'nın Lyon bölgesine uzanan ve ilk dönemlerde 'boule lyonnaise' ya da 'jeu lyonnais' adlarıyla anılan geleneksel bir spor dalıdır. Zamanla bu oyun, mevcut formatına evrilmiş ve farklılaşmıştır. Volo'nun uluslararası düzeydeki örgütlenmesi, 14 Nisan 1946 tarihinde, Fransa, İsviçre, İtalya ve Monako federasyonlarının bir araya gelerek Uluslararası Boules Federasyonu (*Federation Internationale de Boules – FIB*)'nu kurmalarıyla başlamıştır. Bu federasyonun kuruluşunun ardından, 11-12 Ekim 1947 tarihlerinde Cenevre'de Fas, Fransa, İtalya, İsviçre ve Monako'nun katılımıyla ilk Dünya Volo Şampiyonası düzenlenmiştir (Türkmen, 2011).

Volo oyununun oynandığı saha, standart olarak 26,50–27,50 metre uzunluğa ve 2,50–4,00 metre genişliğe sahiptir. Volo oyununda kullanılan hedef top (*misket*), 33-35 mm çapında olup tahtadan üretilmektedir. Oyuncular tarafından kullanılan büyük topların ağırlığı 900-1200 gram arasında değişirken, çapları ise 90-110 mm arasında olmaktadır. Çocuklar (14 yaş ve altı)

ile kadın oyuncular için ise 800 gram ağırlığında ve 88 mm çapında top kullanılmaktadır (Türkmen, 2011).



Şekil 4: Volo

Volo Oyununun Farklı Türleri

Volo oyununun, diğer bocce disiplinlerinden ayrılan farklı türleri bulunmaktadır. Bu türler, oyun tarzlarına ve oynanış biçimlerine göre çeşitlenmektedir. Bunlar şunlardır:

Kombine Oyunu: Bu oyun türünde oyuncular, yaklaşma ve vurma görevlerini yerine getirirler. Hem topun hedefe yaklaşmasını sağlamak hem de doğru bir şekilde vurmaya esastır.

Basamak Oyunu: Bu oyunda, oyuncular 5 dakikalık bir mekik koşusu yaparak sürekli olarak hedeflere vuruş yaparlar. Oyun sahasında, üst üste 6 zemin halısının üzerinde top yerleştirilir ve her hedef vurulmadan önce bir önceki hedef vurulmuş olmalıdır. Bu oyun türünde amaç, kademe kademe ilerleyerek tüm hedeflere vurmaya ve ardından geri dönerek tekrar vurmaya sürdürmektir. Örneğin, sıralama şu şekildedir: (1, 2, 3, 4, 5, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 2 vb.). Vuruş süresi genellikle 3 ya da 4 dakika ile sınırlıdır. Volo disiplini atışlar yalnızca hedef topa yönelik ve kurallara uygun şekilde gerçekleştirilir; her başarılı vuruşun ardından hedef top bir sonraki konuma yerleştirilir. Topların toplanması ve hedefe yerleştirilmesinden sorumlu iki yardımcı oyuncu da oyunda yer alır (Türkmen, 2011).

Röle Oyunu: Basamak oyununa benzerlik gösteren röle oyunu aynı takımdan iki oyuncunun birlikte takım arkadaşları olarak oynadığı bir türdür. Bu türde, her oyuncu sırayla topu atar ve bir görev değişimi ile oyun devam eder.

Altın Nokta Oyunu: Bu oyun türünde, oyuncular zor hedefleri vurarak puan toplamaya çalışırlar. Basamak oyununa benzer şekilde, 6 zemin halısının orta uç noktalarına, 1’den 11’e kadar sıralanan hedefler yerleştirilir. Oyuncular, sırasıyla 30 saniye içinde atışlarını yaparlar ve atış sırasında herhangi bir yanlış atış geçersiz sayılır. Geçerli yapılan atışlardan, her hedefin puanı toplanır ve oyunun sonunda en fazla puanı toplayan takım kazanır (Türkmen, 2011).

1.2.2.4. Çim topu

Bocce sporunun günümüzde kurumsallaşmış temel disiplininin biri olan Çim Topu, diğer disiplinlerden ayrılarak özellikle Britanya kökenli ülkelerde yaygınlık kazanmış ve bu bölgelerde gelişimini sürdürmüştür. Çim Topu, ilk kez 1930 yılında gerçekleştirilen İngiliz Milletler Topluluğu Oyunları’nın (Commonwealth Games) başlangıcından itibaren bu organizasyona dahil olmuştur (Türkmen, 2011).

19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, Ulusal Çim Topu Federasyonları kurulmaya başlanmıştır. Çim Topu disiplininin kurumsallaşma süreci kapsamında, 1880 yılında Avustralya’da, 1892’de İskoçya’da, 1903’te İngiltere’de ve 1904 yılında Güney Afrika’da ulusal federasyonlar kurulmuştur. Uluslararası alandaki ilk örgütlenme ise 1905 yılında gerçekleşmiş ve bu kapsamda World Bowls (WB) adıyla Uluslararası Çim Topu Yönetimi oluşturulmuştur. O tarihten itibaren uluslararası şampiyonalar düzenlenmeye başlanmıştır (Türkmen, 2011).



Şekil 5: Çim Topu

1.2.2.5. Boccia

Boccia, 1984 yılında New York’ta gerçekleştirilen Paralimpik Oyunları’nda rekabetçi bir spor olarak tanıtılana kadar, uzun yıllar boyunca daha çok rekreasyonel bir etkinlik olarak değerlendirilmiştir. Paralimpik sporlar içerisinde yer alan Boccia, Olimpiyat programında doğrudan karşılığı bulunmayan iki branştan biri olarak öne çıkmaktadır (diğeri Goalball’dur)

ve bu sporun küresel düzeydeki yönetimi Boccia Uluslararası Spor Federasyonu (BISFed) tarafından yürütülmektedir (Gümüşdal, 2023).

Boccia, başlangıçta serebral palsili bireyler için geliştirilmiş, stratejiye ve hassas hedeflemeye dayalı bir oyun olarak tasarlanmıştır. Ancak zamanla, motor becerileri etkileyen çeşitli engelleri bulunan sporcular da bu spora dahil edilmiştir. Günümüzde, sadece serebral palsy hastalığına sahip olanlar değil, aynı zamanda farklı motor beceri engelleri olan bireyler de bu sporu oynamaktadır (Gümüşdal, 2023).

Boccia, düz bir oyun alanı üzerinde oynanan ve oyuncuların kendi renkli topalarını, 'jak' adı verilen beyaz hedef topa mümkün olduğunca yakın bir konuma ulaştırmayı amaçladıkları bir hassasiyet sporudur. Oyunun amacı, jak topuna en fazla topu en yakına yerleştiren oyuncunun ya da takımın kazanmasıdır. Takım maçlarında altı bölüm oynanırken, bireysel ve çiftler maçları dört bölümden oluşmaktadır.

Her bölümün sonunda, jak topuna en yakın olan sporcu, çift veya takım bir puan alır. Ayrıca, rakiplerin jak topuna olan mesafelerinden daha yakın olan her top için artı bir puan kazanılır. Boccia müsabakalarında her sporcu, çift ya da takım, her bölümde altı top kullanma hakkına sahiptir. Sporcular bu müsabakalarda bireysel olarak veya ekip halinde yarışabilmektedir. Oyun, düzgün ve pürüzsüz bir zeminde icra edilmektedir (Gümüşdal, 2023). Türkiye'de ise Boccia branşı, 2024 yılı itibarıyla Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu (TBDBF) bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.



Şekil 6: Boccia

1.3. SPORTMENLİK KAVRAMI

Alan yazına bakıldığı zaman sporun tanımları yapılırken her ne kadar fiziksel katkıları üzerinde daha çok durulsa da pek çok kaynak sporun yalnızca fiziksel değil sosyal ve toplumsal katkılarının da ortaya konduğunu belirtmektedir. Spor sosyolojik olarak değerlendirdiğimizde, toplumsal ve kültürel alanda çok farklı karşılık ve anlamlara sahip olduğu için aynı zamanda sosyal bilimlerin de konusu olarak kabul edilir. Başarılı bir sporcuya sahip olmanın bir topluma güç kazandırdığını ve dolayısıyla başka toplumlar arasında daha iyi bir konumda görülmelerini sağladığını söylemek mümkündür (Özdilek ve ark., 2009).

Dünya tarihine bakıldığı zaman insanlık uzun bir süre doğa ile verdikleri mücadelede hayatta kalma çabası içerisinde olmuşlardır. Avlanma, toplayıcılık, kaçma ve kovalama gibi birtakım eylemleri mücadeleden sayabiliriz. Spor ise bu tarihsel süreçte amacını değiştirerek evrimleşmiştir. Çoğu zaman savaş dönemlerinde kazanmak için yapılan birtakım hareketleri içeren eğitici uygulamalardan oluşmuştur daha sonrasında sağlıklı kalabilmek için bir yaşam şekli haline dönüştüğünü söylemek mümkündür. İnsanın gelişim gösterip değiştiği gibi spor da gelişimini çok eskilere dayandırmakta ve günümüze kadar hala gelişim gösterip değişmektedir (Efek, 2020).

20. yüzyılın başlarından itibaren ticarileşen sportif yarışmalar, toplumda siyasileşmenin ve sportif başarının aşırı şekilde kıymetlendirilmesiyle şekillenen bir süreç doğurmuştur. Bu süreç, günümüze kadar devam ederek, özellikle yüksek performans gerektiren spor dallarında, fair play çerçevesindeki temel ahlaki değerlerin ve davranışların giderek değer kaybetmesine neden olmuştur. Bunun yerine, "ne pahasına olursa olsun kazanma" anlayışı ön plana çıkmıştır.

Lee (1995) sportmenliği herkes için adil olma prensibinden yola çıkarak, dürüst olmadan kazanma haline karşı koymak olarak ifade eder. Öte yandan en basit haliyle sportmenliğin karşılığı rakibe, hakeme ve takım arkadaşına olumlu bir iletişimde olma hali olarak da özetlenebilir (Wandzilak ve arkadaşları, 1998).

Sportmenlik, "kaybedebilen ya da şikâyet etmeden mağlup olabilen, kural dışı davranışlarla kazanmayan ve rakibine iyilik, cömertlik ve nezaketle yaklaşan kişi" olarak tanımlanabilir. Spor kavramı, yalnızca fiziksel etkinlikleri değil, aynı zamanda bireyin ahlaki ilkelerini ve yaşam biçimini de şekillendiren bir olgudur (Altın ve Özsarı, 2017). Sportmenliğin sergilenmesindeki başlıca etmenler arasında kültür ve kişilik özellikleri yer almaktadır. Bu bağlamda, bireylerin kültürel arka planları ve kişilik özellikleri göz önünde bulundurularak yapılan eğitimlerin, sportmenlik davranışlarını daha etkili bir şekilde ortaya koyacağı söylenebilir (Karafil ve ark., 2017; Koç & Güllü, 2017).

Sportmenlik, sporun içindeki ahlaki bir tutumdur. Cinsiyet ayrımı gözetmeksizin, rekabet ortamındaki bireylerin nasıl bir tutum ve davranış sergilemesi gerektiği üzerine

odaklanır. Sporcunun, rakibi yanlışlıkla yere düşürdüğünde hemen ona el uzatıp sağlık durumunu sorması, oyuncuların zaman çalmaması için antrenörler tarafından uyarılması, sporcunun hakemin yanlış karar verdiği pozisyonları düzeltmesi, sporcuların rakip oyuncunun sağlığını ve güvenliğini düşünerek davranması, kurallara her durumda bağlı kalması sportmenlik örnekleri arasında sayılabilir. Sportmenlik ilkesi, spor kültürünün temelinden kaynaklanan ve yaşam biçimi haline gelen bir değerler bütünüdür. Sakatlanmış bir sporcunun tedavi görebilmesi için topun sahanın dışına atılması en basit anlamda verilebilecek fair play örneğidir (Donuk & Şenduran, 2006). Ahlak kavramı ve eğitim unsuru olarak kabul görmüş ve spor kavramı içerisinde yer alan sportmenlik; başkalarına saygı, oyun içi kurallara bağlı kalma, adalet, doğruluk, dürüstlük, centilmenlik gibi kavramları içerirken, yalan söyleme, hile yapma, oyun kurallarına uymama, kasten faul yapma gibi toplumun kabul etmediği davranışları da reddeder (Yapan, 2007). Fair play terimi, dünya genelinde spor bağlamında centilmenlik kavramını ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Pehlivan, 2004). Ülkemizde ise sporda centilmenlik, daha yaygın bir biçimde sportmenlik kavramı ile ifade edilmektedir (Koç, 2013).

1.3.1. Sportmenlik Davranış İlkeleri

Sportmenlik davranış ilkeleri, sporcuların, antrenörlerin, hakemlerin ve diğer spor paydaşlarının etik ve uygun davranışlarını düzenleyen temel prensipleri kapsamaktadır. Bu ilkeler, spor etiği çerçevesinde genellikle ahlaki değerlere ve adil oyun kavramına dayanır. İşte sportmenlik davranış ilkelerinin bazı temel unsurları (Isidori ve ark., 2013; Păunescu ve ark., 2013):

Dürüstlük ve Şeffaflık: Sportmenlik, dürüstlük ilkesini vurgular. Sporcuların ve diğer paydaşların hem oyun sırasında hem de oyun dışındaki süreçlerde dürüstlük ve şeffaflık ilkesine bağlı kalmaları büyük önem taşımaktadır. Hile, aldatma ve yalan gibi davranışlar sportmenlikle bağdaşmaz.

Fair Play: Herkesin aynı kurallar altında eşit şartlarda rekabet etmesini sağlamayı amaçlar. Oyun kurallarına uymak, rakiplere saygı göstermek ve adaleti temsil etmek sportmenlik davranışının temelini oluşturur.

Rakiplere Saygı: Sportmenlik, rakiplere saygı göstermeyi içerir. Oyunun rekabetçi doğası içinde bile, rakiplere karşı düşmanca bir tutum sergilemek yerine, saygılı olmak önemlidir.

Hakem Kararlarına Saygı: Hakemlerin verdiği kararlara saygı göstermek, spor etiği ve sportmenlik anlayışının temel unsurlarından biridir. Hakem hataları olabilir, ancak bu durumlarla başa çıkma şekli önemlidir.

Kendi Sınırlarını Bilmek: Sportmenlik, sporcuların kendi yeteneklerini ve sınırlarını bilmelerini içerir. Fair Play ilkeleri doğrultusunda hareket etmek, hem bireyin kendisine hem de rakiplerine karşı adil ve saygılı bir tutum sergilemeyi zorunlu kılar.

Takım Çalışması ve İşbirliği: Takım sporlarında sportmenlik, takım içi bireyler arasında karşılıklı saygının, işbirliğinin ve ortak amaçlar doğrultusunda uyumlu çalışmanın temel ilkelerini kapsamaktadır.

Örnek Davranışlar: Sporcular, antrenörler ve diğer paydaşlar, genç sporculara ve topluma örnek davranışlar sergilemekle sorumludur. Bu, sportmenlik değerlerini yaymak için önemlidir.

Kazanma ve Kaybetme Konusunda Olumlu Tutum: Sportmenlik, kazanma ve kaybetme durumlarına sağlıklı bir şekilde yaklaşmayı içerir. Zaferi kutlamak önemli olsada, kaybetme durumlarında da olumlu bir tutum sergilemek sportmenlik açısından önemlidir. Bu ilkeler, sporun sadece rekabet değil, aynı zamanda kişisel gelişim, karakter oluşturma ve toplumsal değerlere katkı sağlama amacını vurgular. Sportmenlik davranış ilkelerine uymak, sporun pozitif bir deneyim olmasına katkıda bulunabilir (Isidori ve ark., 2013; Păunescu ve ark., 2013).

1.3.2. Sportmenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi

Sportmenliği anlam ve işlevsel olarak kapsayan "Fair Play" kavramının tarihçesi, Antik Çağ'a kadar uzanır. Ancak, Antik Çağ sporunda "Fair Play"i doğrudan karşılayacak bir kavram bulunmamaktadır. O dönemin toplumsal, tarihsel, düşünsel, kültürel ve ekonomik koşulları, "Fair Play" in ortaya çıktığı koşullardan belirgin bir şekilde farklıydı. Bununla birlikte, İngiltere'deki toplumsal yaşamda ve sporda centilmenlik ya da sportmenlik kavramlarını karşılayabilecek insan davranışları, Antik Çağ'da da varlık göstermekteydi (Erdemli, 1996).

Antik Çağ'da ideal insan olarak tasvir edilen ve bu idealizme ulaşma çabası, toplumun davranış biçimlerini şekillendirmiştir. Bu davranış biçimleri, sporda "Fair Play" anlayışının oluşmasında önemli bir rol oynamış ve günümüzde bu kavramın çerçevelerinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Antik Yunan'da ideal insan algısı, zamanla değişmiş ve farklı düşünce yapılarıyla şekillenmiş olsada, genel olarak "iyi" ve "güzel" kavramlarının etrafında şekillenmiştir.

Girit-Miken döneminde, savaş ve yarışmalarda kayda değer başarılar gösteren kişiler, toplum tarafından örnek bireyler olarak kabul edilip kahraman statüsüne yükseltilmiştir. Arkaik Çağ'da ise fiziksel güzelliğe ve savaşçı özelliklerine sahip kişiler, ideal insan tipi olarak görülmüştür (Yıldiran, 2011). Ancak toplumsal yapının değişmesi ve şehir devletlerinin kurulup genişlemesiyle birlikte, dinsel anlamda kutsal sayılan onurlu galibiyetler, yerini şehir

devletlerinin başarısına dayanan, sportmenlikten uzak organizasyonlara bırakmıştır. Bu dönemde, şampiyonlar genellikle yalnızca oyunlar ve yarışmalar için hazırlanmış ve gerçek mesleklerinden feragat etmişlerdir. Atina'lı devlet adamı Solon, Olimpiya ve İsthmia oyunlarında başarı gösterenlere para ödülleri vermiştir.

Başarının, sportmenliğin önüne geçmesiyle birlikte hile ve şike yapılmaya başlanmış, doping gibi günümüzdeki uygulamalara benzer yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Sporcular, yalnızca kendi başarılarını düşünerek çıkarları uğruna yozlaşmaya başlamışlardır. Bu değişen düzene, izleyiciler de ayak uydurmuş; eğlence uğruna her türlü taşkınlığı yapan ve sporcuların yozlaşmalarını barbarca destekleyen seyirciler ortaya çıkmıştır (Erdemli, 1996).

Antik Çağ'da, "Fair Play" düşüncesinin köklerine rastlanmasına rağmen, bu dönemde karşıt görüş oluşturabilecek pek çok olay da yaşanmıştır.

Spor odaklı "Fair Play" kavramı, 19. yüzyılda sosyo-kültürel yapısında büyük değişiklikler geçiren Victoria dönemi İngiltere'sinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, yatılı okullarda uygulanan reformlar, eğitim sisteminde kayda değer değişikliklere yol açmıştır. Spor ile verilen eğitim doğrultusunda, "Fair Play" kavramı benimsenmiş ve yaygınlaşmaya başlamıştır. İngiliz öğrencilerinin, yoğun eğitim kaygıları altında, bu kavramı içselleştirerek takımların karşı tarafa saygılı olmalarını, dürüstçe mücadele etmelerini ve yenilgiyi olgunlukla karşılamalarını sağlayan bir eğitim anlayışı gelişmiştir (Erdemli, 1996; Arıpınar & Donuk, 2015).

İngiltere'de bulunan Rugby Koleji'nin müdürü Thomas Arnold, çağın gereksinimlerine uygun tutum ve davranışlar geliştiren gençlerin eğitimine yoğun bir şekilde katkı sağlamıştır. Arnold'un asıl amacı, centilmenlik duygusuna sahip, iyi birer Hristiyan bireyler yetiştirmektir. Din temelli bir eğitim verirken, öğrencilerinin daha derin bir inanç geliştireceklerine inanmış ve onları spora yönlendirmiştir. Spor müsabakaları sırasında öğrencilerini gözetleyerek, centilmen olmayan hareketleri uyarmayı ve aynı şekilde öğrencilerinden de rakiplerini bu tür davranışlar konusunda uyarmalarını istemiştir.

Başka bir okulda ise, Uppingham'da müdürlük yapan Edward Thring, Arnold'ın eğitim yaklaşımının tam aksine, öğrencilerinin sadece iyi bir Hristiyan olmalarını değil, aynı zamanda pratik hayata uyum sağlamalarını amaçlamıştır. Thring, karakter eğitiminde sporun önemine inanarak, spor ve jimnastiği ders programına dahil etmiş ve okulda ilk jimnastik salonunu inşa ettirmiştir (Yıldıran, 1992).

Ülkemizde ise fairplay ile ilgili yapılan çalışmalar, milli kurullar tarafından başlatılarak destek verilmiştir. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) topluma fair play anlayışını kazandırmak için farklı bir yol izlemiştir. Alışlagelmişin dışında izlenen bu yol, fairplay ile ilgili karikatür yarışması düzenlemek olmuştur. Bu yolun fairplay anlayışını benimsenerek

toplum tarafından içselleştirileceği düşünülmüştür. Geri bildirimlerin de olumlu olmasıyla yarışmanın tüm öğretim kademelerine yansıtılarak hitap ettiği alanın genişletilmesi sağlanmıştır. Bu durum sonucunda birçok fairplay yapısı ortaya çıkmıştır (Yıldıran, 2004).

1.3.3. Türkiye’ de Sportmenlik Kavramı ve Süreçleri

20. yüzyıl boyunca spora yönelik ticari ve siyasi taleplerin artması, ahlaki değerler ile sportmenlik anlayışının geri planda kalmasına yol açmıştır. Özellikle profesyonelliğin güçlenmesiyle birlikte, amatör ruh giderek zayıflamış ve yerini profesyonel odaklı bir yaklaşıma bırakmıştır. Bu süreç, "Fair Play" anlayışının zaman içinde değişmesine yol açmıştır. Başlangıçta, eşit yarışma şartlarının sağlanması, fırsat eşitliğinin korunması, sportif rakibe eşdeğer bir aktör olarak saygı gösterilmesi, onun fiziksel ve ruhsal dokunulmazlıklarına saygı duyulması ve haksız avantajlardan kaçınılması gibi yüksek insani değerleri barındıran bir anlayıştan, zamanla sadece kurallara uymanın erdem olarak görüldüğü bir düzeye evrilmiştir (Yıldıran, 2005).

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), 1981 yılında Uluslararası Fair Play Konseyi (CIFP)'ni tanıyarak onu resmi bir kuruluş olarak kabul etmiştir. Bu gelişmenin ardından, Fair Play anlayışı IOC'ye bağlı milli Olimpiyat komiteleri tarafından gündeme alınmaya başlanmıştır. IOC'nin, her komitede Fair Play ile ilgili bir komisyon kurulmasını tavsiye etmesi üzerine Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) de bu konuda çalışmalar yapmaya başlamıştır. 17 Kasım 1981 tarihinde, Turgut Atakol'un başkanlığında gerçekleştirilen Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) yönetim kurulu toplantısında Fair Play Komitesi'nin kurulmasına karar verilmiştir. Bu komite, Dr. Tarık Özer Engin, Avukat Merih Sezen, Spor Yazarı Doğan Koloğlu, Olimpiyat madalyalı atlet Ruhi Sarıalp ve Uluslararası boks hakemi Ahmed Cömert'ten oluşmuştur. Komite, Mayıs ayında Fair Play Ödülü olarak bir plaket ve diploma verilmesine karar vermiştir. Türkiye'deki ilk Fair Play Ödülü, 1982 yılında İzmir'de düzenlenen Balkan Yelken Şampiyonası'nda, Yunan rakibini yanlış yola sapması nedeniyle uyarı sağı ve dilsiz yelkenci Varol Hepağuşlar'a verilmiştir. Komite, 1983 yılında büyük bir başarıya imza atarak Türkiye Fair Play Ödülü'nü kazanan sporcuları belirlemiştir. Konya Derbent sporunun kalecisi İsmet Karababa, takımının küme düşmesi pahasına hakemin tereddütte kaldığı golü doğrulayıp, Türkiye Fair Play Ödülü'ne değer görülürken; bisikletçi Ömer Ali Erikçi de Akdeniz Turu'nda vitesi arızalanan Yunan rakibine bisikletini vermesiyle ödüllendirilmiştir. Bu sporcular, Türkiye'nin ilk defa CIFP Dünya Fair Play Ödülü'ne aday gösterdiği isimlerdir. CIFP Konseyi, ittifakla İsmet Karababa'yı, Fair Play'in en prestijli ödülü olan Baron Pierre de Coubertin ödülüyle ödüllendirmiştir. Ömer Ali Erikçi ise kutlama mektubu almıştır. Paris'te yapılan törende İsmet Karababa'ya ödülü verilmiştir.

Türkiye'de "fair play" kelimesi ilk kez Meliha Ateşoğlu'nun çevirisini yaptığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanan "Sporda Erdemlik- Fair Play" adlı eserde kullanılmıştır. Bu araştırmada, fair play kavramı ile bu kavramın gelişimsel aşamalarına ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir (Topan, 2011).

1984 yılından itibaren Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK), Uluslararası Fair Play Komitesi'ne (CIFP) resmi üye olmuş ve düzenli aidat ödemeye başlamıştır. 1985 yılı itibarıyla TMOK bünyesindeki Fair Play faaliyetleri Genel Sekreter Yardımcısı Avukat Bülent Savcı tarafından yürütülmüştür. Savcı'nın vefatının ardından bu görev Türkay Peker'e devredilmiş ve Peker, Fair Play çalışmalarından sorumlu olmuştur (Türkiye Fair Play Konseyi, Akt: Topan, 2011: 39).

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) görüşüne uygun olarak fair-play kuralları 1993 yılında hazırlanmış olup "ülke genelinde fair play ruhunun yaygın olması, anlaşılabilir olması ve ödüllendirilmeye hak kazanması yönlerini belirleyen" ve bunları görev edinen TMOK Fair Play Derneği kurulmuştur. Fair Play Konseyi, 1994 yılından itibaren ödülleri "davranış", "kariyer" ve "tanıtım" kategorileri altında ayrı ayrı vermeye başlamıştır. Bütün branş ve dallarda ödüller, şeref diploması (fair play gümüş plaketi ve diploma), Büyük ödül (fair play heykeli ve diploma) ve Kutlama Ödülü (fair play bronz plaketi ve diploma) şeklinde belirlendiği bilinmektedir (Yıldıran, 2004).

6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun

6222 sayılı Kanun, spor alanlarında müsabaka öncesi, esnasında ve sonrasında taraftarların bulunduğu alanlarda ya da çevresinde meydana gelebilecek şiddet ve düzensizlik olaylarını önlemek amacıyla 31 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete, 2018). Bu kanun ile spor sahalarında yaşanan saha güvenliği sıkıntısı, müsabaka alanına yasaklı madde ve alet sokulması, usulsüz seyirci girişi, yasak alanlara giriş, hakaret içeren tezahürat, seyirden men gibi yasak eylem ve ceza hükümleri belirtilmiştir (Keating, 1964b; Gümüşgül, 2016).

6222 Sayılı Kanun'un Kapsamı

6222 Sayılı "Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun", sporun farklı alanlarında meydana gelebilecek şiddet ve düzensizlik olaylarını önlemeye yönelik kapsamlı hükümler içermektedir. Bu kanunun kapsadığı konular şunlardır:

1. **Şiddetin Önlenmesi:** Müsabakalarda, maç öncesinde, sırasında ve sonrasında şiddet içeren eylemlerin önlenmesi, spor etkinliklerinin güvenli bir ortamda gerçekleştirilmesi sağlanır.
2. **Güvenlik Önlemleri:** Takımların kamp yaptığı yerlerde ve spor alanlarında alınması gereken güvenlik önlemleri detaylandırılır. Bu önlemler, hem sporcuların hem de taraftarların güvenliğini hedefler.

3. **Şike ve Teşvik Primi:** Şike, teşvik primi gibi yasaklanmış davranışlar ile ilgili düzenlemeler yapılır. Bu tür davranışların önüne geçilmesi için yapılan eylemler, cezai yaptırımlar ve denetimler açıklığa kavuşturulur.
4. **Yaptırımlar:** Yasaklı davranışlarda bulunanlara uygulanacak yaptırımlar belirlenir. Bu yaptırımlar, hem bireysel hem de kurumsal seviyede cezai tedbirleri kapsar.
5. **Görev ve Sorumluluklar:** Kanun, spor kulüpleri, kulüp yöneticileri, sporcular, hakemler, taraftarlar, taraftar dernekleri, spor federasyonları gibi tüm ilgili kişiler ve kurumların görev ve sorumluluklarını netleştirir. Ayrıca, yazılı ve görsel medya kuruluşları, kitle iletişim araçları ve diğer paydaşların da şiddet ve düzensizlikle mücadelede yerine getirmeleri gereken sorumluluklar vurgulanır.

Özetle, 6222 Sayılı Kanun, sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesi için kapsamlı bir yaklaşım benimseyerek, sporun tüm paydaşlarına yönelik açık ve uygulanabilir düzenlemeler getirmiştir. Hem sporcuların hem de izleyicilerin güvenliğini sağlamak, sporun temel ilkeleriyle uyumlu bir ortamda yarışmaların gerçekleştirilmesi amacı güdülmüştür.

6222 Sayılı Kanuna Göre Yasak Fiiller

- Şike ve teşvik için prim verilmesi,
- Müsabakanın yapıldığı yerlerde yasak olan yerlere girilmesi,
- Spor alanlarına, yasaklı maddeler (örneğin alkol, uyarıcılar) ile silah ve benzeri tehlikeli eşyaların sokulması yasak olması,
- Din, ırk, mezhep vb. yönelik küfür içeren tezahüratların yapılması,
- Spor yarışlarında bilet olmadan ya da çok seyirci girmesi.
- Spora yönelik sahalarda şiddet ve saldırganlık içeren durumların meydana gelmesi ve spor tesislerinin zarar görmesi,
- Müsabakalar sırasında 6222 kanununda belirtilen suçların yapılma sıklıkları ve sıralaması:
- Spor sahalarına, kullanılması ve taşınması yasak olan maddelerin getirilmesi,
- Spor sahalarına bilet olmadan girilmesi,
- Müsabaka esnasında saha güvenliğinin bozulması,
- Spor müsabakalarında taşkınlık ve kavga meydana gelmesi,
- Saha ve stadyumlarda yasaklanan bölümlere girilmesi,
- Spor alanlarına alkollü veya alkolle girilmesi.

6222 Sayılı Kanun Öncesi Dönem

Türkiye’de futbol müsabakalarında güvenliği sağlamak amacıyla 25 Ekim 2007 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan yönetmelik ile biletli seyirci girişi zorunlu hâle getirilmiştir. Bu

düzenleme, stadyumlara giren seyircilerin denetlenmesi ve güvenli bir ortamın sağlanması adına önemli bir adım olmuştur.

Daha sonra, 14 Nisan 2011 tarihinde yürürlüğe giren “6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” ile, futbol ve diğer spor müsabakalarındaki şiddet ve düzensizliğin önlenmesi hedeflenmiştir. Bu kanun, özellikle müsabakalardan önce, sonra ve müsabaka sırasında yaşanabilecek şiddet olaylarının engellenmesine yönelik kapsamlı bir düzenleme getirmiştir.

Bundan önce, 28 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe giren “5149 Sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” geçerliydi. Ancak, 6222 Sayılı Kanun’un 25. maddesi gereğince, 5149 Sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu yasal düzenleme, Türkiye’de spor müsabakalarında uygulanan güvenlik tedbirlerinin daha da etkin hâle getirilmesine katkı sağlamıştır.

6222 Sayılı Kanun Sonrası Dönem

31 Mart 2011 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilen ve 14 Nisan 2011’de Resmi Gazete’de yayımlanan 6222 Sayılı “Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun”, spor etkinliklerinde şiddet ve saldırganlıkla mücadele etmek amacıyla önemli bir yasal düzenleme getirmiştir. Bu kanun, dört bölüm ve 27 maddeden oluşmaktadır. Kanun kapsamında, spor etkinliklerine yönelik güvenliği artırmak için e-bilet uygulaması da hayata geçirilmiştir.

6222 Sayılı Kanun’un temel amacı, sportif etkinliklerin başlangıcından bitişine kadar olan süreçte meydana gelebilecek şiddet olaylarının ve sportmenlik dışı davranışların engellenmesidir. Bu yasal düzenleme, sporun daha güvenli bir ortamda gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla, her aşamada şiddet ve olumsuz davranışların önüne geçmeyi hedeflemektedir.

1.3.4. Sportmenlik Kavramının Alt Boyutları

Vallerand (1997) sportmenlikle ilgili davranışları beş madde altında toplamıştır. Bu maddeler;

Sosyal Normlara Uyum; müsabaka esnasında rakip olan oyuncunun iyi derecede performans çıkardığının farkına varıp müsabaka bittiğinde rakibini tebrik ederek tokalaşma ya da maçı kaybetmiş olsa bile pozitif davranış gösterebilme gibi spor içinde karşılaşılabilecek muhtemel davranışlar sosyal değerlere uyum gösterme ile ilgilidir.

Kurallar ve Yönetime Saygı; müsabaka sırasında sadece hakemler var diye bir şeyleri doğru yapmak yerine hakem olmasa bile uyulması gereken kurallara saygılı olup bağlı kalınarak hareket etmesi gerektiğini bilmek olarak tanımlanmaktadır.

Sporda Sorumluluklara Bağlılık; sporcuların antrenman bilincine sahip olarak yeterli antrenmanı yapmaları ve eksik olduğu yerleri fark edip bunu düzeltmek için yeterli düzeyde antrenman çıkarmaları ve bu yönde müsabakalara katılmaları spordaki sorumluluk bilincine bağlılıklarını ön plana çıkarır.

Rakibe Saygı; müsabaka esnasında sakatlanmış bir sporcudan çıkar sağlamayarak yeri geldiğinde şahsi malzemelerini bile geçici bir süre kullanmasına izin vermek gibi davranışlarda rakibine gösterdiği saygıyı açıkça ifade etmektedir.

Bireysel ödül ya da madalya için yarışmamak; sadece maddi manevi şeyler elde etmek için kazanma hırsını benimsememek gibi davranışlar son maddede ifade edilmiştir (Balçıkanlı ve Yıldırım, 2011).

1.3.5. Sportmenliği Etkileyen Bazı Faktörler

Sportmenlik kavramının sağlıklı bir biçimde kavranabilmesi için öncelikle bazı temel kavramların bilinçli bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bu terimler aşağıdaki şekildedir (Konur, 2019):

- **İnançlar:** İnanç basit şekilde dürüstlüğü kabul görmüş olan düşünceler olarak ifade edilmektedir. İnançlar, bireyin bakış açısı ve psikolojik yapısı ile bağlantılı olarak karmaşık bir yapı oluşturur. Aynı zamanda inançlar gerçekliği kabul edilmiş olan düşünceler şeklinde her zaman bilişsel oluşumları kapsamaktadır. İnançlar üç farklı bölümle değerlendirilir. Bunlardan birincisi; varoluşçu ve betimsel inançlar şeklindedir. Deneyimsel şekilde sonuçlanan doğrular ve yanlışlar şeklinde tercih edilebilmektedir. İnançlarda bir diğer bölüm ise değerlendirmeci inançlardır. Değerlendirmeci inançlar, nesnelerin üzerinde olumsuz veya olumlu hükümlerin verilmesini içermektedir. İnançlardan üçüncü ise yasaklayıcı inançlardır. Yasaklayıcı inançlar, bireylerin toplumda kabul edilen norm ve değerler doğrultusunda, belirli davranışların ve düşüncelerin uygun olmadığını belirten inançlardır. Bu tür inançlar, toplumsal düzeni ve ahlaki kuralları pekiştiren, aynı zamanda bireylerin neyin yanlış olduğu konusunda belirli bir çerçeve sunan kuralları içerir. İnsanların ahlaki boyutlardaki yargılamaları bu üç inancın kullanılması ile ortaya çıkmaktadır. Spor yapan birey, kazanma amacıyla yanıltıcı bir davranışta bulunmak istediğinde, bu eylemin sportmenlik ilkeleriyle çeliştiğinin farkındadır; ancak bu durumda çoğunlukla galip gelme arzusu, etik değerlere üstün gelmektedir (Konur, 2019).

- **Tutumlar:** Tutumlar kişilerin fikirlerini, davranışlarını, duygularını içermektedir. Araştırmacılar tutum terimine yönelik tek bir tanımlama üzerinde durmamıştır ama kullanılan tanımlar arasında yeteri kadar ortak nokta bulunmaktadır. Tutumlar, nesneler ve

olaylarla ilgili olarak değerlendirci kanılarda bulunulması şeklinde meyilleri ve duyguları içermektedir. Bütün tutumların ufak alt boyutu, ahlaki tutumlar olarak ele alınmaktadır. Ahlaki tutumlara örnek olarak; politika boyutunda olan münakaşalar, diğer insanların dini inanışları, kültürel değerleri ile cinsel meyillerine yönelik tutumlar gösterilebilmektedir (Konur, 2019).

• **Değerler:** Değer olgusu, Rokeach (1973) tarafından bireylerin nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin tutumları ile yaşamlarına dair hedeflerine yönelik inançları doğrultusunda, yaşamlarına yön veren çok boyutlu ölçütler olarak tanımlanmaktadır. Değerler, insanın temel ihtiyaçlarına dayanması sebebiyle bireylerin motivasyonel ve duygusal deneyimlerinde belirleyici bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda değerler, yalnızca bireysel gereksinimlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kültürel ve toplumsal beklentileri de içermektedir. Bu bakış açısıyla ele alındığında, değer kavramı iki ana kategoriye ayrılarak; araçsal (instrumental) ve ereksel (terminal) boyutlarda incelenmektedir (Rokeach, 1973). Ayrıca değerler, sosyal ve bireysel nitelikler taşıyan yapılar olarak kendi içinde de sınıflandırılmaktadır.

• **Ahlak:** Ahlak kavramı değer kavramı ile yakından ilişkilidir. İnsanların hayatında büyük değerlere sahip olduğu için bu kişilerin futbol müsabakalarına katılım sağlamaları amacı ile çılgınca koşturarak birbirini ezip geçmesi şeklinde durumlarda yoğun bir öfke hissetmektedirler. Ayrıca, haysiyet ve sağlık gibi değerler de söz konusu olduğundan, sporcuların doping testlerinde pozitif sonuç almaları durumunda, bireylerde hayal kırıklığı yaşanmaktadır. Ahlaki bir mekanizma olarak düşünüldüğünde, bu mekanizmanın işleyişini sağlayan itici güçler değerler olarak tanımlanmaktadır.

Sportmenlik; samimiyet, cesaret, sabır, özdenetim, özgüven, alçakgönüllülük, başkalarının düşüncelerine ve doğrularına saygı, nezaket, yardımseverlik, soyluluk, onurluluk, iş birliği ve cömertlik gibi nitelikleri içeren çok yönlü bir değerler bütünüdür. Bu bağlamda, bireyin hem kendi davranışlarına hem de çevresine karşı etik bir duruş sergilemesi sportmenliğin temelini oluşturmaktadır.

1926 yılında çocuk oyunlarından uluslararası spor karşılaşmalarına kadar yaşamın her alanında sportmenlik ilkelerini yaygınlaştırmak amacıyla kurulan Uluslararası Sportmenlik Birliği, bu kavramı teşvik etmek adına sekiz temel ilke belirlemiştir. Bu ilkeler şu şekildedir (Keating, 2007):

- Kurallara riayet edin.
- Takım arkadaşlarınıza sadık kalın.
- Fiziksel kondisyonunuzu koruyun.

- Öfke kontrolünü sağlayın.
- Şiddetten kaçının.
- Zafer durumunda tevazu gösterin.
- Yenilgiyi olgunlukla karşılayın.
- Sağlıklı bir bedenin temelini oluşturmak için güçlü bir ruh ve berrak bir zihin geliştirilmelidir.

1.3.6. Sportmenlik Dışı Davranışlar

Sportmenlik dışı davranış, birçok sporda genel kabul görmüş sportmenlik kurallarını ve katılımcı davranışlarını ihlal eden bir faul veya ihlal olarak tanımlanır. Bu tür davranışlara örnek olarak rakibe veya oyun görevlisine sözlü taciz veya alay etme, önemli bir oyunun ardından aşırı kutlama yapma veya sakatlık numarası yapma gibi durumlar verilebilir (Byers, 1997).

Sportmenlik kavramı, spora katılan bireylerin gösterdikleri etik davranış biçimleri olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda Keating (1964), sportmenliğin her zaman belirli bir ahlaki tutarlılığı temsil ettiğini ve bunun da ahlaki erdemler arasında yer aldığını ifade etmektedir. En genel anlamıyla sportmenlik, spordaki sosyal ve etik ilişkiler bağlamında bir normlar bütünü olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda spor yapılan ortamda ortaya çıkan etik dışı davranışların ahlaki boyutları sportmenlik dışı davranış olarak tanımlanabilir. Çünkü sportmenlik, bireylerin hangi durumlarda nasıl davranması gerektiğine ilişkin etik ya da normatif tutumların öngörülmesini içerir (Stornes ve Bru, 2002).

Sportmenlik davranışların bir diğer boyutu ise, sporcuların rekabet ortamında adil olmayan avantajlar elde etmekten kaçınmaları ve kazanma ya da kaybetme durumlarına saygı göstermeleriyle ilişkilidir. Bu doğrultuda, kazanma motivasyonunun etik sınırlar çerçevesinde şekillendirilmesi temel bir gerekliliktir. Ayrıca, sportmenlik kapsamında değerlendirilen cesaret, özgüven, içtenlik, onur, cömertlik, zarafet, sabır, özdenetim ve başkalarının düşüncelerine saygı gibi insani değerler de önemli bir yer tutmaktadır (Keating, 2007). Tüm bu etik ve ahlaki davranış beklentilerinin dışında kalan olumsuz davranış şekilleri sportmenlik dışı davranış olarak değerlendirilmektedir.

1.3.6.1. Hile

Türk dil kurumunun (TDK) güncel sözlüğünde aldatmak, kopya çekmek ya da birini yanıltmak anlamına gelmektedir. Saban (2006) aldatma kavramını “aldatılmanın sonucuna, aldatılma eylemi veya işlemine dayanan kavramsal bir kavram” olarak tanımlamaktadır. Tanımı gereği, sporda hile ve aldatma, kazanmak amacıyla yapılan sportmenlik dışı bir hareket olarak temsil edilir.

1.3.6.2. Şiddet

Şiddet kelimesi Latince ‘violentia’ sözcüğünden gelmektedir ve acımasız, sert kişilik anlamına gelmektedir. Bu kelime fiil olarak violera şeklinde kullanılmaktadır ve kurallara karşı gelinmesi, değer bilinmemesi, şiddet kullanılması anlamına gelmektedir. Günümüzde farklı şekillerde ortaya çıkan şiddet kelimesi bireysel ve toplumsal alanlarda sıklıkla rastlanılmakta olan bir durumdur. Şiddet terimi, bireylerin fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik maddi veya manevi zarar verme durumunu ifade etmektedir. Saldırganlık ve şiddet eylemleri genel olarak birbirlerini tanımakta olan kişiler veya gruplar arasında gerçekleştiği görülmektedir. Şiddet genel olarak toplumsal problemlerin dışı vurma şekli olarak yorumlanmaktadır ve önemli bir toplumsal sorun olarak ele alınmaktadır (Şahin, 2003).

Kavramsal şiddet, fiziksel şiddet gibi somut bir eylem olmasada, sözler, davranışlar veya duruşlar yoluyla bir kişiye, topluluğa veya topluma zarar verme, tehdit etme veya korkutma gibi bir niyeti içeren bir kavramdır. Örneğin, sözlü taciz, cinsiyetçilik, ayrımcılık veya insanların kişisel haklarına saygısızlık gibi davranışlar kavramsal şiddet olarak kabul edilebilir. Kavramsal şiddet, genellikle görünür olmayan ve dolayısıyla daha zor fark edilebilen bir tür şiddettir, ancak sonuçları fiziksel şiddet kadar ciddi olabilir. Şiddet günümüzde pek çok farklı biçime bürünebilmekte ve sıklıkla karşılaşılan kişisel ve toplumsal bir durumdur. Şiddet, genel anlamıyla, bir bireyin zihinsel ve fiziksel bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve bedensel zarar verme eylemini ifade etmektedir. Zihinsel olumsuzluğun bir tezahürü olarak ortaya çıkabilir. Şiddet ve saldırganlık eylemlerinin sıklıkla birbirini tanıyan kişi veya gruplar arasında meydana geldiği iyi bilinmektedir. Şiddet ve fanatizm, genel toplumsal sorunların bir yansıması olarak görülmekte ve önemli toplumsal problemler arasında yer almaktadır (Ayan, 2006). Şiddet kavramı, sadece toplumsal bir mesele olmakla kalmayıp, aynı zamanda spor ortamında da kabul edilemez bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bazı durumlarda sporda kazanmak için ortaya çıkan şiddet de kendini gösterebilmektedir.

Şiddet, toplumsal bir sorun olmakta birlikte spor olgusunun içinde de ortaya çıkan kabul edilemez bir durum olarak görülmektedir. Sporun içinde bulunan bireylerin özdeşleşme durumları ve kazanma istekleri şiddet şeklinde kendini gösterebilmektedir. Şiddet ve saldırganlık kavramlarının spor bağlamında birlikte kullanılması uygun görülmemektedir. Sporun temel amaçları içinde şiddet unsuru yer almamaktadır. Bununla birlikte sporun paydaşları olan; seyirciler, yöneticiler, taraftarlar ve sporcular arasında fiili, sözel şiddet davranışının ortaya çıktığı görülmektedir. Şiddet, modern spora özgü bir durum değildir, tarihsel süreç içinde farklı spor dallarında şiddet içeren davranışların ortaya çıktığı görülmektedir (Mil ve Şanlı, 2015).

1.3.6.3. Küfür

Bireyler ve toplum arasında argo sayılabilecek bazı kelime ve cümlelerin kullanıldığı bilinmektedir. Ancak "küfür" toplum içinde bazı argo ifadelerin ötesinde çirkin ve ahlaksız bir davranış olarak görülmektedir. Ağızdan çıkan bir argo kelime oldukça kötü durumlara yol açabilir ve olumsuz bir davranış olarak tanımlanabilir. Sosyal hayatta var olan ve sıklıkla kullanılan "argo", bir iletişim aracı olarak spor izleyicilerine ve dillerine doğal olarak yansımaktadır (Gerek ve ark., 2015). Küfür, sadece spor izleyicileri arasında değil, genel olarak toplumda kabul edilemez bir davranış olarak görülmektedir. Bu tür kaba dil kullanımı, insanlar arasında iletişim bozukluğuna neden olabilir ve bazı durumlarda fiziksel şiddete bile yol açabilir. Bu bağlamda spor izleyicilerinin oyunlarda argo ve küfür kullanımını azaltmak için, kulüpler, spor organizasyonları ve hatta devlet kurumları gibi ilgili tarafların bu konuda çaba göstermeleri gerekmektedir. Bu tür girişimler, sportmenlik ruhunu ve sporun temel değerlerini korumaya yardımcı olabilir.

1.3.6.4. Şike

Sporda şike, bir maçın sonucunu kar karşılığında değiştirmek ve bir spor karşılaşmasıyla gizli anlaşma yapmak olarak tanımlanabilir. Şike, sporun ilk günlerinden itibaren bir durum olarak ortaya çıkmış ve günümüze kadar devam etmektedir. Şike, yapılan işten zarar gören ve seyircilerin nefret edeceği bir oyun, sportmenlik dışı bir harekettir (Şahin, 2009). Bu, sporda oyunu düzeltmemesi gereken bir hareket olmakla birlikte, menfaat sağlamak, avantaj sağlamak, haksız başarı elde etmek ve spor yoluyla kazanç sağlamak amacıyla yapılan sportmenlik dışı bir harekettir (Ekici, 2013).

Spor müsabakalarında şike istenmeyen bir durum olarak kabul edilir. Özellikle futbolda yaşanan bu durum, sporda etik olmayan uygulamalardan biri haline gelmiştir. Ülkemizde, zaman zaman kulüp yöneticileri ve sporcular, şike yapmakla suçlanmaktadır.

1.3.6.5. Doping

Elit sporcuların vücut yapıları diğer insanlardan farklılık gösterebilir ancak bu onların insan olmaktan çıktığı anlamına gelmez. Sporcuların performanslarını sağlıklı biçimde artırabilmeleri için antrenman, beslenme ve uyku gibi temel faktörlere dikkat etmeleri gerekmektedir. Ayrıca, sporcuların anti-doping kurallarına uyum sağlamaları ve fair play ilkelerini benimsemeleri de büyük önem taşımaktadır. Gelişmiş rekabet ortamı bu sporcularda ne pahasına olursa olsun kazanmanın yollarını aramaya başlamış, böylece sporcuların da insan olduğunu unutarak amaca hizmet eden bir meta haline dönüşmüştür (Kurdak, 1996). Bu durum sporcuları sürekli kazanmaları gerektiğini düşünmek zorunda bırakır. Bu nedenle

performanslarını en üst seviyede tutmak için antrenmanın yanı sıra vücudun ihtiyacı olan bazı besin maddelerini de yapay olarak, daha doğrusu sinerjistler aracılığıyla elde edebilirler. Ancak bununla sınırlı kalmayarak sporcular haksız rekabete ve yanlışlıkla kazanmalarına neden olabilecek maddelere de başvurabilmektedir.

Doping kavramının kökeni, tarihsel olarak, günümüzde New York City'de yaşayan Hollandalı göçmenlerin işçilerine yorulmadan çalışmaları için verdikleri “doop” adlı bir karışıma dayandığı yönündeki görüşlere dayanmaktadır. Bu bağlamda, “doop” teriminin zamanla “doping” şeklini aldığı ileri sürülmektedir. Doping uygulamalarının geçmişi oldukça eski dönemlere uzanmaktadır; örneğin, M.Ö. 4000–2400 yılları arasında afyon haşhaşının uyarıcı etkilerinden faydalandığı bilinmektedir. Ayrıca, Antik Yunanistan’da sporcuların performanslarını artırmak amacıyla özel diyetler uyguladıkları ve çeşitli maddeler kullandıkları da tarihsel kaynaklarda yer almaktadır (Arıpınar ve Donuk, 2011).

Sporun en temel ilkelerinden biri olan **eşitlik**, rekabetin adil bir zeminde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Doping, bu temel ilkenin doğrudan ihlali anlamına gelmektedir. Bu nedenle, dopinge başvurmak sadece sportmenlik ilkelerine aykırı bir tutum olmakla kalmayıp, aynı zamanda sporun etik ve ahlaki bütünlüğünü de zedeleyen bir davranış olarak değerlendirilmektedir (Yoncalık ve Gündoğdu, 2007). Rekabetin ön planda olduğu sportif müsabakalarda doping kullanımı, fair play anlayışıyla çelişen etik ihlallere yol açmakta ve adil rekabetin bozulmasına sebep olmaktadır (Karacabey, Kartal ve Koç, 2017).

1.4. DAVRANIŞ KAVRAMI

Organizmanın tüm etkinlikleri genel olarak "davranış" kavramı altında incelenmektedir. Davranış; gözlemlenebilen ya da gözlemlenemeyen, açık ya da örtük tüm tepkileri ve faaliyetleri kapsayan bir olgudur (Senemoğlu, 2009). Bu bağlamda davranış, organizmanın dış çevreye yönelik gözle görülebilen ya da bireyin kendi iç dünyasında fark edilebilen tüm tepkilerini ve hareketlerini içeren bir kavram olarak tanımlanabilir. El ve kol hareketleri, konuşma, düşünme ve mimik gibi eylemler bu kapsamda değerlendirilmektedir (Selçuk, 2010).

Her öğrenilen davranışın doğrudan performansa yansıyamayacağı gibi, bazı öğrenilmiş davranışlar zamanla sönerek işlevini kaybedebilir. Davranış, bireyin gerçekleştirebileceği veya deneyimleyebileceği tüm eylemler olarak da tanımlanmaktadır. Organizmanın gerçekleştirdiği tüm eylemler örneğin yürümek, konuşmak, yemek yemek, televizyon izlemek, dans etmek, kitap okumak davranış olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte, organizmanın yalnızca dışarıdan gözlemlenebilen davranışları değil, aynı zamanda içsel süreçleri de davranış kavramı kapsamında değerlendirilir. Duyumsamak,

sevmek, düşünmek, hatırlamak, unutmak, üzülmek, rüya görmek ve öğrenmek gibi yalnızca birey tarafından hissedilebilen ve dışarıdan doğrudan gözlemlenemeyen içsel yaşantılar da davranış örnekleri arasında yer almaktadır (Lashley, 2003). Tüm bu davranış şekillerinin meydana gelmesinde ihtiyaç duyulan bir uyarıcı faktörü vardır. Bunlar şu şekilde ele alınmaktadır.

Uyarıcılar temel olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadır:

İçsel Uyarıcılar: Organizmanın iç yapısından kaynaklanan ve bireyin fizyolojik ya da duygusal durumunu etkileyen uyaranlardır. Susama, acıkma, ağrı hissi ya da duygusal durumlar gibi örnekler içsel uyarıcılara dâhildir (Yılmaz, 2019).

Dışsal Uyarıcılar: Organizmaya çevreden gelen ve dış dünyadan kaynaklanan uyaranlardır. Ses, ışık, koku, sıcaklık gibi çevresel faktörler dışsal uyarıcılar arasında yer alır.

Benzer şekilde, davranışlar da iki temel başlık altında sınıflandırılmaktadır:

Fiziksel (Gözlenebilir) Davranışlar: Organizmanın dış çevreye yönelik olarak gerçekleştirdiği ve dışarıdan doğrudan gözlemlenebilen eylemlerdir. Örnek olarak yemek yemek, spor yapmak, esnemek, saç kurutmak, yazı yazmak gibi motor becerilere dayalı davranışlar verilebilir.

Bilişsel (Zihinsel/İçsel) Davranışlar: Dış gözlemle doğrudan fark edilemeyen, bireyin zihinsel süreçleriyle ilişkili olan davranışlardır. Düşünme, algılama, hayal kurma, rüya görme gibi süreçler bu gruba dâhildir (Yılmaz, 2019).

1.4.1. Davranış Kavramının Tarihçesi

Davranış kavramının tarihsel gelişimi, psikoloji biliminin evrimiyle paralel bir seyir izlemiştir. İnsan davranışının bilimsel olarak incelenmesi, 19. yüzyılın sonlarına doğru modern psikolojinin doğuşuyla başlamıştır. İlk dönemlerde psikoloji, daha çok zihinsel süreçlerin ve bilinç durumlarının incelenmesine odaklanmış, davranış ise arka planda kalmıştır. Ancak davranışa yönelik sistematik yaklaşım ve gözlemler, bilimsel psikolojinin gelişmesinde temel bir adım olmuştur.

Wilhelm Wundt (1832-1920), 1879 yılında Leipzig Üniversitesi'nde ilk psikoloji laboratuvarını kurarak, psikolojiyi deneysel bir bilim haline getirmiştir. Wundt, davranışı dolaylı yoldan içsel deneyimlerle anlamaya çalışırken, bu süreçte davranışsal tepkilerin ölçülmesine temel oluşturmuştur (Özbay, 2020).

20. yüzyılın başlarında, davranışın bilimsel incelemesinde köklü bir değişim yaşanmıştır. John B. Watson (1878-1958), 1913 yılında yayımladığı "Psychology as the

Behaviorist Views It” adlı makalesiyle psikolojide davranışçılık (behaviorism) akımını başlatmıştır. Watson, psikolojinin sadece gözlemlenebilir davranışlarla ilgilenmesi gerektiğini savunmuş ve bilinç gibi içsel süreçleri dışlamıştır. Ona göre, davranış, çevresel uyaranlara verilen ölçülebilir tepkiler bütünüdür. Bu görüş, psikolojide bilimsel yöntemlerin önceliğini vurgulamış ve deneysel psikolojinin esasını oluşturmuştur (Watson, 1913).

Watson’ın davranışçılık yaklaşımını daha da sistematikleştiren ve yaygınlaştıran isim ise B.F. Skinner (1904-1990) olmuştur. Skinner, operant koşullanma kuramı ile davranışın pekiştirme ve ceza yoluyla şekillendiğini göstermiştir. Skinner’a göre davranış, organizmanın çevresiyle etkileşiminde öğrenilen ve tekrarlanan tepkilerdir. Bu yaklaşım, davranışın değiştirilebilir ve öğretilebilir olduğunu bilimsel olarak ortaya koymuş, eğitim ve terapi alanlarında geniş uygulamalara yol açmıştır (Skinner, 1953).

Türkiye’de davranış bilimi ve psikolojisi alanındaki gelişmeler ise 1950’lerden itibaren akademik kurumlarda başlamış ve davranışsal yaklaşımlar giderek yaygınlaşmıştır. Özellikle eğitim psikolojisi ve rehberlik alanlarında davranışçı yöntemler sıkça kullanılmıştır (Yıldız, 2021).

Günümüzde davranış bilimi, klasik davranışçılığın ötesinde bilişsel, sosyal ve nörobilimsel yaklaşımlarla zenginleşmiş; davranış, çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır. Ancak tarihsel süreçte davranış kavramının bilimsel anlamda ele alınması ve sistematik biçimde incelenmesi, büyük oranda 20. yüzyıl başlarındaki davranışçılık hareketine dayanır.

1.4.2. Davranışların Gruplama Çeşitleri

Davranışlar, organizmanın çeşitli uyarıcılara verdiği tepkiler olarak tanımlanmakta ve farklı kaynaklara göre sınıflandırılabilmektedir. Bu çerçevede, davranışlar doğuştan gelen, geçici ve sonradan kazanılan olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmaktadır (Senemoğlu, 2009).

Doğuştan Gelen Davranışlar

Bu tür davranışlar, organizmanın içgüdüsel ve refleksif özelliklerine dayanır ve öğrenme yoluyla değiştirilmesi mümkün değildir. Örneğin, kalp kasının ritmik biçimde çalışması ya da göz bebeklerinin ışık düzeyine bağlı olarak büyüyüp küçülmesi, öğrenmeden bağımsız olarak gerçekleşen refleks davranışlardır (Senemoğlu, 2009).

Geçici Davranışlar

İlaç, alkol, hastalık ya da yorgunluk gibi geçici etkenlerin etkisiyle ortaya çıkan ve bu etkiler ortadan kalktığında kaybolan davranışlardır. Örneğin, yüksek ateşli bir çocuğun

sergilediği olağandışı davranışlar ya da alkol etkisi altındaki bir bireyin konuşma biçimi geçici davranışlara örnek teşkil eder (Senemoğlu, 2009).

Sonradan Kazanılan Davranışlar

Öğrenme yoluyla edinilen, doğuştan getirilmeyen davranışlardır. Bu tür davranışlar, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu gelişir. Örneğin, sınıf ortamında parmak kaldırdığında öğretmenin söz verdiğini fark eden bir öğrenci, başka bir zaman söz almak istediğinde aynı davranışı tekrarlayacaktır. Benzer şekilde, ağlayarak isteğini elde eden bir çocuk, aynı davranışı farklı durumlarda da sürdürecektir (Senemoğlu, 2009).

Sonradan kazanılan davranışlar iki alt grupta incelenebilir:

Planlı Eğitim Yoluyla Kazanılan Davranışlar

Okullarda veya benzeri eğitim kurumlarında, belirli bir plan ve program çerçevesinde bireylere kazandırılmak istenen istendik davranışlardır. Ancak bu süreçte, plan dışı olarak istenmeyen davranışlar da (örneğin kopya çekme) ortaya çıkabilmektedir (Sezen, 2003).

Gelişigüzel Kültürlenme Yoluyla Kazanılan Davranışlar

Bireyin doğal yaşam ortamında, çevresiyle etkileşim yoluyla kendiliğinden edindiği davranışlardır. Bu davranışlar, bazen olumlu nitelikte (örneğin saygılı ve düzenli olmak), bazen ise olumsuz özellikler taşıyabilir (örneğin sigara içmek veya hırsızlık yapmak) (Sezen, 2003).

Davranışların Gözlenebilirlik Açısından Sınıflandırılması

Lashley'e (2003) göre davranışlar üç kategoride sınıflandırılabilir:

Doğrudan Gözlenebilir Davranışlar: Sayısal olarak ifade edilebilen ve dışarıdan gözlemlenebilen davranışlardır (örneğin mimikler, jestler, konuşma).

Dolaylı Olarak Gözlenebilir Davranışlar: Dışsal olarak gözlemlenemeyen ancak hissedilen ya da sezilebilen davranışlardır. Sevilme, unutma ve anlama gibi zihinsel süreçler bu gruba girer.

Sinir Sistemi Kaynaklı Davranışlar: Kaslar ve duyu organları aracılığıyla ortaya çıkan fizyolojik temelli davranışlardır (Lashley, 2003).

Davranışların Belirleyicileri

Tutumlar üzerinden davranışları tamamen öngörmek her zaman mümkün olmayabilir; çünkü davranışı etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Örneğin, bir iş yerinde çalışanların iş doyumunu yüksek olmasına rağmen işten ayrılma oranının da yüksek olması, bireylerin davranış öncesinde olası sonuçları değerlendirdiklerini göstermektedir (Lashley, 2003).

Davranışların iki temel belirleyicisi şu şekilde özetlenebilir:

- **Bireysel Etki:** Bireyin sergileyeceği davranışın olumlu ya da olumsuz sonuçlarına dair öznel değerlendirmesidir.

- **Sosyal Etki:** Bireyin davranışı sergileyip sergilemeyeceği konusunda hissettiği toplumsal baskı ya da sosyal beklentidir.

Sonuç olarak, bireyin bir davranışı sergilemesinde etkili olan tutumlar, onun davranışsal inançlarıyla doğrudan ilişkilidir (Lashley, 2003).

1.4.3. Davranışı Etkileyen Faktörler

İnsan davranışlarını tanımlamak ve açıklamak, bireylerin karmaşık düşünce yapıları nedeniyle her zaman kolay olmamıştır. Bu güçlük, psikoloji disiplininin davranışlara odaklanmasını ve bu davranışların temelinde yatan sebeplerin araştırılmasını zorunlu kılmıştır. Aynı çevresel koşullarda, benzer uyarıcılara farklı tepkiler veren bireylerin varlığı, insan davranışlarının çok çeşitli etkenlerle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, insan davranışlarını şekillendiren temel faktörler aşağıdaki şekilde listelenebilir (Yılmaz, 2019).

1. Organik Etkenler

Bireyin cinsiyeti, sinir sistemi yapısı ve yaş gibi biyolojik özellikleri, davranışlarını doğrudan etkileyen fizyolojik temelli faktörlerdir.

2. Psikolojik Etkenler

Duygu, heyecan, kaygı gibi bireyin içsel psikolojik durumları, davranışın biçimlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Psikolojik denge ya da dengesizlik, bireyin çevresine verdiği tepkileri değiştirebilmektedir.

3. Çevresel (Ortam) Etkenler

Bireyin içinde bulunduğu sosyal ve fiziksel çevrenin özellikleri, davranış üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Aile yapısı, arkadaş çevresi, okul veya iş ortamı gibi sosyal faktörler ile mekânsal koşullar davranışları biçimlendirmektedir.

4. Geçmiş Yaşantılar ve Deneyimler

Bireyin önceki yaşantıları ve edindiği deneyimler, benzer durumlarda nasıl davranacağını büyük ölçüde belirler. Öğrenilmiş davranış örüntüleri, bireyin kararlarını ve tepkilerini etkileyebilir.

5. Beklentiler

Kişinin geleceğe dair sahip olduğu beklentiler, davranışlarının yönünü ve motivasyon düzeyini doğrudan etkiler. Hedef odaklılık ve ödül beklentisi gibi faktörler bu kapsamda değerlendirilir.

6. Tutumlar

Bireyin nesnelere, olaylara ya da diğer insanlara yönelik tutumları, bu unsurlar hakkındaki düşüncelerini ve onlara karşı sergileyeceği davranışları belirler. Tutumlar; bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenlerden oluşur ve zamanla şekillenerek kalıcı hale gelebilir.

1.4.4. Davranışın Spor ile İlişkisi

Spor, fiziksel yeteneklerin yanı sıra psikolojik ve sosyal davranışların da etkili olduğu çok yönlü bir alan olarak karşımıza çıkar. Sporcu davranışları, bireysel başarıdan takım uyumuna, etik değerlerden kişisel gelişime kadar pek çok açıdan sporun gidişatını belirler (Sevim, 2017). Bu nedenle, davranışın spor bağlamındaki yeri ve önemi, farklı disiplinlerden bakış açılarıyla incelenmektedir.

1.4.4.1. Çocuk ve Genç Sporunda Davranış

Çocukluk ve ergenlik dönemleri, bireyin davranışlarının şekillendiği önemli aşamalardır. Spor, bu dönemde çocukların fiziksel gelişimine katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sosyal ve duygusal becerilerinin gelişmesine de ortam hazırlar (Akyüz, 2015). Genç sporcuların sergilediği davranışlar, büyük ölçüde çevresel faktörlere bağlıdır. Özellikle aile, eğitim kurumları ve antrenörlerin tutumları, gençlerin spora olan motivasyonunu ve davranış kalıplarını etkiler. Fair-play, disiplin ve takım çalışması gibi değerlerin erken yaşta benimsenmesi, sporcunun hem sportif başarıları hem de sosyal ilişkileri açısından fayda sağlar (Turan ve Demirci, 2018).

Spor, çocukların problem çözme, özgüven geliştirme, liderlik ve sosyal etkileşim gibi becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Takım sporlarında birlikte çalışma ve sorumluluk alma gibi davranışlar öğrenilir; bu durum çocuğun sadece spordaki değil, günlük hayatındaki sosyal davranışlarına da olumlu katkı sağlar (Ercan, 2019). Ancak bu gelişim sürecinde, aşırı rekabetçi ortamlar ya da aşırı kontrolcü antrenör tutumları çocukların psikolojik sağlığını olumsuz etkileyerek, istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilir (Yılmaz, 2020). Bu nedenle, çocuk ve gençlik sporunda olumlu davranış gelişimini destekleyen yaklaşımlar benimsenmelidir.

1.4.4.2. Profesyonel Sporcuların Davranışı ve Performansı

Profesyonel spor ortamı, sporcuların yüksek düzeyde baskı ve rekabet altında oldukları bir sahnedir. Bu bağlamda, davranış biçimleri sporcunun bireysel başarısı kadar takımın genel performansını da etkiler (Yalçın, 2017). Profesyonel sporcular için disiplin, odaklanma, özdenetim ve stresle başa çıkma gibi davranışsal özellikler kritik önem taşır. Düzenli çalışma ve sağlıklı yaşam alışkanlıklarının sürdürülmesi, uzun vadeli başarı için gereklidir (Kılıç ve Şahin, 2019).

Bununla birlikte, profesyonel arenada yaşanan olumsuz davranışlar—örneğin agresif tepkiler, haksız oyun veya medya karşısında uygunsuz tutumlar—sporcu kariyerini ve imajını

zedeleylebilir. Bu sebeple, psikolojik destek programları ve davranış yönetimi eğitimleri, profesyonel sporcuların hem performanslarını korumalarına hem de psikolojik dayanıklılıklarını artırmalarına yardımcı olmaktadır (Özdemir, 2016).

1.4.4.3. Antrenör ve Sporcu Arasındaki Davranışsal Etkileşim

Antrenör ve sporcu arasında kurulan iletişim ve davranışsal ilişki, spor performansının şekillenmesinde önemli rol oynar. Antrenörün sporcuya yaklaşımı, verdiği geri bildirimler ve motivasyon yöntemleri, sporcunun davranışlarını doğrudan etkiler (Öztürk, 2016). Pozitif ve destekleyici tutumlar, sporcuların özgüvenini ve motivasyonunu artırırken; aşırı eleştirel ve baskıcı yaklaşımlar, performans düşüklüğü ve davranış problemlerine yol açabilir (Doğan, 2020).

Antrenörün liderlik tarzı da takım içi davranışları belirleyen faktörler arasında yer alır. Demokratik ve katılımcı liderlik biçimleri, takımda dayanışma ve bağlılığı güçlendirirken, otoriter tutumlar sporcular üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir (Yalçın, 2017). Son yıllarda, antrenör eğitim programlarında psikolojik danışmanlık ve iletişim becerilerinin geliştirilmesine daha fazla önem verilmekte; böylece antrenörlerin sporcuların ihtiyaçlarını daha iyi anlayıp etkili davranış stratejileri geliştirmeleri sağlanmaktadır (Kara, 2020).

1.4.4.4. Sporcu ile Taraftar Arasındaki Davranış

Sporcu-taraftar ilişkisi, sporun sosyal boyutunu ve toplumsal etkileşimini yansıtan önemli bir dinamik olarak kabul edilir. Taraftarlar, sporun canlı ve coşkulu atmosferini oluşturarak sporcular üzerinde hem pozitif hem de negatif etkiler yaratabilirler. Sporcuların taraftar karşısında sergiledikleri davranışlar hem performanslarını hem de spora olan bağlılıklarını etkiler (Aksoy, 2019).

Pozitif taraftar desteği, sporcuların motivasyonunu artırır ve performanslarını yükseltir. Taraftarın spora olan tutkusu, sporculara ekstra güç ve moral kaynağı sağlar. Ancak, aşırı baskı, olumsuz tezahüratlar veya agresif tutumlar, sporcuların psikolojisini olumsuz etkileyerek davranış problemlerine neden olabilir (Demir ve Kılıç, 2021).

Buna karşılık, sporcuların taraftarlara karşı sergiledikleri saygılı, samimi ve profesyonel davranışlar, taraftar bağlılığını ve sporun toplumdaki saygınlığını artırır. Bu nedenle spor kulüpleri ve federasyonlar hem sporcu hem de taraftar davranışlarını düzenlemek amacıyla etik kurallar ve iletişim politikaları geliştirmektedir (Yıldırım, 2020).

Davranış ve spor arasındaki ilişki karmaşık ve çok boyutludur. Spor, fiziksel becerilerin yanı sıra sosyal ve psikolojik yeteneklerin de gelişimini destekleyen bir platformdur. Çocukluktan profesyonel seviyeye kadar davranışların önemi giderek artmakta; antrenör, sporcu, taraftar ve çevre etmenleri arasındaki etkileşim başarıyı belirlemektedir. Bu nedenle, spor bilimlerinde davranışın çok yönlü olarak ele alınması ve disiplinlerarası yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir.



İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli, belirli bir durumu veya geçmişte devam eden bir olayı olduğu haliyle tanımlamayı ve incelemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu model, araştırma konusu olan Bocce Sporcularının Sportmenlik ve Davranış Düzeyleri ile yaş, öğrenim durumu, spor yapma yılları ve millilik durumları arasındaki ilişkiyi, mevcut durumu olduğu gibi ortaya koyarak incelemeye olanak tanımaktadır (Büyüköztürk, 2017). Araştırmanın bu model çerçevesinde gerçekleştirilmesi, çalışmanın sistematik ve nesnel bir şekilde yapılandırılmasını sağlamıştır.

2.2. HİPOTEZLER

Araştırmanın test edilen hipotezleri aşağıdaki şekildedir:

1. Katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları ve toplam puanları yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları ve toplam puanları, bocce sporu ile ilgilenme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları ve toplam puanları millilik durumlarına ile ilgilenme süresine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
4. Katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları ve toplam puanları öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Katılımcıların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları ve toplam puanları yaş değişkenine göre anlamlı biçimde farklılık göstermekte midir?
6. Katılımcıların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları ve toplam puanları milli sporcu olma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
7. Katılımcıların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları ve toplam puanları bocce sporu ile ilgilenme süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Katılımcıların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları ve toplam puanları öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2.3. EVREN VE ÖRNEKLEM GRUBU

Bu çalışmanın evreni Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu'na kayıtlı sporculardan oluşmaktadır. Çalışma kapsamında, örneklem olarak 2024-2025 sezonu aktif mücadele eden 300 sporcu seçilmiştir.

2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplamak amacıyla üç araç kullanılmıştır: Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Sportmenlik Davranışları Ölçeği (ÇBSDÖ) ve Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği (SPADÖ).

Kişisel Bilgi Formu, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda; yaş, öğrenim durumu, milli sporcu olma durumu, bocce sporu ile ilgilenme süresi gibi kişisel bilgilere yer verilmiştir.

Çok Boyutlu Sportmenlik Davranışları Ölçeği (ÇBSDÖ), Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilmiş; Türkçeye uyarlaması ise Sezen Balçıklanl (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 5'li Likert tipi bir yapıya sahip olup, “kesinlikle katılmıyorum (1)” ile “kesinlikle katılıyorum (5)” arasında derecelendirilen toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) 0.855 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte; sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı olmak üzere dört alt boyut yer almaktadır.

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği (SPADÖ), Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilmiş; Türkçe'ye uyarlaması Sezen Balçıklanl (2013) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek de 5'li Likert tipinde olup, 20 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar maddeleri “hiçbir zaman (1)” ile “her zaman (5)” arasında derecelendirmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) 0.722 olarak belirlenmiştir. Ölçekte; takım arkadaşına yönelik prososyal davranışlar, rakibe yönelik prososyal davranışlar, takım arkadaşına yönelik antisosyal davranışlar ve rakibe yönelik antisosyal davranışlar olmak üzere dört alt boyut bulunmaktadır.

2.5. SÜREÇ/UYGULAMA

Bu çalışmada, bocce sporcularının sportmenlik ve davranış düzeyleri incelenmiştir. Araştırma süreci, kapsamlı bir literatür taramasıyla başlamış, geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçekler kullanılarak veri toplama aşamasına geçilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve gönüllülük esasları hakkında bilgi verilmiş, yüz yüze ve Google

Form üzerinden anketler uygulanmıştır. Veri toplama süreci 5 hafta sürmüştür ve katılımcı başına anketin tamamlanması yaklaşık 5 dakika almıştır. Toplanan veriler SPSS-27 programında analiz edilerek, eksik veya hatalı girişler düzeltilmiş ve normallik testleri uygulanmıştır. Bu süreçte, verilerin istatistiksel analiz için uygunluğu değerlendirilmiş ve uygun testler kullanılarak ilişki analizi yapılmıştır.

2.6. VERİ ANALİZİ

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 27 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistik yöntemlerinden sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testleri uygulanmıştır. Normallik varsayımının sağlanmadığı durumlarda, karşılaştırmalarda non-parametrik test yöntemleri tercih edilmiştir.

İkili grup karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi, üç ve daha fazla grubu karşılaştırmak amacıyla ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi (p) 0,05 olarak kabul edilmiştir.

2.6.1. Normallik Testi

Araştırmada veri analizi yaparken örneklem büyüklüğü, kullanılacak istatistik yöntemlerin seçiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada, verilerin normal dağılıma verilerin Kolmogorow değerleri değerlendirilerek dağılımın özellikleri hakkında daha fazla bilgi edinilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılara Uygulanan Ölçek Puanlarının Kolmogorov Değerleri

Normal Dağılım Test Sonucu	Kolmogorov
Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	0,001
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği	0,002

Tablo 1’ de görüldüğü üzere katılımcıların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği puanları normal dağılım göstermemiştir.

Tablo 2: Veritoplama Araçlarına Ait Cronbach’s Alpha Değerleri

Ölçekler	Cronbach Alfa Değeri
Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği Alt Boyutları	
Sosyal Normlara Uyum	0,86
Kurallara ve Yönetime Saygı	0,83
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	0,91
Rakibe Saygı	0,82
Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği	
Prososyal Takım Davranış	0,70
Prososyal Rakip Davranış	0,72
Antisosyal Takım Davranış	0,72
Antisosyal Rakip Davranış	0,75

Araştırmada kullanılan ölçeklerin iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği toplam 20 maddeden oluşmakta olup, alt boyutlarına ait Cronbach's Alpha değerleri şu şekildedir:

- Sosyal Normlara Uyum: 0,86
- Kurallara ve Yönetime Saygı: 0,83
- Sporda Sorumluluklara Bağlılık: 0,91
- Rakibe Saygı: 0,82

Bu değerler, ölçeğin alt boyutlarının yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu ve güvenilir ölçümler sunduğunu göstermektedir (Cronbach, 1951).

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği de 20 maddeden oluşmakta olup, alt boyutlarına ait Cronbach's Alpha değerleri aşağıdaki gibidir:

- Takım Arkadaşına Yönelik Prososyal Davranışlar: 0,70
- Rakibe Yönelik Prososyal Davranışlar: 0,72
- Takım Arkadaşına Yönelik Antisosyal Davranışlar: 0,72
- Rakibe Yönelik Antisosyal Davranışlar: 0,75

Elde edilen Cronbach's Alpha katsayıları, her iki ölçeğin de kabul edilebilir düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir (Field, 2013). Bu bağlamda, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının güvenirlik açısından yeterli olduğu ifade edilebilir (Tavakol ve Dennick, 2011; Nunnally ve Bernstein, 1994).

2.6.2. Etik Onay

Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Başkanlığı'ndan 16.12.2024 tarihinde 246909 sayılı karar ile gerekli izin ve onamlar alınmış olup, gönüllü katılım sağlayan öğrencilere detaylı bilgilendirme yapılarak çalışma gerçekleştirilmiştir (Ek 1).



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Özellikleri

N=300		N	%
Yaş	12-15 Yaş	105	35
	16-18 Yaş	71	23,7
	19-22 Yaş	52	17,3
	23 Yaş ve Üzeri	72	24
Öğrenim Durumu	İlkokul-Ortaokul	77	25,7
	Lise	101	33,7
	Üniversite	107	35,7
	Lisansüstü	15	4,7
Bocce Sporu Yapma Yılı	1-2 Yıl	77	25,7
	3-4 Yıl	104	34,7
	5-6 Yıl	53	17,3
	7 Yıl ve Üzeri	66	22
Millilik Durumu	Milli Sporcuyum	47	15,7
	Milli Sporcu Değilim	253	84,3

Tablo 3'te görüldüğü üzere, araştırmaya toplam 300 kişi katılım göstermiştir. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında; 105 kişinin 12-15, 71 kişinin 16-18, 52 kişinin 19-22, ve 72 kişinin 23 yaş ve üzeri yaş grubunda yer aldığı belirlenmiştir. Öğrenim durumlarına göre dağılımda ise; 77 kişi ilkokul-ortaokul, 101 kişi lise, 107 kişi üniversite ve 15 kişi lisansüstü mezunu olarak saptanmıştır. Katılımcıların bocce sporu yapma sürelerine göre dağılımında; 77 kişinin 1-2 yıl, 104 kişinin 3-4 yıl, 53 kişinin 5-6 yıl ve 66 kişinin 7 yıl ve üzeri süreyle bocce sporu yaptığı görülmüştür. Ayrıca, milli sporcu olma durumuna göre dağılımda; 47 katılımcının milli sporcu olduğu, 253 katılımcının ise milli sporcu olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Dağılımı

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği						
Ölçek	Ort.	S.S	Median	IQR	Min.	Max.
Sosyal normlara uyum	4,28	0,58	4,40	0,80	2	5
Kurallar ve yönetime saygı	4,43	0,46	4,40	0,60	2	5
Sporda sorumluluklara bağlılık	4,55	0,46	4,55	0,40	2	5

Rakibe saygı	4,07	0,62	4	0,80	2	5
--------------	------	------	---	------	---	---

Tablo 4’te görüldüğü üzere, katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği alt boyutları olan sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı puanlarının yüksek seviyede olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeğinden Aldıkları Puanların Dağılımı

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği						
Ölçek	Ort.	S.S	Median	IQR	Min.	Max.
Prososyal Takım Davranış	4,13	0,59	4,25	0,75	2	5
Prososyal Rakip Davranış	3,69	0,93	3,83	1,33	1	5
Antisosyal Takım Davranış	4,38	0,61	4	1	1	5
Antisosyal Rakip Davranış	4,55	0,59	5	1	2	5

Tablo 5’te görüldüğü üzere, katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği alt boyutları olan; prososyal takım davranışı, prososyal rakip davranışı, antisosyal takım davranışı ve antisosyal rakip davranışı puanlarının yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları

Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeği	Yaş	n	Ort.	S.S	Kruskal Wallis H	P
Sosyal Normlara Uyum	12-15 Yaş	105	4,32	0,57	8,264	0,041*
	16-18 Yaş	70	4,15	0,65		
	19-22 Yaş	52	4,20	0,56		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,42	0,50		
Kurallar ve Yönetime Saygı	12-15 Yaş	105	4,50	0,44	5,067	0,167
	16-18 Yaş	70	4,31	0,57		
	19-22 Yaş	52	4,45	0,40		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,44	0,40		
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	12-15 Yaş	105	4,62	0,47	12,695	0,005*
	16-18 Yaş	70	4,40	0,58		
	19-22 Yaş	52	4,62	0,30		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,57	0,36		

Rakibe Saygı	12-15 Yaş	105	4,08	0,58	7,861	0,049*
	16-18 Yaş	70	3,92	0,73		
	19-22 Yaş	52	3,99	0,59		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,23	0,55		
Toplam puan	12-15 Yaş	105	4,38	0,38	5,979	0,113
	16-18 Yaş	70	4,26	0,39		
	19-22 Yaş	52	4,32	0,32		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,42	0,33		

Tablo 6’da görüldüğü üzere katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları olan; kurallar ve yönetime saygı ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği toplam puanları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p>0,05$). Katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutu olan; sosyal normlara uyum, sporda sorumluluklara bağlılık, rakibe saygı puanları yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermiştir ($p<0,05$). Katılımcılardan 23 yaş ve üzeri olanların sosyal normlara uyum ve rakibe saygı puanları diğerlerinden daha yüksek, 16-18 yaş olanların sosyal normlara uyum ve rakibe saygı puanları diğerlerinden daha düşüktür. 12-15 yaş ve 19-22 yaş olanların sporda sorumluluklara bağlılık puanları eşit ve diğer gruplardan yüksek olup, 16-18 yaş olanların puanları diğerlerinden düşük olarak belirlenmiştir.

Tablo 7: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Rakibe Saygı) Testi Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
16-18 yaş-19-22 yaş	-1,045	15,728	-0,066	0,947	1,000
16-18 yaş-12-15 yaş	14,617	13,256	1,103	0,270	1,000
16-18 yaş-23 yaş ve üzeri	-36,216	14,420	-2,511	0,012	0,072
19-22 yaş-12-15 yaş	13,571	14,568	0,932	0,352	1,000
19-22 yaş-23 yaş ve üzeri	-35,171	15,635	-2,250	0,024	0,147
12-15 yaş-23 yaş ve üzeri	-21,600	13,145	-1,643	0,100	0,602

İkili karşılaştırma tablosundaki tüm p değerleri, 0,05 anlamlılık düzeyinden büyüktür. Bu durum, genel test anlamlı olmasına rağmen, Bonferroni düzeltmesi uygulandıktan sonra, hiçbir spesifik yaş grubu çifti arasında "rakibe saygı" düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamadığını göstermektedir.

Tablo 8: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Sosyal Normlara Uyum) Testi Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
19-22 yaş-16-18 yaş	1,063	15,713	0,068	0,946	1,000

19-22 yaş-12-15 yaş	22,139	14,554	1,521	0,128	0,769
19-22 yaş-23 yaş ve üzeri	-35,760	15,620	-2,289	0,022	0,132
16-18 yaş-12-15 yaş	21,076	13,243	1,591	0,112	0,669
16-18 yaş-23 yaş ve üzeri	-34,696	14,406	-2,408	0,016	0,096
12-15 yaş-23 yaş ve üzeri	-13,620	13,133	-1,037	0,300	1,000

İkili karşılaştırma tablosundaki tüm p değerleri, 0,05 anlamlılık düzeyinden büyüktür. Bu durum, genel test anlamlı olmasına rağmen, Bonferroni düzeltmesi uygulandıktan sonra, hiçbir spesifik yaş grubu çifti arasında "sosyal normlara uyum" düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir.

Tablo 9: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Sporda Sorumluluklara Bağlılık) Testi Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
16-18 yaş-23 yaş ve üzeri	-26,773	14,264	-1,877	0,061	0,363
16-18 yaş-19-22 yaş	-35,949	15,558	-2,311	0,021	0,125
16-18 yaş-12-15 yaş	45,890	13,113	3,500	0,000	0,003
23 yaş ve üzeri-19-22 yaş	9,176	15,466	0,593	0,553	1,000
23 yaş ve üzeri-12-15 yaş	19,118	13,003	1,470	0,141	0,849
19-22 yaş-12-15 yaş	9,942	14,410	0,690	0,490	1,000

Genel test anlamlı çıktığı için, hangi yaş grupları arasında bu farkın olduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi uygulanmış p değerlerine göre 16-18 yaş ile 12-15 yaş arasındaki sporcular arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 10: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Yaş	n	Ort.	S.S	Kruskal Wallis H	P
Prososyal Takım Davranış	12-15 Yaş	105	4,12	0,65	3,948	0,267
	16-18 Yaş	71	4	0,64		
	19-22 Yaş	52	4,20	0,46		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,23	0,52		
Prososyal Rakip Davranış	12-15 Yaş	105	3,57	1,06	6,750	0,080
	16-18 Yaş	71	3,59	0,90		
	19-22 Yaş	52	3,70	0,86		
	23 Yaş ve Üzeri	72	3,95	0,72		

Antisosyal Takım	12-15 Yaş	105	4,47	0,69	8,008	0,046*
Davranış	16-18 Yaş	71	4,29	0,51		
	19-22 Yaş	52	4,34	0,55		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,36	0,61		
Antisosyal Rakip	12-15 Yaş	105	4,61	0,59	8,678	0,034*
Davranış	16-18 Yaş	71	4,42	0,64		
	19-22 Yaş	52	4,50	0,50		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,63	0,58		
Toplam Puan	12-15 Yaş	105	4,19	0,47	9,547	0,023*
	16-18 Yaş	71	4,07	0,40		
	19-22 Yaş	52	4,18	0,34		
	23 Yaş ve Üzeri	72	4,29	0,38		

Tablo 10’da görüldüğü üzere, katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği alt boyutları olan prososyal takım davranış ve prososyal rakip davranış ile ölçek toplam puanları, yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$).

Buna karşın, antisosyal takım davranış, antisosyal rakip davranış ve ölçek toplam puanları, yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermiştir ($p < 0,05$).

Detaylı olarak incelendiğinde:

- 12-15 yaş aralığında yer alan katılımcıların antisosyal takım davranış puanlarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek,
- 16-18 yaş grubunun ise daha düşük olduğu görülmüştür.
- Ayrıca, 23 yaş ve üzeri grubundaki katılımcıların antisosyal rakip davranış ve ölçek toplam puanlarının, diğer yaş gruplarına göre daha yüksek;
- yine 16-18 yaş grubunun bu puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Bu bulgular, yaş ilerledikçe antisosyal davranış eğilimlerinde artış görülebileceğini düşündürmektedir.

Tablo 11: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Antisosyal Rakip Davranış) Test Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
16-18 yaş-19-22 yaş	-4,387	13,572	-0,323	0,746	1,000
16-18 yaş-12-15 yaş	26,278	11,425	2,300	0,021	0,129
16-18 yaş-23 yaş ve üzeri	-28,873	12,436	-2,322	0,020	0,121

19-22 yaş-12-15 yaş	21,890	12,608	1,736	0,083	0,495
19-22 yaş-23 yaş ve üzeri	-24,486	13,532	-1,810	0,070	0,422
12-15 yaş-23 yaş ve üzeri	-2,596	11,377	-0,228	0,820	1,000

İkili karşılaştırma tablosundaki tüm p değerleri, 0,05 anlamlılık düzeyinden büyüktür. Bu durum, genel testin anlamlı çıkmasına rağmen, Bonferroni düzeltmesi uygulandıktan sonra hiçbir spesifik yaş grubu çifti arasında rakibe yönelik antisosyal davranış düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamadığını göstermektedir.

Kruskal-Wallis testi, katılımcıların yaş grupları arasında rakibe yönelik antisosyal davranış düzeyleri açısından genel bir farklılık olduğuna işaret etmektedir ($p=0,034$). Ancak, bu farkın hangi belirli yaş gruplarından kaynaklandığını gösteren hiçbir anlamlı ikili karşılaştırma tespit edilememiştir.

Tablo 12: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Antisosyal Takım Davranış) Test Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
16-18 yaş-19-22 yaş	-7,882	13,924	-0,566	0,571	1,000
16-18 yaş-23 yaş ve üzeri	-12,155	12,759	-0,953	0,341	1,000
16-18 yaş-12-15 yaş	31,162	11,722	2,658	0,008	0,047
19-22 yaş-23 yaş ve üzeri	-4,273	13,883	-0,308	0,758	1,000
19-22 yaş-12-15 yaş	23,279	12,936	1,800	0,072	0,432
23 yaş ve üzeri-12-15 yaş	19,006	11,673	1,628	0,103	0,621

Bu sonuç, katılımcıların yaş grupları arasında takım arkadaşına yönelik antisosyal davranış düzeyleri açısından genel olarak istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

Genel test anlamlı çıktığı için, bu farkın hangi spesifik yaş gruplarından kaynaklandığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. 16-18 yaş grubu ile 12-15 yaş grubu arasında takım arkadaşına yönelik antisosyal davranış düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Bu, analizdeki tek anlamlı ikili farktır.

Kruskal-Wallis testi, katılımcıların yaş grupları arasında takım arkadaşına yönelik antisosyal davranış düzeyleri açısından genel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir ($p = 0.046$). Bu genel farkın kaynağını araştıran Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalar sonucunda ise, sadece 16-18 yaş grubu ile 12-15 yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p = 0,047$) bulunmuştur.

Tablo 13: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Antisosyal Prososyal Rakip ve Takımdaş Toplam Puan) Test Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
16-18 yaş-19-22 yaş	-19,834	15,830	-1,253	0,210	1,000
16-18 yaş-12-15 yaş	28,917	13,326	2,170	0,030	0,180
16-18 yaş-23 yaş ve üzeri	-43,535	14,506	-3,001	0,003	0,016*
19-22 yaş-12-15 yaş	9,083	14,707	0,618	0,537	1,000
19-22 yaş-23 yaş ve üzeri	-23,701	15,784	-1,502	0,133	0,799
12-15 yaş-23 yaş ve üzeri	-14,618	13,271	-1,102	0,271	1,000

Bu ikili karşılaştırma tablosu, yaş grupları arasında prososyal antisosyal toplam puanı açısından gözlemlenen genel anlamlı farkın (Kruskal-Wallis $p=0,023$) esas olarak 16-18 yaş grubu ile 23 yaş ve üzeri yaş grubu arasındaki farklılıktan kaynaklandığını göstermektedir ($p=0,016$).

Tablo 14: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları

Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeği	Öğrenim Durumu	n	Ort.	S.S	Kruskal Wallis H	P
Sosyal Normlara Uyum	İlkokul-Ortaokul	77	4,29	0,59	0,788	0,852
	Lise	100	4,23	0,65		
	Üniversite	107	4,33	0,51		
	Lisansüstü	14	4,21	0,55		
Kurallar ve Yönetime Saygı	İlkokul-Ortaokul	77	4,52	0,43	4,337	0,227
	Lise	100	4,38	0,56		
	Üniversite	107	4,41	0,39		
	Lisansüstü	14	4,47	0,36		
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	İlkokul-Ortaokul	77	4,61	0,49	4,064	0,255
	Lise	100	4,49	0,55		
	Üniversite	107	4,58	0,33		
	Lisansüstü	14	4,57	0,31		
Rakibe Saygı	İlkokul-Ortaokul	77	4,11	0,56	5,517	0,138
	Lise	100	3,96	0,72		
	Üniversite	107	4,15	0,54		
	Lisansüstü	14	3,90	0,67		
Toplam puan	İlkokul-Ortaokul	77	4,38	0,39	3,914	0,271
	Lise	98	4,31	0,41		

Üniversite	107	4,37	0,29
Lisansüstü	14	4,29	0,38

Tablo 14’te görüldüğü üzere katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları olan; sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, rakibe saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği toplam puanları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p>0,05$).

Tablo 15: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Öğrenim Durumu	n	Ort.	S.S	Kruskal Wallis H	P
Prososyal Takım Davranış	İlkokul-Ortaokul	77	4,16	0,68	4,295	0,231
	Lise	101	4,02	0,64		
	Üniversite	107	4,20	0,47		
	Lisansüstü	14	4,18	0,38		
Prososyal Rakip Davranış	İlkokul-Ortaokul	77	3,59	1,06	0,370	0,946
	Lise	101	3,70	0,98		
	Üniversite	107	3,74	0,77		
	Lisansüstü	14	3,74	0,80		
Antisosyal Takım Davranış	İlkokul-Ortaokul	77	4,48	0,62	4,200	0,241
	Lise	101	4,32	0,64		
	Üniversite	107	4,37	0,59		
	Lisansüstü	14	4,28	0,46		
Antisosyal Rakip Davranış	İlkokul-Ortaokul	77	4,59	0,61	1,184	0,757
	Lise	101	4,53	0,62		
	Üniversite	107	4,55	0,57		
	Lisansüstü	14	4,50	0,51		
Toplam puan	İlkokul-Ortaokul	77	4,20	0,46	1,390	0,708
	Lise	101	4,14	0,47		
	Üniversite	107	4,21	0,34		
	Lisansüstü	14	4,17	0,33		

Tablo 15’te görüldüğü üzere katılımcıların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları olan; prososyal takım davranış, prososyal rakip davranış, antisosyal takım

davranış, antisosyal rakip davranış ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puanları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p>0,05$).

Tablo 16: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları

Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeği	Bocce Sporu Yapma Süresi	n	Ort.	S.S	Kruskal Wallis H	p
Sosyal Normlara Uyum	1-2 Yıl	77	4,19	0,65	6,325	0,097
	3-4 Yıl	104	4,25	0,55		
	5-6 Yıl	51	4,27	0,64		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,45	0,46		
Kurallar ve Yönetime Saygı	1-2 Yıl	77	4,40	0,46	4,245	0,236
	3-4 Yıl	104	4,40	0,44		
	5-6 Yıl	51	4,40	0,54		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,53	0,41		
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	1-2 Yıl	77	4,47	0,61	2,575	0,462
	3-4 Yıl	104	4,58	0,31		
	5-6 Yıl	51	4,52	0,55		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,63	0,46		
Rakibe Saygı	1-2 Yıl	77	3,94	0,68	4,236	0,237
	3-4 Yıl	104	4,07	0,60		
	5-6 Yıl	51	4,09	0,53		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,17	0,64		
Toplam puan	1-2 Yıl	76	4,28	0,42	5,843	0,119
	3-4 Yıl	104	4,33	0,34		
	5-6 Yıl	50	4,37	0,33		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,45	0,34		

Tablo 16’da görüldüğü üzere, katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği alt boyutları olan:

- Sosyal normlara uyum,
- Kurallar ve yönetime saygı,
- Rakibe saygı,
- Sporda sorumluluklara bağlılık
- Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği toplam puanları,

bocce sporu yapma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$).

Bu bulgu, bireylerin bocce sporunu ne kadar süredir yaptığına bakılmaksızın, sportmenlik yönelimlerinin genel olarak benzer seviyelerde olduğunu göstermektedir. Spor süresinin bu değişkenler üzerinde belirleyici bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 17: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Bocce Sporu Yapma Süresi	n	Ort.	S.S	Kruskal Wallis H	P
Prososyal Takım Davranış	1-2 Yıl	77	3,88	0,69	13,985	0,003*
	3-4 Yıl	104	4,21	0,50		
	5-6 Yıl	52	4,18	0,61		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,25	0,51		
Prososyal Rakip Davranış	1-2 Yıl	77	3,40	1,11	10,613	0,014*
	3-4 Yıl	104	3,69	0,84		
	5-6 Yıl	52	3,74	0,85		
	7 Yıl ve Üzeri	66	3,95	0,78		
Antisosyal Takım Davranış	1-2 Yıl	77	4,37	0,70	3,644	0,303
	3-4 Yıl	104	4,43	0,57		
	5-6 Yıl	52	4,26	0,52		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,39	0,62		
Antisosyal Rakip Davranış	1-2 Yıl	77	4,45	0,65	5,043	0,169
	3-4 Yıl	104	4,57	0,56		
	5-6 Yıl	52	4,51	0,57		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,66	0,56		
Toplam puan	1-2 Yıl	77	4,02	0,49	12,411	0,006*
	3-4 Yıl	104	4,22	0,37		
	5-6 Yıl	52	4,17	0,37		
	7 Yıl ve Üzeri	66	4,31	0,39		

Tablo 17’de görüldüğü üzere katılımcıların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları olan; antisosyal takım davranış ve antisosyal rakip davranış toplam puanları bocce sporu yapma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p>0,05$). Yani bocce sporunu yapma süreleri negatif davranışları anlamlı düzeyde etkilememektedir. Katılımcıların sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği alt boyutları olan; prososyal takım davranış, prososyal rakip davranış ve sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği toplam puanları bocce sporu yapma sürelerine göre anlamlı farklılık göstermiştir ($p>0,05$). Elde edilen verilere

göre bocce sporunu uzun süredir yapan sporcuların takım arkadaşlarına ve rakip oyunculara yönelik olumlu davranışları daha yüksektir. Aynı zamanda toplam puanlara bakıldığında spor süresi arttıkça daha fazla prososyal davranış ve daha az antisosyal davranış sergilendiği görülmektedir. Genel olarak ele alındığında spor deneyimi sporcuların etik ve olumlu tutum geliştirmesinde etkili olduğu, ancak olumsuz davranışların sadece zamanla değil, başka faktörlerle ilişkili olduğu unutulmamalıdır.

Tablo 18: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Prososyal Takım Davranış) Test Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
1-2 yıl-5-6 yıl	-40,645	15,358	-2,647	0,008	0,049
1-2 yıl-3-4 yıl	-41,516	12,863	-3,227	0,001	0,007
1-2 yıl-7 yıl ve üzeri	-44,527	14,352	-3,102	0,002	0,012
5-6 yıl-3-4 yıl	0,870	14,532	0,060	0,952	1,000
5-6 yıl-7 yıl ve üzeri	-3,882	15,865	-,245	0,807	1,000
3-4 yıl-7 yıl ve üzeri	-3,012	13,465	-,224	0,823	1,000

Genel test anlamlı çıktığı için, hangi spor geçmişi grupları arasında bu farkın olduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre 1-2 yıl spor geçmişi olan katılımcılar ile 5-6 yıl, 3-4 yıl, 7 yıl ve üzeri spor geçmişi olan katılımcılar arasında takım arkadaşına yönelik prososyal davranış düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Tablo 19: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Prososyal Rakip Davranış) Test Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
1-2 yıl-3-4 yıl	-17,954	12,905	-1,391	0,164	0,985
1-2 yıl-5-6 yıl	-25,348	15,407	-1,645	0,100	0,600
1-2 yıl-7 yıl ve üzeri	-46,316	14,399	-3,217	0,001	0,008
3-4 yıl-5-6 yıl	-7,394	14,579	-0,507	0,612	1,000
3-4 yıl-7 yıl ve üzeri	-28,362	13,509	-2,100	0,036	0,215
5-6 yıl-7 yıl ve üzeri	-20,968	15,916	-1,317	0,188	1,000

Genel test anlamlı çıktığı için, hangi spor geçmişi grupları arasında bu farkın olduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalar yapılmıştır (Bonferroni düzeltmeli p değerleri kullanılarak).

Elde edilen sonuçlara göre 1-2 yıl spor geçmişi olan katılımcılar ile 7 yıl ve üzeri spor geçmişi olan katılımcılar arasında rakibe yönelik prososyal davranış düzeyi açısından

istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu analizdeki tek anlamlı ikili karşılaştırmadır.

Tablo 20: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Spor Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc (Prososyal Antisosyal Toplam Puanlar) Test Sonuçları

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	P
1-2 yıl-5-6 yıl	-19,734	15,515	-1,272	0,203	1,000
1-2 yıl-3-4 yıl	-31,479	12,995	-2,422	0,015	0,093
1-2 yıl-7 yıl ve üzeri	-49,253	14,500	-3,397	0,001	0,004
5-6 yıl-3-4 yıl	11,745	14,681	0,800	0,424	1,000
5-6 yıl-7 yıl ve üzeri	-29,519	16,028	-1,842	0,066	0,393
3-4 yıl-7 yıl ve üzeri	-17,774	13,603	-1,307	0,191	1,000

Genel test anlamlı çıktığı için, hangi spor geçmişi grupları arasında bu farkın olduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalar yapılmıştır (Bonferroni düzeltmeli p değerleri kullanılarak).

Bu sonuçlara göre 1-2 yıl spor geçmişi olan katılımcılar ile 7 yıl ve üzeri spor geçmişi olan katılımcılar arasında prososyal-antisosyal toplam puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu anlamına gelir. Bu, bu analizdeki tek anlamlı ikili karşılaştırmadır.

Tablo 21: Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Milli Sporcu Olma Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları

Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeği	Millilik Durumu	N	Ort.	S.S	Mann Whitney U testi	P
Sosyal Normlara Uyum	Milli Sporcuym	47	4,36	0,56	-0,985	0,325
	Milli Sporcu Değilim	252	4,27	0,58		
Kurallar ve Yönetime Saygı	Milli Sporcuym	47	4,43	0,41	-0,287	0,774
	Milli Sporcu Değilim	252	4,43	0,47		
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Milli Sporcuym	47	4,61	0,38	-1,022	0,307
	Milli Sporcu Değilim	252	4,54	0,47		
Rakibe Saygı	Milli Sporcuym	47	4,25	0,50	-2,055	0,040*
	Milli Sporcu Değilim	252	4,03	0,64		
Toplam puan	Milli Sporcuym	47	4,41	0,33	-1,219	0,223
	Milli Sporcu Değilim	250	4,34	0,37		

Tablo 21' de görüldüğü üzere katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları olan; sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği toplam puanları millilik durumlarına göre

anlamalı bir farklılık göstermemiştir ($p>0,05$). Katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutu olan rakibe saygı puanları millilik durumuna göre anlamalı farklılık göstermiştir ($p<0,05$). Katılımcılardan milli sporcu olanların rakibe saygı toplam puanları milli sporcu olmayanlardan daha yüksek olarak belirlenmiştir.

Tablo 22: Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Milli Sporcu Olma Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Test Sonuçları

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği	Millilik Durumu	n	Ort.	S.S	Mann Whitney U testi	P
Prososyal Takım Davranış	Milli Sporcuyum	47	4,35	0,56	-2,820	0,005*
	Milli Sporcu Değilim	253	4,09	0,59		
Prososyal Rakip Davranış	Milli Sporcuyum	47	4,01	0,86	-2,810	0,005*
	Milli Sporcu Değilim	253	3,63	0,93		
Antisosyal Takım Davranış	Milli Sporcuyum	47	4,21	0,77	-1,570	0,116
	Milli Sporcu Değilim	253	4,41	0,57		
Antisosyal Rakip Davranış	Milli Sporcuyum	47	4,63	0,60	-1,242	0,214
	Milli Sporcu Değilim	253	4,54	0,59		
Toplam puan	Milli Sporcuyum	47	4,30	0,49	-2,238	0,025*
	Milli Sporcu Değilim	253	4,16	0,40		

Tablo 22’de yer alan bulgulara göre, katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği alt boyutları olan antisosyal takım davranış ve antisosyal rakip davranış puanları, milli sporcu olma durumuna göre anlamalı bir farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$). Bu durum, bireylerin milli sporcu olup olmamalarının, olumsuz (antisosyal) davranışlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Buna karşın, ölçeğin diğer alt boyutları olan prososyal takım davranış, prososyal rakip davranış ve ölçeğin toplam puanında, milli sporcu olma durumuna göre anlamalı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Özellikle milli sporcu olan katılımcıların bu boyutlardaki puanları, milli olmayan sporculara göre anlamalı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Sonuç olarak milli sporcular hem takım arkadaşlarına hem de rakiplerine yönelik daha fazla olumlu ve etik davranış sergilemektedir. Ancak olumsuz davranışlar açısından milli sporcu olup olmamak anlamalı bir fark yaratmamaktadır. Bu bulgular elit düzeyde spor yapmanın sporcuların olumlu sosyal davranışlarını geliştirmeye katkıda bulunduğu ancak antisosyal davranışların kontrolü için farklı faktörlerin (kişilik, disiplin, çevre vb.) etkili olabileceğini düşündürmektedir.



SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma, bocce sporcularının çok boyutlu sportmenlik yönelimleri ile sporda prososyal ve antisosyal davranış düzeylerini yaş, eğitim, spor yapma süresi ve millilik durumlarına göre incelemiştir.

Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Sonuçlar

Araştırmada görüldüğü üzere katılımcıların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları olan; kurallar ve yönetime saygı ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği toplam puanları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak sosyal normlara uyum, sporda sorumluluklara bağlılık, rakibe saygı puanları yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermiştir.

Sosyal Normlara Uyum Boyutu

Ortalama puanlar incelendiğinde, 23 yaş ve üzeri sporcuların (Ort. = 4,42) en yüksek sosyal normlara uyum ortalamasına sahip olduğu, bunu 12-15 yaş grubunun (Ort. = 4,32) izlediği ve en düşük ortalamanın 16-18 yaş grubunda (Ort. = 4,15) olduğu görülmektedir. Bu bulgu, yaş ilerledikçe veya belirli gelişim evrelerinde sosyal normlara uyum düzeyinin artabileceğini göstermektedir (Kavussanu ve Boardley, 2009).

Özellikle en genç ve en yaşlı grupların yüksek uyum puanlarına sahip olması dikkat çekicidir. 16-18 yaş grubundaki düşüş, bu dönemin bireylerin kimlik arayışı, bağımsızlaşma çabası ve otorite figürleriyle çatışma eğiliminin belirgin olduğu ergenlik evresine denk gelmesiyle açıklanabilir (Weiss ve Bredemeier, 1983). Buna karşılık, daha küçük yaştaki sporcuların antrenör ve ebeveyn gözetiminde daha sıkı bir sosyal norm denetimi altında oldukları ve otoriteye uyum eğilimlerinin daha yüksek olduğu bilinmektedir (Lee et al., 2008).

Öte yandan, 23 yaş ve üzeri sporcuların daha oturmuş bir değer sistemine ve spor deneyimine sahip olmaları, spor müsabakalarında etik davranışlar sergileme ve sosyal normlara uyum gösterme konularında daha bilinçli bir yaklaşım geliştirmelerine katkıda bulunabilir (Sage, 2010). Bu sonuçlar, sosyal davranışların bilişsel ve ahlaki gelişimle paralel biçimde ilerlediğini ortaya koyan Kavussanu ve Boardley'in (2009) bulgularıyla da uyumludur.

Kurallara ve Yönetime Saygı Boyutu

Kurallar ve Yönetime Saygı boyutunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç, sporcuların yaşları ne olursa olsun, sporun temelini oluşturan kurallara ve yönetim otoritesine duyulan saygının benzer düzeyde içselleştirildiğini göstermektedir (Shields ve Bredemeier, 2007). Bu bulgu, sporcuların etik karar alma ve

sportmenlik davranışları geliştirme süreçlerinin yaş faktöründen bağımsız olabileceğini düşündürmektedir (Kavussanu, 2008).

Ayrıca bu durum, spor eğitimi ve antrenörlerin rol model davranışlarının, kuralların önemini vurgulayarak sporcuların değer sisteminde güçlü bir yer edinmesini sağladığını ortaya koymaktadır (Lee ve ark., 2008). Kurallara ve yönetime saygının, sporu ayakta tutan evrensel bir değer olarak, tüm yaş gruplarında benzer şekilde benimsenmesi, spor kültürünün bu yöndeki başarısını desteklemektedir (Sage, 2010).

Sporda Sorumluluklara Bağlılık Boyutu

Sporda Sorumluluklara Bağlılık boyutunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalama puanlar incelendiğinde, 12-15 yaş ve 19-22 yaş gruplarının en yüksek ortalamalara (Ort. = 4,62) sahip olduğu, 16-18 yaş grubunun ise en düşük ortalamaya (Ort. = 4,40) sahip olduğu belirlenmiştir. Bu boyut, sporcuların antrenmanlara düzenli katılımı, kişisel gelişim hedefleri ve takım arkadaşlarına karşı sorumluluk bilinci gibi alanlarda sergiledikleri davranışları yansıtmaktadır (Yıldız, 2014).

12-15 yaş grubundaki yüksek bağlılık düzeyi, bu yaş grubunun spora genellikle yeni başlayan bireylerden oluşması ve antrenör beklentilerine uyum sağlama eğilimlerinin güçlü olmasıyla açıklanabilir (Özdemir ve Gümüşdağ, 2017). 19-22 yaş grubunda ise spora yönelik sorumluluk düzeyinin yüksek olması, bu dönemdeki sporcuların sporu daha ciddi ya da profesyonel düzeyde icra etme motivasyonu ile ilişkilendirilebilir (Aşçı, 2006).

Buna karşılık, 16-18 yaş grubundaki düşüş, ergenlik döneminin getirdiği motivasyon değişkenlikleri, kimlik arayışları ve farklı ilgi alanlarına yönelme eğilimiyle bağlantılıdır (Balçıklanlı, 2010). Bu durum, ergenlik çağındaki sporculara yönelik sorumluluk bilincini destekleyici antrenör rehberliğinin önemini ortaya koymaktadır.

Rakibe Saygı Boyutu

Rakibe Saygı boyutunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ortalama puanlara bakıldığında, 23 yaş ve üzeri grubun (Ort. = 4,23) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, 16-18 yaş grubunun (Ort. = 3,92) ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, rakibe saygı düzeyinin yaşla birlikte artma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Balçıklanlı, 2010).

Deneyimli sporcuların (23 yaş ve üzeri) rekabetin yanı sıra centilmenlik ve rakibe saygının önemini daha iyi kavramış olmaları muhtemeldir (Karakaya ve Yıldız, 2014). Öte yandan, 16-18 yaş grubundaki nispeten düşük ortalama, bu dönemde genç sporcuların kazanma motivasyonunu ön planda tutmaları ve rekabet hırslarının fair play anlayışının önüne geçebilmesi ile ilişkilendirilebilir (Yıldırım, 2004). Ayrıca bu yaş grubunda duygusal kontrol ve öfke

yönetimi becerilerinin tam gelişmemiş olması da rakibe saygı düzeyini etkileyebilmektedir (Yetim, 2008).

Toplam Puan Boyutu

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin toplam puanında yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ortalama puanlara göre 23 yaş ve üzeri grubun (Ort. = 4,42) en yüksek ortalamaya, 16-18 yaş grubunun (Ort. = 4,26) ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Toplam sportmenlik puanı açısından anlamlı bir farkın olmaması, sportmenlik değerlerinin genel olarak tüm yaş gruplarında benzer şekilde benimsendiğini göstermektedir (Koca, 2010). Ancak ortalamalardaki bu eğilim, bazı alt boyutlardaki farkların toplam puan üzerinde dengeleyici etki oluşturmasıyla açıklanabilir. 16-18 yaş grubunun düşük ortalaması, bu dönemdeki genç sporcuların sportmenlik davranışları konusunda ek eğitim ve destek programlarına ihtiyaç duyabileceğini göstermektedir (Balçıkanlı, 2010).

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc Sonuçları

Rakibe Saygı Boyutu

Kruskal-Wallis testi sonuçları, katılımcıların yaş grupları arasında "rakibe saygı" düzeylerinde genel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir. Ancak, bu genel farklılığın hangi spesifik yaş gruplarından kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalar sonucunda, yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir (Büyüköztürk, 2017; Şencan, 2005).

Bu durum, istatistiksel analizlerde sıkça karşılaşılan bir durumdur. Genel testin anlamlı çıkması, grupların medyanlarının topluca farklılaştığını gösterirken, çoklu karşılaştırmalarda kullanılan Bonferroni düzeltmesinin katı yapısı nedeniyle küçük fakat gerçek olan grup farklılıkları anlamlı bulunamayabilir (Büyüköztürk, 2017). Sonuç olarak, "rakibe saygı" boyutunun yaşa bağlı olarak küçük farklılıklar gösterdiği, ancak bu farklılıkların belirli yaş grupları arasında istatistiksel olarak güçlü ve keskin bir şekilde ayrılmadığı söylenebilir (Çakır, 2020).

Sosyal Normlara Uyum Boyutu

Kruskal-Wallis testi, yaş grupları arasında "sosyal normlara uyum" düzeylerinde genel bir farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalarla yapılan analizlerde, yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Şencan, 2005).

Tıpkı "rakibe saygı" boyutunda olduğu gibi, yaş gruplarının sosyal normlara uyum düzeyleri topluca farklılaşmakla birlikte, bu farklılaşma tek tek yaş grupları arasında belirgin ve istatistiksel olarak anlamlı düzeye ulaşmamıştır. Bonferroni düzeltmesinin muhafazakar

yapısı, özellikle küçük veya orta şiddetteki farkların anlamlılık kazanmasını zorlaştırmaktadır (Büyüköztürk, 2017). Bu sonuçlar, yaşı sosyal normlara uyum üzerinde bir etkisinin olabileceğini ancak bu etkinin belirli yaş grupları arasında net bir ayrım yaratmadığını düşündürmektedir (Demir, 2019).

Sporda Sorumluluklara Bağlılık Boyutu

Özetle, Kruskal-Wallis testi, katılımcıların yaş grupları arasında "sporda sorumluluklara bağlılık" düzeyleri açısından genel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Bu genel farkın kaynağını araştıran Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalar sonucunda ise, sadece 16-18 yaş grubu ile 12-15 yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bu bulgu, ergenlik döneminin farklı evrelerindeki sporcuların, spora karşı duydukları sorumluluk bilinci ve bağlılık düzeylerinde belirgin bir ayrım olduğunu güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır (Çakır, 2020).

Bu farkın olası nedenleri ve çıkarımları şunlar olabilir:

- **Bilişsel Olgunlaşma:** 16-18 yaş grubu, 12-15 yaş grubuna kıyasla daha ileri bir bilişsel gelişim dönemindedir. Bu, daha soyut düşünebilme, uzun vadeli sonuçları öngörebilme ve kuralların/disiplinin spor performansı ve kişisel gelişim üzerindeki etkisini daha iyi kavrayabilme yeteneği anlamına gelir. Bu olgunlaşma, spordaki sorumluluklarına daha bilinçli bir şekilde bağlı kalmalarını sağlayabilir (Demir, 2019).
- **Artan Rekabet ve Profesyonelleşme:** 16-18 yaş grubunda spor, genellikle daha rekabetçi ve profesyonel bir hal alır. Bu yaşlardaki sporcular, takımlarında daha önemli roller üstlenebilir, daha yüksek seviyeli liglerde oynayabilir veya kariyer hedefleri belirleyebilirler. Bu durum, antrenmanlara bağlılık, beslenme, dinlenme ve kurallara uyum gibi sorumlulukları daha ciddiye almalarına yol açar.
- **Sosyal Beklentiler ve Kimlik Gelişimi:** İleri ergenlik döneminde (16-18 yaş) akran grupları ve antrenörlerden gelen sosyal beklentiler artar. Sporcu kimliği bu yaşlarda daha sağlam oturur ve bu kimliğin bir parçası olarak sorumluluklara bağlılık, bireyin kendine saygısı ve akranları arasındaki yeri için önemli hale gelir. Daha genç yaşlarda (12-15) bu beklentiler ve kimlik oluşumu daha başlangıç aşamasında olabilir (Şencan, 2005).
- **Deneyim ve Öğrenme:** Daha büyük yaş grubundaki sporcuların sporda geçirdikleri süre ve edindikleri deneyim daha fazladır. Bu deneyimler, onlara sorumlulukların sadece kurallar değil, aynı zamanda başarı ve kişisel gelişim için de vazgeçilmez olduğunu öğretmiş olabilir. Antrenörlerden, takım arkadaşlarından veya sporun getirdiği zorluklardan öğrendikleri dersler, sorumluluk düzeylerini artırmış olabilir (Çakır, 2020).

Pratik Çıkarımlar:

Bu bulgu, spor yöneticileri, antrenörler ve ebeveynler için önemli dersler çıkarmaktadır (Demir, 2019):

- **Yaşa Uygun Eğitim Stratejileri:** 12-15 yaş grubundaki sporculara yönelik sorumluluk eğitimi programları, daha somut, eğlenceli ve etkileşimli olmalıdır. Disiplin ve kurallara bağlılığın faydaları, somut örnekler ve kişisel gelişimle ilişkilendirilerek anlatılmalıdır.
- **Mentorluk ve Rol Modelleri:** Daha deneyimli ve sorumlu 16-18 yaşındaki sporcuların, genç sporculara mentorluk yapması veya rol modeli olması teşvik edilebilir.
- **Destekleyici Ortam:** Özellikle 12-15 yaş grubunda, sporcuların hata yapmaktan korkmadan öğrenebilecekleri ve sorumluluk bilincini kademeli olarak geliştirebilecekleri destekleyici bir ortam sağlamak önemlidir.
- **Beklenti Yönetimi:** Her yaş grubundan beklenen sorumluluk düzeyleri gerçekçi bir şekilde belirlenmeli ve iletilmelidir.

Sonuç olarak, 16-18 yaşındaki sporcuların 12-15 yaşındaki sporculara kıyasla spordaki sorumluluklarına daha fazla bağlılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu, ergenlik dönemindeki gelişimsel farklılıkların sporcu davranışlarına yansıdığına önemli bir göstergesidir.

Genel Değerlendirme ve Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu analiz, yaştan sportmenlik yöneliminin bazı boyutlarında önemli bir etken olduğunu, ancak genel sportmenlik algısında büyük farklılıklara yol açmadığını göstermektedir. Özellikle ergenlik dönemi (16-18 yaş), "Sosyal Normlara Uyum", "Sporda Sorumluluklara Bağlılık" ve "Rakibe Saygı" boyutlarında diğer yaş gruplarına göre daha düşük ortalamalar sergileyerek dikkat çekmektedir. Bu durum, bu yaş grubundaki sporculara yönelik daha hedeflenmiş sportmenlik eğitimlerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

- Yaş grupları arasındaki anlamlı farklılıkların nedenlerini daha derinlemesine incelemek için niteliksel çalışmalar (örneğin odak grup görüşmeleri veya derinlemesine mülakatlar) yapılabilir. Bu, her yaş grubunun sportmenlik algılarını ve deneyimlerini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır (Çakır, 2020).
- Boylamsal çalışmalar yaparak aynı sporcuların farklı yaş dönemlerindeki sportmenlik yönelimlerinin nasıl değiştiği incelenebilir. Bu, gelişimsel süreçteki değişimleri daha net ortaya koyacaktır.
- Sportmenlik yönelimini etkileyen diğer faktörler (örneğin spor dalı, antrenörün liderlik stili, ebeveyn tutumları, takım iklimi) de bu çalışma kapsamında ele alınmamış olup, gelecek araştırmalarda incelenmesi faydalı olacaktır.

- Eğitim programlarının etkililiğini test etmek amacıyla müdahale çalışmaları yapılabilir. Özellikle 16-18 yaş grubuna yönelik sportmenlik geliştirme programları tasarlanıp, bu programların sportmenlik ölçeği puanları üzerindeki etkisi değerlendirilebilir.

Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Sonuçları

Prososyal Takım Davranış Boyutu

Prososyal Takım Davranışı boyutunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ortalama puanlara bakıldığında, 23 yaş ve üzeri grubun (Ort. = 4,23) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, bunu 19-22 yaş grubunun (Ort. = 4,20) takip ettiği görülmektedir. En düşük ortalama ise 16-18 yaş grubundadır (Ort. = 4,00). Bu sonuç, sporcuların yaşlarından bağımsız olarak takım içinde sergiledikleri olumlu ve yapıcı davranışların (yardımlaşma, destekleme, işbirliği vb.) benzer düzeyde olduğunu göstermektedir. Sporun doğasında var olan takım ruhu ve aidiyet hissi, yaş faktörünün bu boyutta belirgin bir farklılık yaratmasını engelliyor olabilir. En düşük ortalamanın 16-18 yaş grubunda olması, bu dönemde bireyselleşme eğilimlerinin takım içi dinamikleri kısmen etkileyebileceğine dair küçük bir ipucu verse de, istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmaması bu etkinin güçlü olmadığını ortaya koymaktadır.

Prososyal Rakip Davranışı Boyutu

Prososyal Rakip Davranışı boyutunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak p değeri anlamlılık sınırına (0,05) oldukça yakın olup, bu konuda bir eğilim olabileceğini düşündürmektedir. Ortalama puanlara bakıldığında, 23 yaş ve üzeri grubun (Ort. = 3,95) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, en düşük ortalamanın ise 12-15 yaş grubunda (Ort. = 3,57) olduğu görülmektedir. Rakibe karşı sergilenen olumlu davranışlar (centilmenlik, saygı, rakibe yardım etme vb.) konusunda yaş ilerledikçe bir artış eğilimi olduğu gözlenmektedir. 23 yaş ve üzeri grubun en yüksek ortalamaya sahip olması, deneyimin ve olgunluğun fair play anlayışını pekiştirdiğini düşündürmektedir. Genç yaş gruplarında rekabet hırslarının veya spor etiği bilincinin henüz tam oturmamış olması, bu ortalamaların nispeten düşük kalmasına neden olabilir. Anlamlılığa yakınlık, bu konuda detaylı incelemelerin gerekliliğini vurgulamaktadır (Çakır, 2020).

Antisosyal Takım Davranışı Boyutu

Antisosyal Takım Davranışı boyutunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalama puanlara bakıldığında, 12-15 yaş grubunun (Ort. = 4,47) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, en düşük ortalamanın ise 16-18 yaş grubunda (Ort. = 4,29)

olduğu görülmektedir. Yüksek ortalama, daha fazla antisosyal davranış anlamına gelmektedir. Bu bulgu, takım içinde sergilenen olumsuz davranışların (takım arkadaşına kötü davranma, pas vermeme, suçlama vb.) yaş gruplarına göre farklılık gösterdiğini işaret etmektedir. Özellikle en genç yaş grubunun (12-15 yaş) takım içi antisosyal davranışlara daha fazla eğilimli olması dikkat çekicidir. Bu durum, bu yaş grubundaki sporcuların sosyal becerilerinin henüz tam gelişmemiş olması, duygusal regülasyon sorunları yaşayabilmeleri veya rekabetin getirdiği stresle başa çıkmada zorlanmalarıyla ilişkilendirilebilir. Ergenlik döneminin ortalarına denk gelen 16-18 yaş grubunda bu davranışların nispeten azalması, bu yaşlarda sosyalleşmenin ve takım içindeki rolünün daha iyi anlaşılmasıyla açıklanabilir (Demir, 2019).

Antisosyal Rakip Davranışı Boyutu

Antisosyal Rakip Davranışı boyutunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalama puanlara bakıldığında, 23 yaş ve üzeri grubun (Ort. = 4,63) ve 12-15 yaş grubunun (Ort. = 4,61) en yüksek ortalamalara sahip olduğu, en düşük ortalamanın ise 16-18 yaş grubunda (Ort. = 4,42) olduğu görülmektedir. Yüksek ortalama, daha fazla antisosyal davranış anlamına gelmektedir. Bu bulgu, rakibe karşı sergilenen olumsuz davranışların (hakaret, taciz, kural ihlali vb.) yaş gruplarına göre farklılık gösterdiğini göstermektedir. İlginç bir şekilde, en genç ve en yaşlı grupların bu tür davranışlara daha yatkın olduğu görülmektedir. 12-15 yaş grubundaki yüksek ortalama, kontrolsüz rekabet hırsı veya etik kuralların tam olarak içselleştirilememesiyle ilişkilendirilebilir. 23 yaş ve üzeri gruptaki yüksek ortalama ise, profesyonel sporun getirdiği yüksek stres, kazanma baskısı veya deneyimden kaynaklanan stratejik (ancak etik dışı olabilecek) davranışlar gibi faktörlerle açıklanabilir. 16-18 yaş grubunda bir miktar azalma görülmesi, bu yaş grubunun sosyal normlara uyum konusunda daha hassas olabileceği veya sporda belirli bir olgunluğa ulaştığına işaret edebilir.

Toplam Puan

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği'nin toplam puanında yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalama puanlara bakıldığında, 23 yaş ve üzeri grubun (Ort. = 4.29) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, en düşük ortalamanın ise 16-18 yaş grubunda (Ort. = 4.07) olduğu görülmektedir. Bu ölçekte yüksek puan, daha fazla antisosyal davranış ve daha az prososyal davranış anlamına gelmektedir (ölçeğin doğası gereği, antisosyal davranış puanları pozitif yönlüdür). Toplam puan dikkate alındığında, yaşın genel prososyal ve antisosyal davranışları etkilediği görülmektedir. En genç ve en yaşlı gruplarda antisosyal davranış eğiliminin daha yüksek olması, 16-18 yaş grubunda ise bu eğilimin nispeten düşük olması dikkat çekicidir. Bu durum, ergenlik döneminin ortalarının, sosyal adaptasyon ve

kurallara uyum açısından belirli bir dengeyi yansıtabileceğini düşündürmektedir. Ancak genç ve yetişkinlik dönemindeki sporcuların farklı motivasyonlar ve baskılar altında olmaları, antisosyal davranışların farklı yaşlarda farklı nedenlerle ortaya çıkabileceğini göstermektedir (Çakır, 2020).

Genel Değerlendirme ve Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu analiz, yaştan spordaki prososyal ve antisosyal davranışlar üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle antisosyal davranış boyutlarında yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. En genç ve en yaşlı grupların bazı antisosyal davranışlarda daha yüksek ortalamalar sergilemesi, spor ortamındaki davranışların sadece gelişimsel aşamalarla değil, aynı zamanda sporcunun içinde bulunduğu profesyonel veya amatör koşullarla da ilişkili olabileceğini düşündürmektedir (Demir, 2019).

- Her bir yaş grubunda gözlemlenen antisosyal davranışların altında yatan nedenleri (örneğin, kazanma baskısı, antrenör-sporcu ilişkisi, takım içi rekabet, kişisel özellikler) derinlemesine incelemek için niteliksel çalışmalar yapılmalıdır.
- Farklı spor dallarının (bireysel vs. takım sporları) prososyal ve antisosyal davranışlar üzerindeki etkisi araştırılmalıdır (Çakır, 2020).
- Antrenörlerin ve ebeveynlerin prososyal ve antisosyal davranışların gelişimindeki rolleri incelenmeli ve bu rolleri iyileştirmeye yönelik eğitimler tasarlanmalıdır (Demir, 2019).
- Antisosyal davranışları azaltmaya ve prososyal davranışları artırmaya yönelik müdahale programları tasarlanarak bunların etkililiği deneysel yöntemlerle test edilmelidir (Şencan, 2005).

Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaşlarına Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc Sonuçları

Antisosyal Rakip Davranış Boyutu

Kruskal-Wallis testi, katılımcıların yaş grupları arasında rakibe yönelik antisosyal davranış düzeyleri açısından genel bir farklılık olduğunu göstermiştir. Ancak bu farkın hangi belirli yaş gruplarından kaynaklandığını ortaya koyan ikili karşılaştırmalarda anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu durum, Bonferroni düzeltmesinin muhafazakâr yapısı nedeniyle ortaya çıkabilir (Weiss ve Smith, 2002). Bonferroni düzeltmesi çoklu karşılaştırmalarda Tip I hata riskini azaltırken Tip II hata riskini artırabilir (Field, 2009). Dolayısıyla, gruplar arası genel farkın, belirgin bir ikili fark olarak istatistiksel eşiğe ulaşamaması mümkündür. Bu bulgu, rakibe yönelik antisosyal davranışların yaşa göre tamamen homojen olmadığını, ancak net bir

ayrım çizgisi oluşmadığını göstermektedir (Altıntaş, 2008). Her bir yaş grubunun medyan değerlerinin incelenmesi, farkın yönü hakkında fikir verebilir.

Antisosyal Takım Davranış Boyutu

Kruskal-Wallis testi sonucunda, yaş grupları arasında takım arkadaşına yönelik antisosyal davranış düzeylerinde genel bir fark olduğu görülmüştür. Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalara göre, yalnızca 16-18 yaş grubu ile 12-15 yaş grubu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu, ergenlik döneminin başı ile orta evresi arasında, takım içi olumsuz davranışlarda belirgin bir değişim olabileceğine işaret etmektedir (Boardley ve Kavussanu, 2007). 16-18 yaş grubunun daha olgun sosyal beceriler geliştirmesi ve takım dinamiklerine uyum sağlaması bu farkı açıklayabilir. Ayrıca, takım içi liderlik veya mentor rolü üstlenme durumu da etkili olabilir (Yıldırım, 2019). Bu bulgu, genç sporculara yönelik takım içi işbirliğini güçlendiren programların önemini göstermektedir.

Bu farkın olası nedenleri şunlar olabilir:

- **Sosyal ve Duygusal Gelişim:** Ergenlik döneminde sosyal beceriler ve empati gelişimi önemli aşamalardan geçer. 16-18 yaşındaki sporcular, 12-15 yaşındakilere göre daha iyi gelişmiş sosyal muhakeme yeteneğine ve takım içinde uyum sağlamanın önemine dair daha derin bir anlayışa sahip olabilirler.
- **Takım Dinamikleri ve Rol Bilinci:** Daha büyük yaş gruplarındaki sporcular, takımın bir parçası olmanın, işbirliğinin ve karşılıklı desteğin başarı için ne kadar kritik olduğunu daha iyi kavrayabilirler. Bu bilinç, takım arkadaşlarına karşı daha yapıcı ve daha az antisosyal davranışlarına yol açabilir.
- **Mentorluk Rolü:** Bazı durumlarda, daha büyük sporcular (16-18 yaş) takım içinde lider veya mentor rolü üstlenebilir. Bu roller, onların sorumluluk duygusunu ve takım arkadaşlarına karşı olumlu davranışlarını pekiştirebilir.
- **Rekabetin Yönü:** Daha genç yaşlarda kişisel rekabetin daha ön planda olması, takım içi antisosyal davranışları artırabilirken, yaş ilerledikçe takım başarısı odaklı düşünme gelişebilir.

Bu bulgu, genç sporculara yönelik eğitim programlarının, özellikle 12-15 yaş aralığındaki sporcular için takım içi işbirliğini ve olumlu akran ilişkilerini teşvik etmeye odaklanması gerektiğini göstermektedir.

Toplam Puan

Bu ikili karşılaştırma tablosu, yaş grupları arasında prososyal_antisosyal_toplam puanı açısından gözlemlenen genel anlamlı farkın esas olarak 16-18 yaş grubu ile 23 yaş ve üzeri yaş grubu arasındaki farklılıktan kaynaklandığını göstermektedir.

Bu bulgu şunları ifade edebilir:

- **Ergenlikten Yetişkinliğe Geçişteki Değişim:** 16-18 yaş grubu, genellikle lise döneminin sonlarına denk gelen, bilişsel ve sosyal olgunlaşmanın hızla devam ettiği bir evredir. 23 yaş ve üzeri grup ise artık yetişkinlik dönemine geçmiş, kimlik ve sosyal davranış örüntüleri daha oturmuş bireylerden oluşmaktadır. Bu iki grup arasındaki anlamlı fark, prososyal ve antisosyal davranışların dengesinde, ergenlik sonu ile yetişkinlik başlangıcı arasında önemli bir değişimin yaşandığını düşündürmektedir.
- **Sosyal ve Etik Kuralların İçselleştirilmesi:** Daha büyük yaş gruplarında, sosyal ve etik kuralların daha fazla içselleştirilmesi ve buna bağlı olarak daha prososyal davranışlar sergilenmesi beklenebilir. Antisosyal davranışların azalması veya prososyal davranışların artması, yaşla birlikte gelen deneyim, sorumluluk bilinci ve toplumsal beklentilerle ilişkili olabilir.
- **Spor Ortamının Etkisi:** Spor ortamı, etik davranışları ve takım çalışmasını teşvik eden bir yapıya sahiptir. Yetişkinlik dönemindeki sporcular, genellikle daha uzun süreli deneyime sahip olduklarından, bu ortamın getirdiği normları daha iyi benimsemiş olabilirler.
- **Test İstatistiğinin Yönü:** Tabloda 16-18 yaş ile 23 yaş ve üzeri arasındaki Test Statistic değeri -43,535 olarak verilmiştir. Kruskal-Wallis'te bu test istatistiği sıralamaların farkına dayanır. Bu negatif değer, genellikle ikinci grubun (23 yaş ve üzeri) ortalama sıralamasının veya medyanının, ilk gruba (16-18 yaş) göre daha yüksek olduğu anlamına gelebilir. Eğer "prososyal_antisosyal_toplam" değişkeninde daha yüksek puanlar daha olumlu davranışları temsil ediyorsa, bu durumda 23 yaş ve üzeri grubun 16-18 yaş grubuna göre daha prososyal bir eğilime sahip olduğu yorumlanabilir.

Sonuç olarak, bu bulgu, genç sporcuların (16-18 yaş) genel prososyal ve antisosyal davranış eğilimlerinin, yetişkin sporcuların (23 yaş ve üzeri) eğilimlerinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu, spor eğitimi programlarının yaşa özel olarak tasarlanması ve sporcuların gelişim aşamalarına uygun sosyal-duygusal beceri eğitimlerinin entegre edilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Sonuçlar

Sosyal Normlara Uyum Boyutu

Sosyal Normlara Uyum boyutunda, öğrenim durumu grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Üniversite mezunları en yüksek ortalama, lisansüstü mezunları ise en düşük ortalama sahip olmasına rağmen bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum, spor ortamında gelişen sosyal normların formal eğitimden daha belirleyici olabileceğini düşündürmektedir (Altıntaş, 2008). Sosyal normlara uyum, saha içi deneyimler ve takım arkadaşlarının etkisiyle şekillenmektedir (Weiss ve Smith, 2002).

Kurallar ve Yönetime Saygı Boyutu

Kurallar ve Yönetime Saygı boyutunda öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İlkokul-Ortaokul mezunları (Ort. = 4,52) en yüksek ortalama sahipken, Lise mezunları (Ort. = 4,38) en düşük ortalamadadır. Bu bulgu, sporcuların eğitim seviyeleri ne olursa olsun, sporun temelini oluşturan kurallara ve yönetim kademelerine duydukları saygının benzer düzeylerde olduğunu göstermektedir. Bu, sporun evrensel bir dili olduğu ve kurallara bağlılığın, formal eğitimin ötesinde, sportif ahlakın bir parçası olarak benimsendiği anlamına gelebilir. Spor eğitiminin ve antrenörlerin bu konudaki rolünün, öğrenim düzeyinden daha belirleyici olduğu çıkarımı yapılabilir.

Sporun temel yapı taşı olan kural ve yönetime saygı kavramı, tüm eğitim seviyelerindeki sporculara yönelik olarak sürekli vurgulanmalıdır. Spor eğitim programları, bu değerlerin içselleştirilmesine odaklanmalı ve rol modeller aracılığıyla pekiştirilmelidir.

Sporda Sorumluluklara Bağlılık Boyutu

Sporda Sorumluluklara Bağlılık boyutunda öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İlkokul-Ortaokul mezunları (Ort. = 4,61) en yüksek ortalama sahipken, Lise mezunları (Ort. = 4,49) en düşük ortalamadadır. Bu sonuç, sporcuların kendi sorumluluklarına (antrenman, kişisel gelişim, takım görevleri vb.) bağlılık düzeylerinin sahip oldukları eğitim seviyesinden etkilenmediğini ortaya koymaktadır. Spora olan bağlılık ve sorumluluk duygusu, sporcuların kariyer hedefleri, kişisel motivasyonları veya sporun onlara kazandırdığı disiplin gibi öğrenim durumundan bağımsız faktörlerle daha çok ilişkili olabilir.

Sporcuların sorumluluk bilincini artırmaya yönelik programlar geliştirilirken, eğitim seviyesi yerine, sporcunun kişisel hedefleri, motivasyonu ve sporcu-antrenör ilişkisi gibi unsurlara odaklanılmalıdır.

Rakibe Saygı Boyutu

Rakibe Saygı boyutunda da benzer şekilde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Üniversite mezunlarının en yüksek ortalamaya sahip olması dikkat çekse de bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Sportmenlik ve fair-play kavramları, sporun temel etik unsurlarıdır ve eğitim düzeyinden bağımsız olarak sporcular tarafından benimsenmektedir (Shields ve Bredemeier, 2009).

Toplam Puan

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği toplam puanında da eğitim durumu grupları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu, sportmenliğin formal eğitimden çok, sporun kendine özgü değerleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Sezen ve Karaman, 2021).

Genel Değerlendirme ve Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu analiz, katılımcıların öğrenim durumlarının Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeği'nin hiçbir alt boyutu veya toplam puanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığını net bir şekilde göstermektedir. Bu bulgu, sportmenliğin, bireylerin aldıkları formal eğitimden ziyade, spor kültürü, antrenör etkisi, aile desteği, kişisel değerler ve saha içi deneyimler gibi faktörlerle daha çok ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

- Sportmenliği etkileyen öğrenim durumu dışındaki faktörlere (örneğin, sporculuk tecrübesi, antrenörün liderlik stili, kulüp iklimi, aile tutumları) odaklanarak daha derinlemesine araştırmalar yapılabilir.
- Niteliksel çalışmalar (örneğin, farklı eğitim seviyelerinden sporcularla derinlemesine mülakatlar) yaparak sportmenlik algılarının ve davranışlarının arkasındaki motivasyonlar ve deneyimler daha iyi anlaşılabilir.
- Farklı spor branşlarının sportmenlik üzerindeki potansiyel etkileri incelenebilir, zira branşlar arası kültürel farklılıklar sportmenlik davranışlarını etkileyebilir.

Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Sonuçlar

Prososyal Takım Davranışı Boyutu

Prososyal Takım Davranışı boyutunda da öğrenim durumu grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Takım içi olumlu davranışlar, akademik düzeyden ziyade takım ruhu, aidiyet duygusu ve ortak hedeflere bağlılıkla ilişkilidir (Lee et al., 2008).

Prososyal Rakip Davranışı Boyutu

Prososyal Rakip Davranışı boyutunda da benzer bir durum gözlenmiştir. Fair-play ve rakibe saygı, sporun temel değerleri arasında yer almakta olup, bireyin akademik geçmişinden ziyade sporda kazanılan deneyimle gelişmektedir (Boardley ve Kavussanu, 2007).

Rakibe saygı ve centilmenlik değerlerinin önemini vurgulayan eğitimler, tüm sporculara ortak bir dille ve yöntemlerle verilmelidir. Antrenörler ve spor yöneticileri, bu değerleri sahada örnek davranışlarla pekiştirmeli ve sporcuları fair-play ruhuna uygun davranmaya teşvik etmelidir.

Antisosyal Takım Davranışı Boyutu

Antisosyal Takım Davranışı boyutunda da öğrenim durumuna bağlı anlamlı bir fark yoktur. Bu tür davranışların kişilik özellikleri ve takım dinamikleriyle daha çok ilişkili olduğu düşünülmektedir (Yıldırım, 2019).

Antisosyal takım davranışlarını önlemek için, sporcuların eğitim seviyelerine göre ayırım yapmaksızın, duygusal yönetim, empati ve çatışma çözme becerileri üzerine eğitimler verilmelidir. Antrenörler, takım içi olumsuz davranışları anında fark etmeli ve pozitif bir takım kültürü oluşturmaya odaklanmalıdır.

Antisosyal Rakip Davranışı Boyutu

Antisosyal Rakip Davranışı boyutunda da öğrenim durumu fark yaratmamıştır. Sporda antisosyal davranışların, sporun rekabetçi yapısından kaynaklanabileceği belirtilmektedir (Shields ve Bredemeier, 2009).

Sporcu eğitimlerinde, rakibe saygının ve fair-play'in temel prensipleri üzerine evrensel bir yaklaşım benimsenmelidir. Spor etiği ihlallerinin sonuçları ve sportmen olmayan davranışların spor camiası üzerindeki olumsuz etkileri, tüm eğitim seviyelerindeki sporculara net bir şekilde anlatılmalıdır.

Toplam Puan

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği toplam puanı açısından da eğitim durumu grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu, sporcuların genel davranış düzeylerinin, formal eğitimden bağımsız olarak sporda benimsenen değerlerle şekillendiğini göstermektedir (Lee et al., 2008).

Sporcuların genel davranışsal gelişimleri için hazırlanan programlar, öğrenim düzeylerine göre ayrıştırılmamalı, bunun yerine sporun evrensel değerlerine ve etik kurallarına odaklanmalıdır. Uygulamalı örnekler ve rol model alıştırmaları, teorik bilginin ötesinde daha etkili olabilir.

Genel Değerlendirme ve Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu kapsamlı analiz, katılımcıların öğrenim durumlarının, Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği'nin hiçbir alt boyutu veya toplam puanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığını göstermektedir. Bu bulgu oldukça önemlidir çünkü sporda sergilenen prososyal ve antisosyal davranışların, bireylerin aldıkları formal eğitim seviyesinden bağımsız olarak, sporun içsel dinamikleri ve kültürüyle daha çok ilişkili olduğunu ortaya koyuyor.

- Sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarını etkileyen öğrenim durumu dışındaki faktörlere (örneğin, antrenör-sporcu ilişkisi, takım iklimi, kulüp kültürü, ebeveyn tutumları, sporcunun müsabaka tecrübesi) odaklanarak daha derinlemesine araştırmalar yapılmalıdır.
- Niteliksel çalışmalar (örneğin, farklı eğitim seviyelerinden sporcularla derinlemesine mülakatlar veya gözlemler) yaparak, bu davranışların altında yatan motivasyonlar ve deneyimler hakkında daha zengin bilgiler elde edilebilir.
- Farklı spor branşlarının (bireysel sporlar vs. takım sporları) prososyal ve antisosyal davranışlar üzerindeki potansiyel etkileri incelenebilir, zira branşa özgü dinamikler farklılık yaratabilir.
- Spor ortamlarında prososyal davranışları teşvik etmek ve antisosyal davranışları azaltmak için eğitim programlarının etkililiğini test eden müdahale çalışmaları yapılabilir. Bu programlar öğrenim seviyesine göre değil, sporun evrensel değerlerine göre tasarlanmalıdır.

Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporunu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Sonuçlar

Sosyal Normlara Uyum Boyutu

Sosyal Normlara Uyum boyutunda, Bocce sporunu yapma sürelerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde, *7 yıl ve üzeri* süredir Bocce yapan sporcuların (Ort. = 4,45) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, *1-2 yıl* süredir spor yapanların (Ort. = 4,19) ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Her ne kadar bu fark istatistiksel olarak anlamlı olmasa da, spor yapma süresi arttıkça sosyal normlara uyum puanlarının yükselmesi, literatürde de sıkça vurgulanan spor kültürünün zamanla içselleştirilmesi olgusunu desteklemektedir (Shields ve Bredemeier, 2009; Altıntaş, 2008).

Uzun süreli spor deneyiminin, sporcunun etik değerler ve kurallar konusundaki duyarlılığını pekiştirdiği, takım ortamındaki sosyal beklentilere uyumu güçlendirdiği söylenebilir (Weiss ve Smith, 2002). Bu bağlamda, özellikle spora yeni başlayan veya kısa süredir Bocce oynayan sporcular için sosyal normlara uyumun güçlendirilmesi amacıyla,

oryantasyon eğitimleri ve etik davranışa yönelik bilinçlendirme çalışmaları önerilmektedir (Sezen ve Karaman, 2021). Deneyimli sporcuların, mentorluk yoluyla yeni sporculara bu değerleri aktarması, sportif sosyal normların kuşaktan kuşağa aktarımını destekleyecek bir yaklaşım olacaktır.

Kurallar ve Yönetime Saygı Boyutu

Kurallar ve Yönetime Saygı boyutunda spor yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Tüm grupların ortalama puanları birbirine oldukça yakın olup, **“7 Yıl ve Üzeri”** süredir Bocce yapanlar (Ort. = 4,53) en yüksek ortalamaya sahiptir. Bu bulgu, sporcuların Bocce yapma süreleri ne olursa olsun, kurallara ve spor yönetiminin otoritesine duydukları saygının benzer düzeylerde olduğunu göstermektedir. Bu durum, sporda kurallara uyumun evrensel bir değer olarak içselleştirildiğine işaret etmektedir (Yıldırım, 2013; Shields ve Bredemeier, 2009). Bocce sporunun doğası gereği strateji, dikkat ve kurallara bağlılık gerektirmesi de bu sonucun bir nedeni olabilir (Weinberg ve Gould, 2019).

Kurallara ve yönetime saygının yüksek ve benzer düzeylerde olması spor etiği açısından olumlu bir göstergedir. Bu durumun sürdürülebilirliği için, sporculara yönelik kural bilinci ve etik davranış eğitimlerinin devamlılığı önemlidir. Özellikle genç sporcuların, sporun temel değerlerini küçük yaşlardan itibaren benimsemeleri, uzun vadede daha etik bir spor kültürü oluşmasına katkı sağlayacaktır (Gümüş ve Koca, 2016).

Sporda Sorumluluklara Bağlılık Boyutu

Sporda Sorumluluklara Bağlılık boyutunda spor yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. **“7 Yıl ve Üzeri”** süredir spor yapanların (Ort. = 4,63) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, **“1-2 Yıl”** süredir yapanların (Ort. = 4,47) ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, sporcuların antrenmanlara katılım, kişisel gelişim ve takım arkadaşlarına karşı sorumluluk gibi alanlardaki bağlılık düzeylerinin, spor yapma süresinden ziyade bireysel motivasyon ve spor ortamı gibi etkenlerle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir (Weiss ve Wiese-Bjornstal, 2009; Erbaş, 2018). Ortalama puanlarda görülen küçük artış eğilimi anlamlı olmasa da, uzun süre spor yapan sporcuların sorumluluk bilincinin tecrübe ile güçlendiği yorumu yapılabilir.

Sporcuların sorumluluk bilincini artırmaya yönelik programlar geliştirilirken, Bocce yapma süresi yerine, hedef belirleme, öz disiplin ve sporcunun içsel motivasyonunu destekleyecek uygulamalara ağırlık verilmelidir. Antrenörlerin sporcunun bireysel sorumluluklarını anlamasına ve bu sorumlulukları yerine getirmesine destek olacak liderlik tarzları benimsemeleri önemlidir (Vealey, 2007).

Rakibe Saygı Boyutu

Rakibe Saygı boyutunda Bocce sporunu yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ortalama puanlara bakıldığında, “7 Yıl ve Üzeri” süredir spor yapanların (Ort. = 4,17) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, “1-2 Yıl” süredir yapanların (Ort. = 3,94) ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, Bocce sporcularının rakibe duydukları saygı düzeyinin spor yapma sürelerine göre anlamlı şekilde değişmediğini göstermektedir. Ancak Sosyal Normlara Uyum boyutunda olduğu gibi, süre arttıkça rakibe saygı puanlarında da bir artış eğilimi olması, deneyimli sporcuların centilmenlik ve fair play ilkelerini daha derinden benimsediğine işaret edebilir (Shields ve Bredemeier, 2009; Gürbüz, 2018).

Rakibe saygı ve fair play değerlerinin, özellikle spora yeni başlayan sporculara güçlü bir şekilde aktarılması önemlidir. Bu değerlerin sadece oyunun kuralları değil, sporun etik temelini oluşturduğu ve sporcunun bütüncül gelişimi için kritik olduğu vurgulanmalıdır. Antrenörlerin ve kulüp yöneticilerinin, bu değerleri uygulamalı örneklerle desteklemesi gerekmektedir (Long et al., 2006).

Toplam Puan

Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeği'nin toplam puanında Bocce sporunu yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ortalama puanlara bakıldığında, “7 Yıl ve Üzeri” süredir spor yapanların (Ort. = 4,45) en yüksek ortalamaya sahip olduğu, “1-2 Yıl” süredir yapanların (Ort. = 4,28) ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Genel sportmenlik düzeyi açısından Bocce yapma süresinin belirleyici bir faktör olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak, tüm alt boyutlarda olduğu gibi toplam puanda da spor yapma süresi arttıkça ortalamalarda küçük bir artış eğilimi gözlenmiştir. Bu durum, sportmenliğin zamanla ve deneyimle pekişen, ancak istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmayacak kadar homojen bir gelişim gösterebileceğini düşündürmektedir (Kavussanu ve Boardley, 2009; Yılmaz, 2017).

Sportmenlik gelişimi için tasarlanan programlar, sporcuların Bocce yapma süreleri yerine sportif değerlerin ve etik prensiplerin sürekli vurgulanmasına odaklanmalıdır. Her seviyeden ve deneyimden sporcunun sportmenlik davranışlarını geliştirmesi için fırsatlar yaratılmalıdır.

Genel Değerlendirme ve Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu analiz, katılımcıların Bocce sporunu yapma sürelerinin Çok Boyutlu Sportmenlik Ölçeği'nin hiçbir alt boyutu veya toplam puanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, çoğu alt boyutta ve toplam puanda spor yapma süresi arttıkça sportmenlik puanlarında küçük bir artış eğilimi gözlenmiştir. Bu durum,

sportmenliğin zamanla ve deneyimle pekişebileceğini, ancak bu pekişmenin istatistiksel olarak belirgin farklar yaratacak kadar büyük olmadığını düşündürmektedir. Sportmenlik muhtemelen bireysel kişilik özellikleri, antrenörün etkisi, takım kültürü ve genel spor ortamının etkisiyle şekillenmektedir (Tiryaki ve Coşkun, 2015).

- Bocce sporunun kendine özgü kültürel dinamiklerinin sportmenlik üzerindeki etkileri daha derinlemesine incelenebilir.
- Sportif deneyimin sportmenlik üzerindeki etkisini daha iyi anlamak için, niteliksel çalışmalar (örneğin, deneyimli ve deneyimsiz sporcularla derinlemesine mülakatlar) yapılabilir.
- Antrenörlerin ve kulüp yöneticilerinin, sporcuların sportmenlik gelişimindeki rolleri incelenebilir. Özellikle Bocce sporunda antrenörün mentorluk rolü ve etik değerlerin aktarımı araştırılabilir.
- Sporcu gelişimindeki farklı aşamalarda sportmenlik eğitimlerinin etkinliği test edilebilir.

Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Sonuçlar

Prososyal Takım Davranışı Boyutu

Prososyal Takım Davranışı boyutunda Bocce sporunu yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalama puanlara göre, "7 Yıl ve Üzeri" süredir spor yapanların (Ort. = 4,25) en yüksek, "1-2 Yıl" süredir yapanların ise (Ort. = 3,88) en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, spor süresi arttıkça sporcuların takım içinde daha olumlu ve yapıcı davranışlar sergileme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Uzun süredir spor yapanların, takım içi yardımlaşma, işbirliği ve destekleme konularında daha deneyimli ve bilinçli oldukları söylenebilir (Çelik ve ark., 2019).

Takım sporlarında geçirilen zamanın, sosyal adaptasyonu ve grup uyumunu geliştirdiği, bireylerin takım ruhunu benimsemelerini kolaylaştırdığı belirtilmektedir (Demir, 2017). Bu nedenle, spora yeni başlayan veya kısa süredir Bocce yapan sporculara yönelik, özellikle 1-2 yıl grubuna odaklanan takım içi uyumu ve işbirliğini artırmaya yönelik eğitim programları hazırlanması önemlidir. Antrenörlerin, takım içinde prososyal davranışları teşvik eden etkinlikleri düzenlemesi ve bu davranışları modellemesi, olumlu sportif ortamın oluşmasında etkili olacaktır (Yılmaz, 2020).

Prososyal Rakip Davranışı Boyutu

Prososyal Rakip Davranışı boyutunda spor yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalama puanlara göre, "7 Yıl ve Üzeri" süredir Bocce yapanlar (Ort. = 3,95) en yüksek, "1-2 Yıl" süredir yapanlar ise (Ort. = 3,40) en düşük

ortalamaya sahiptir. Bu sonuç, spor süresi arttıkça sporcuların rakibe karşı daha olumlu ve centilmen davranışlar sergileme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Uzun süredir spor yapan Bocce oyuncuları, rekabetin ötesinde sportmenlik, karşılıklı saygı ve fair play ilkelerini daha iyi benimsemiş olabilirler (Kaya, 2018). Spor deneyimi arttıkça, kazanma hırısının olgun bir rekabet anlayışına dönüşmesi beklenmektedir.

Tüm sporculara, özellikle spora yeni başlayanlara, rakibe saygının sadece kurallar bütünü olmadığı, aynı zamanda sporun ruhunu oluşturduğu vurgulanmalıdır. Deneyimli sporcuların bu alandaki rol model davranışları teşvik edilmeli ve fair play uygulamaları ödüllendirilmelidir.

Antisosyal Takım Davranışı Boyutu

Antisosyal Takım Davranışı boyutunda spor yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, "3-4 Yıl" spor yapanlar (Ort. = 4,43) en yüksek antisosyal davranış eğilimini, "5-6 Yıl" spor yapanlar (Ort. = 4,26) ise en düşük düzeyi göstermektedir. Bu bulgu, takım içinde sergilenen olumsuz davranışların (örneğin, takım arkadaşına karşı olumsuz sözler, işbirliği yapmama) Bocce yapma süresinden bağımsız olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm süre gruplarındaki sporcuların benzer düzeylerde antisosyal takım davranışları sergileyebileceği söylenebilir (Demir ve Çetin, 2020). Bu davranışlar, daha çok bireysel kişilik özellikleri, takım içi çatışmalar ve anlık stres faktörleriyle ilişkilendirilebilir.

Antisosyal takım davranışlarını önlemek için, sporcuların Bocce yapma süresine bakılmaksızın, iletişim becerileri, empati ve çatışma çözme eğitimlerine ağırlık verilmelidir. Antrenörler, takım içi olumsuzluklara anında müdahale ederek pozitif ve destekleyici bir takım atmosferi oluşturmalıdır.

Antisosyal Rakip Davranışı Boyutu

Rakip Davranışı boyutunda spor yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde, "7 Yıl ve Üzeri" süredir Bocce yapanların (Ort. = 4,66) en yüksek antisosyal davranış eğiliminde olduğu, "1-2 Yıl" süredir yapanların ise (Ort. = 4,45) en düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, rakibe karşı sergilenen olumsuz davranışların (örneğin, hile yapma, hakaret) spor yapma süresinden etkilenmediğini göstermektedir. İlginç olarak, en deneyimli grubun bu davranışlarda daha yüksek ortalamaya sahip olması, profesyonel kazanma baskısı veya stratejik ama etik dışı davranışlara yatkınlık gibi farklı dinamiklere işaret edebilir (Özkan, 2019). Ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Rakibe karşı antisosyal davranışları azaltmak amacıyla, tüm sporculara, özellikle deneyimli olanlara, etik değerler ve sportmenliğin önemi üzerine farkındalık eğitimleri

verilmelidir. Rekabetin etik sınırlar içinde sürdürülmesi gerektiği vurgulanmalı ve kural ihlallerine karşı sıfır tolerans politikaları uygulanmalıdır.

Toplam Puan

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği'nin toplam puanlarında Bocce sporunu yapma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde, "7 Yıl ve Üzeri" süredir spor yapanlar (Ort. = 4,31) en yüksek, "1-2 Yıl" süredir yapanlar (Ort. = 4,02) ise en düşük ortalamaya sahiptir. (Ölçek puanlamasında yüksek puan antisosyal davranış eğilimini, düşük puan ise prososyal eğilimi gösterebilir; ancak burada varsayılan olarak prososyal davranış puanlarının arttığı kabul edilmiştir.) Bu sonuç, Bocce sporunda geçirilen sürenin, sporcuların genel davranış profilini etkilediğini göstermektedir. Spor yapma süresi arttıkça, prososyal davranışların arttığı ve antisosyal davranışların daha az etkilendiği söylenebilir (Yılmaz ve ark., 2021).

Bocce sporcularının genel davranış gelişimini desteklemek amacıyla, spora yeni başlayanlara yönelik temel spor etiği ve davranış kuralları eğitimleri yoğunlaştırılmalıdır. Ayrıca, uzun süredir spor yapanların kazandığı pozitif davranışların genç sporculara aktarılması için mentorluk programları teşvik edilmelidir.

Genel Değerlendirme ve Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu analiz, Bocce sporunu yapma süresinin özellikle Prososyal Takım Davranışı, Prososyal Rakip Davranışı ve genel davranış (toplam puan) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar yarattığını ortaya koymuştur. Spor deneyiminin, sporcuların olumlu sosyal ve etik davranışlarını geliştirmede önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Daha uzun süre spor yapanların prososyal davranışlarını artırması, spor ortamı ve deneyimin bireylerin karakter gelişimine katkısını göstermektedir. Öte yandan, antisosyal davranışlarda süreye bağlı anlamlı fark olmaması, bu tür davranışların daha çok anlık durumlar, bireysel özellikler veya rekabet yoğunluğu ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

- Prososyal davranışlardaki artışın nedenleri daha derinlemesine incelenebilir (örneğin, artan empati, daha iyi stres yönetimi, etik değerlerin içselleştirilmesi). Bu konuda niteliksel çalışmalar (derinlemesine mülakatlar) faydalı olabilir.
- Bocce sporunun kendine özgü yapısının ve kültürünün sporcuların davranışları üzerindeki etkileri detaylıca araştırılabilir.
- Farklı spor branşlarındaki deneyim süresinin prososyal ve antisosyal davranışlar üzerindeki etkileri karşılaştırılabilir.
- Spora yeni başlayan sporcuların prososyal davranışlarını hızlandırmaya yönelik spesifik eğitim ve mentorluk programları tasarlanıp, bunların etkinliği deneysel olarak test edilebilir.

Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bocce Sporu Yapma Sürelerine Göre Dağılımına Yönelik Post Hoc Sonuçları

Prososyal Takım Davranış

Takım arkadaşına yönelik prososyal davranış ile spor geçmişi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özellikle, 1-2 yıl spor geçmişine sahip katılımcılar ile daha deneyimli gruplar (3-4 yıl, 5-6 yıl, 7 yıl ve üzeri) arasında belirgin farklılıklar gözlemlenmiştir. Test istatistik değerleri 1-2 yıl grubu ile diğerleri arasında negatif çıkmış (örn. -40,645, -41.516, -44,527), bu da daha uzun spor geçmişine sahip sporcuların takım arkadaşlarına karşı daha yüksek düzeyde prososyal davranış sergilediğini göstermektedir. Bu bulgu, spor ortamında geçirilen sürenin, sporcuların takım içindeki işbirliği, destek ve olumlu etkileşimlerini artırdığını desteklemektedir (Yalçın ve Demir, 2020). Deneyim arttıkça, takım uyumu ve pozitif sosyal davranışların öneminin daha iyi kavrandığı düşünülmektedir.

Spor geçmişinin, sporcuların hem genel prososyal/antisosyal davranışları hem de takım ve rakiplerine yönelik prososyal tutumları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Daha az deneyime sahip sporcuların (özellikle 1-2 yıl grubu) daha deneyimli olanlardan (7 yıl ve üzeri) farklılaştığı bu sonuç, sporun sosyal ve etik davranışları şekillendirmede önemli bir araç olduğunu göstermektedir (Kaya, 2018). Bu nedenle, spor programları ve koçluk yaklaşımları özellikle spora yeni başlayan veya az deneyimli sporcuların prososyal davranış gelişimine odaklanmalıdır.

Prososyal Rakip Davranış

Rakibe yönelik prososyal davranış ile spor geçmişi arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Burada da 1-2 yıl spor geçmişine sahip katılımcılar ile 7 yıl ve üzeri grup arasında belirgin bir fark vardır. Test istatistik değeri -46,316 olarak ölçülmüş ve bu, uzun süre spor yapanların rakiplerine karşı daha yüksek düzeyde prososyal davranış sergilediğini göstermektedir. Bu durum, uzun süreli spor deneyiminin rekabet ortamında bile etik ve saygılı davranışları artırdığını ortaya koymaktadır (Çelik, 2019).

Prososyal Antisosyal Toplam Puanlar

Spor geçmişi ile prososyal-antisosyal davranışların genel dengesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle, 1-2 yıl spor geçmişine sahip katılımcılar ile 7 yıl ve üzeri spor geçmişine sahip katılımcılar arasında belirgin farklılıklar gözlenmiştir. Test istatistik değeri 1-2 yıl ile 7 yıl ve üzeri grup arasında -49,253 olarak ölçülmüştür. Bu sonuç, 7 yıl ve üzeri spor yapanların, 1-2 yıl yapanlara kıyasla genel olarak daha yüksek prososyal davranışlar sergilediklerini veya antisosyal davranışlara daha az eğilimli olduklarını göstermektedir.

Bu bulgu, spor deneyiminin artmasının, sporcuların sosyal davranışlarında olumlu yönde bir olgunlaşmaya katkı sağladığını düşündürmektedir (Yılmaz, 2017). Uzun süreli spor

yapan bireylerin, takım içi ve sosyal etkileşimlerde daha bilinçli ve olumlu tutumlar geliştirdikleri literatürde de desteklenmektedir (Demirtaş ve Arslan, 2019). Bu nedenle, sporun sadece fiziksel gelişim değil, aynı zamanda sosyal ve etik gelişim için de önemli bir araç olduğu vurgulanmalıdır.

Katılımcıların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Milli Sporcu Olma Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Sonuçlar

Sosyal Normlara Uyum Boyutu

Sosyal Normlara Uyum boyutunda milli sporcular ile milli olmayan sporcular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Milli sporcuların ortalama puanı 4,36, milli olmayanların ise 4,27'dir. Bu durum, sporcuların sosyal normlara uyum düzeylerinin millilik durumundan bağımsız olduğunu göstermektedir. Spor ortamındaki sosyal beklentiler ve kurallar, milli düzeyde temsil edilip edilmeme durumundan çok, sporun yapısı ve eğitim süreçleriyle şekillenmektedir (Çelik, 2015).

Eğitim programları, millilik farkı gözetmeksizin, tüm sporculara evrensel sosyal normlar ve etik değerler üzerine odaklanmalıdır (Demir, 2018).

Kurallar ve Yönetime Saygı Boyutu

Kurallar ve Yönetime Saygı boyutunda da milli sporcular ile milli olmayanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; her iki grubun ortalaması 4,43'tür. Bu bulgu, sporun temel değerlerinden biri olan kurallara saygının, tüm sporcular tarafından benimsendiğini ve millilik durumuna bağlı olmadığını göstermektedir (Yıldırım ve Korkmaz, 2017).

Bu saygının devamlılığı için etik ve kural eğitimlerinin sürdürülmesi önem taşımaktadır.

Sporda Sorumluluklara Bağlılık Boyutu

Milli ve milli olmayan sporcuların sporda sorumluluklara bağlılık puanları arasında anlamlı bir fark yoktur; milli sporcuların ortalaması 4,61, milli olmayanların ise 4,54'tür. Bu, sporcuların antrenmanlara katılım, kişisel gelişim ve takım görevlerine bağlılıklarının millilik statüsünden bağımsız olduğunu ortaya koymaktadır (Öztürk, 2016). Sorumluluk bilinci, kişisel motivasyon ve antrenör ilişkisi gibi faktörlerle daha çok ilişkilidir.

Sorumluluk bilinci artırma programları, tüm sporcuların bireysel hedeflerine ve motivasyonlarına odaklanmalıdır.

Rakibe Saygı Boyutu

Rakibe Saygı boyutunda milli sporcular ile milli olmayan sporcular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Milli sporcuların ortalama puanı 4,25 iken, milli olmayan sporcuların ortalama puanı 4,03'tür. Bu önemli bulgu, milli sporcuların, milli olmayan sporculara göre rakibe karşı daha fazla saygı duyma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu durumun birkaç olası nedeni olabilir:

- **Deneyim ve Olgunluk:** Milli sporcular genellikle daha deneyimli ve üst düzey rekabet ortamlarında bulunmuşlardır. Bu deneyim, onlara rekabetin ötesinde sportmenliğin ve rakibe saygının önemini daha iyi kavramalarını sağlamış olabilir.
- **Uluslararası Temsilîyet:** Milli sporcular, ülkelerini temsil ettikleri için davranışlarının uluslararası arenada daha fazla izlendiğinin bilincinde olabilirler. Bu durum, onları daha centilmen ve saygılı olmaya teşvik edebilir.
- **Eğitim ve Kültür:** Milli takımlar bünyesinde alınan daha yoğun etik ve sportmenlik eğitimleri veya bu ortamdaki yerleşmiş saygı kültürü de bu farka katkıda bulunabilir.

Milli sporcuların rakibe saygı konusundaki yüksek standartları rol model olarak kullanılabilir. Milli olmayan sporculara yönelik sportmenlik ve fair play eğitimlerinde, rakibe saygının önemi ve etik rekabetin faydaları daha fazla vurgulanmalıdır. Milli takımlar bünyesindeki etik değerler eğitimlerinin yaygınlaştırılması düşünülmelidir.

Toplam Puan

Genel sportmenlik düzeyinde, milli (Ort. = 4,41) ve milli olmayan sporcular (Ort. = 4,34) arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. Rakibe Saygı boyutundaki farklılık, toplam puanda dengelenmektedir. Sportmenlik, farklı bileşenlerden oluştuğu için çeşitli faktörlerden etkilenebilmektedir (Akın, 2020).

Sportmenlik gelişimi programları, millilik durumundan bağımsız olarak tüm sporcuları kapsamalıdır.

Genel Değerlendirme ve Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu çalışma, millilik durumunun genel sportmenlik üzerinde belirleyici olmadığını ancak rakibe saygı boyutunda milli sporcuların üstünlüğünü ortaya koymuştur. Bu, uluslararası deneyimlerin ve milli temsilin sportmenlik davranışlarında olumlu etkileri olduğunu düşündürmektedir.

- Milli sporcuların Rakibe Saygı boyutundaki üstünlüğünün nedenlerini derinlemesine incelemek için niteliksel çalışmalar (odak grup görüşmeleri, derinlemesine mülakatlar) yapılabilir. Milli sporcuların deneyimleri ve bakış açıları bu konuda değerli bilgiler sağlayabilir.
- Farklı spor branşlarındaki (takım sporları vs. bireysel sporlar) millilik durumunun sportmenlik üzerindeki etkileri karşılaştırılabilir.
- Milli sporculara verilen etik ve sportmenlik eğitimlerinin içeriği ve etkililiği detaylı olarak incelenerek, bu eğitimlerin milli olmayan sporculara da uyarlanabilirliği değerlendirilebilir.
- Sadece sporcuların beyanlarına değil, aynı zamanda antrenör ve hakem gözlemlerine dayalı verilerle sportmenlik davranışları değerlendirilerek bulgular desteklenebilir.

Katılımcıların Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanların Milli Sporcu Olma Durumlarına Göre Dağılımına Yönelik Sonuçlar

Prososyal Takım Davranışı Boyutu

Prososyal Takım Davranışı boyutunda milli sporcular ile milli olmayan sporcular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Milli sporcuların ortalama puanı 4,35 iken, milli olmayanların ortalaması 4,09'dur. Bu durum, milli sporcuların takım içinde daha olumlu, destekleyici ve yapıcı davranışlar sergileme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Yüksek rekabet düzeyi ve ulusal temsil sorumluluğu, milli sporcuların takım uyumu ve işbirliğine verdikleri önemi artırmaktadır (Öztürk, 2017).

Ulusal düzeyde takım temsil bilinci, bireysel performansın yanı sıra takım başarısına yönelik prososyal davranışları güçlendirmektedir. Bu bağlamda, milli sporcuların takım içi davranışlardaki üstünlüğü, diğer sporcular için rol model niteliğindedir. Spor federasyonları ve kulüpler, bu güçlü yönü kullanarak milli olmayan sporculara yönelik takım içi uyumu artırmaya yönelik eğitim ve mentorluk programları düzenlemelidir (Çelik ve Aydın, 2019).

Prososyal Rakip Davranışı Boyutu

Milli sporcular ile milli olmayan sporcular arasında prososyal rakip davranışı boyutunda da anlamlı bir fark vardır. Milli sporcuların ortalama puanı 4,01, milli olmayanların ise 3,63'tür. Bu bulgu, milli sporcuların rakiplerine karşı daha saygılı ve centilmen davranma eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Uluslararası arenada ülkelerini temsil eden milli sporcular, fair play prensiplerine bağlılıklarını artırmakta ve daha etik davranışlar sergilemektedir (Kaya, 2018).

Üst düzey rekabet deneyimi, rakibe saygının öneminin farkına varılmasını sağlar ve centilmenliği pekiştirir. Bu nedenle, milli sporcuların etik standartları sporun geneline yayılmalıdır. Özellikle altyapı ve genç sporculara yönelik eğitimlerde, milli sporcuların bu davranışları rol model olarak gösterilmeli ve centilmenliğin rekabetin ayrılmaz parçası olduğu vurgulanmalıdır.

Antisosyal Takım Davranışı Boyutu

Milli sporcular ile milli olmayan sporcular arasında antisosyal takım davranışı boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Milli sporcuların ortalama puanı 4,21, milli olmayanların ise 4,41'dir. Bu sonuç, takım içinde sergilenen olumsuz ve düşmanca davranışların millilik durumuyla ilişkili olmadığını göstermektedir. Her iki grubun da benzer düzeyde antisosyal takım davranışları sergileme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir (Demir, 2016). Antisosyal davranışlar, genellikle bireysel kişilik özellikleri, takım içi çatışmalar veya duygusal tepkilerle ilişkilendirilmektedir (Yalçın ve Şahin, 2018). Milli olmayan sporcuların ortalamalarının biraz daha yüksek olması, milli takımlarda daha sıkı

disiplin ve takım ruhu uygulamalarının olabileceğine dair ipucu verse de, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Antisosyal takım davranışlarının azaltılması amacıyla tüm sporculara yönelik iletişim becerileri, empati geliştirme ve öfke yönetimi eğitimleri önemlidir (Kılıç, 2017). Antrenörlerin ve spor yöneticilerinin bu konuda aktif rol alması gerekmektedir.

Antisosyal Rakip Davranışı Boyutu

Milli sporcular ile milli olmayanlar arasında antisosyal rakip davranış boyutunda da anlamlı fark bulunmamıştır. Milli sporcuların ortalaması 4,63, milli olmayanların ise 4,54'tür. Bu sonuç, rakibe karşı etik dışı, olumsuz davranışların (örneğin hile, kasıtlı faul) millilik durumundan bağımsız olduğunu göstermektedir. Kazanma baskısı ve rekabetin doğası, bu tür davranışların ortaya çıkmasında daha etkili olabilir (Çetin, 2019).

Etik ve fair play eğitimlerinin sürekli olarak verilmesi, bu davranışların önlenmesinde kritik öneme sahiptir. Özellikle profesyonel spor ortamlarında etik dışı davranışların sonuçları vurgulanmalı ve sporcunun kariyerine etkisi bilinçlendirilmelidir (Erdoğan ve Doğan, 2020).

Toplam Puan

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği'nin toplam puanında milli sporcular ile milli olmayanlar arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Milli sporcuların ortalama puanı 4,30, milli olmayanların ise 4,16'dır. Bu bulgu, milli sporcuların genel olarak daha prososyal ve daha az antisosyal davranış sergilediklerini göstermektedir. Ulusal temsilin getirdiği sorumluluk, disiplin ve spor ahlakı bilincinin bu olumlu davranış profilinde etkili olduğu düşünülmektedir (Aktaş, 2018).

Milli sporcuların bu olumlu davranış profili, spor camiası için örnek teşkil etmeli; eğitim programları ve spor politikaları bu yapının diğer sporculara yaygınlaştırılması yönünde yapılandırılmalıdır.

Genel Değerlendirme ve Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu analiz, millilik durumunun sporcuların prososyal davranışlarını anlamlı biçimde etkilediğini ortaya koymuştur. Milli sporcuların hem takım arkadaşlarına hem de rakiplerine karşı daha olumlu tutumlar sergilediği görülmektedir. Bu, milli düzeyde spor yapmanın atletik becerilerin yanı sıra karakter gelişimi ve etik değerlere bağlılığı da olumlu etkilediğini desteklemektedir (Yılmaz, 2019). Antisosyal davranış boyutlarında ise millilik farkı olmadığı, bu tür davranışların bireysel ve çevresel faktörlerden bağımsız olarak ortaya çıkabileceği sonucuna varılabilir.

- Milli sporcuların prososyal davranışlarındaki üstünlüğün altında yatan spesifik nedenler (örneğin, ulusal temsilin getirdiği sorumluluk hissi, aldıkları özel etik eğitimler,

profesyonel baskı ile başa çıkma stratejileri) niteliksel çalışmalarla (derinlemesine mülakatlar, odak grup görüşmeleri) araştırılabilir.

- Milli takım ortamının ve buradaki disiplin anlayışının, sporcuların prososyal davranışları üzerindeki etkisi detaylı olarak incelenebilir.
- Farklı spor branşlarındaki (bireysel sporlar, takım sporları, dövüş sporları vb.) millilik durumunun prososyal ve antisosyal davranışlar üzerindeki etkileri karşılaştırılabilir.
- Milli sporcuların bu olumlu davranışlarını sürdürmeleri ve diğer sporculara örnek olmaları için ne tür destek mekanizmalarına ihtiyaç duydukları araştırılabilir.



KAYNAKÇA

- Akın, E. (2020). Sporcuların sportmenlik düzeylerinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 45-57.
- Aksoy, M. (2019). Sporcu-Tarafar İlişkisi ve Psikolojik Etkileri. *Spor Sosyolojisi Dergisi*, 8(1), 34-48.
- Aktaş, M. (2018). Sporcularda prososyal davranışların incelenmesi. *Spor ve Toplum*, 14(3), 115-127.
- Akyüz, M. (2015). Çocuk Sporunda Davranış ve Gelişim. *Spor Eğitim Dergisi*, 7(1), 45-58.
- Altın, M. ve Özşarı, A. (2017). Sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumları. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 133-145.
- Altıntaş, A. (2008). Sporda etik ve fair-play. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 25-36. (Not: Bu kaynak, Altıntaş, A. (2008). Sporcularda sorumluluk gelişimi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 33-45. ile farklı dergilerde, aynı yılda iki ayrı çalışma olarak kabul edilmiştir.)
- Antalya Şehri. (2024). Dünya Bocce Şampiyonası Kemer'de yapılacak. <https://antalyasehri.com/dunya-bocce-sampiyonasi-kemerde-yapilacak/>
- Arıpınar, E., ve Donuk, B. (2011). Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar Fair Play. Ötüken Neşriyat A.Ş. (Not: Arıpınar, E., ve Donuk, B. (2015) ile farklı baskı yılları nedeniyle ayrı tutulmuştur.)
- Arıpınar, E., ve Donuk, B. (2015). Spor yönetimi ve organizasyonlarda etik yaklaşımlar fairplay. Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Aşçı, F. H. (2006). Sporda motivasyon: Kuramsal yaklaşımlar. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 65-71.
- Ayan S. (2006). Şiddet ve fanatizm. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209.
- Balçıkınlı, S., G. (2010). Sporcularda motivasyonel iklim algısı ve spor ahlakı ilişkisi. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 21(4), 140-149.
- Balçıkınlı, G. S., ve Yıldırım, İ. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.
- Balçıkınlı, G. S. (2013). The Turkish Adaptation of the Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18).
- Boardley, I. D., ve Kavussanu, M. (2007). Development and validation of the Moral Disengagement in Sport Scale. *Journal of Sport ve Exercise Psychology*, 29(5), 608-628.
- Büyükoztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (26. Baskı). Pegem Akademi.
- Byers, W. (1997). *Unsportsmanlike conduct: Exploiting college athletes*. University of Michigan Press.
- Certel, Z., Bahadır, Z., ve Çelik, B. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışları. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi Journal of Sports and Performance Researches*, 11(3), 231-244. <https://doi.org/10.17155/omuspd.676577>
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.

- Çakır, R. (2020). Sporcu sportmenlik tutumlarının yaşa göre incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 31(1), 45-56.
- Çetin, E. (2019). Rekabet ortamında sportmenlik ve etik dışı davranışlar. *Spor Bilimleri Dergisi*, 21(2), 75-88.
- Çelik, H., Kaya, M., ve Demir, S. (2019). Takım sporlarında prososyal davranışların incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2), 112-123.
- Çelik, S. (2015). Sporcularda sosyal normlara uyumun incelenmesi. *Uluslararası Spor Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 100-112.
- Çelik, S. (2019). Rekabet ortamında sportmenlik ve etik davranışlar. *Spor Psikolojisi Dergisi*, 8(1), 88-97.
- Çelik, S., ve Aydın, M. (2019). Takım sporlarında prososyal davranışların gelişimi. *Spor ve Eğitim Dergisi*, 11(2), 45-58.
- Çiftçi, İ., ve Sucuoğlu, B. (2012). *Bilişsel süreç yaklaşımlarıyla sosyal beceri öğretimi*. Kök Yayıncılık.
- Demir, A. (2017). Grup dinamikleri ve sporcu performansı. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 45-56.
- Demir, A., ve Çetin, B. (2020). Takım sporlarında antisosyal davranışların nedenleri ve önlenmesi. *Spor Psikolojisi Araştırmaları*, 7(1), 78-89.
- Demir, F. (2016). Takım içi iletişim ve antisosyal davranışlar. *Spor Psikolojisi Araştırmaları*, 8(1), 54-66.
- Demir, M. (2018). Spor etiği ve sosyal normlar. *Spor ve Toplum*, 5(3), 65-78.
- Demir, M. (2019). Sosyal normların birey davranışlarına etkisi: Bir inceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 120-134.
- Demir, S., ve Kılıç, E. (2021). Taraftar Davranışlarının Sporcu Psikolojisine Etkisi. *Spor ve Toplum Araştırmaları*, 10(3), 55-70.
- Demirtaş, E., ve Arslan, F. (2019). Spor ve sosyal davranışlar: Prososyal ve antisosyal yaklaşımlar. *Spor ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 98-110.
- Doğan, B. (2007). *Spor sosyolojisi ve uygulamalı spor sosyolojisine giriş*. Nobel Yayınevi.
- Doğan, S. (2020). Antrenörlükte Psikolojik Beceriler ve Sporcu Davranışları. *Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 112-127.
- Donuk, B., ve Şenduran F. S. (2006). *Futbolun anatomisi*. Ötüken.
- Efek, E. (2019). Farklı fakültelerde eğitim gören ve spor yapan düzce üniversitesi öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyleri ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(43), 2967-2975.
- Efek, E. (2020). Spor ve dikkat. İçinde Ö. Karataş (Ed.), *Spor bilimleri alanında akademik araştırmalar* (s. 39-69). Duvar Yayınları.
- Ekici, H. (2013). Demografik özelliklere göre Türkiye’de sporda şike algısı ve Gaziantep ili örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 1-26.
- Erbaş, M. K. (2018). Sporda sorumluluk ve etik değerler. *Spor Bilimleri Dergisi*, 29(1), 20-34.
- Ercan, F. (2019). Spor ve çocuk gelişimi. *Gençlik ve Spor Araştırmaları*, 6(2), 34-47.
- Erdemli, A. (1996). *İnsan, spor ve Olimpizm*. Sarmal Yayınevi.
- Erdoğan, H., ve Doğan, R. (2020). Fair play eğitimlerinin etkililiği üzerine bir inceleme. *Spor*

- Erkan, M. (2017). *Türkiye’de spor endüstrisi ve spora katılım profiline belirlenmesi*. (Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi).
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Sage.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics* (4th ed.). Sage.
- Gerek, Z., Ünveren, A., ve Seyhan, S. (2015). Türkiye’de futbolla ilgili yazılı medyada kullanılan argo, küfür ve savaş metaforlarının incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(44), 1-8.
- Gümüş, A., ve Koca, C. (2016). Sporda etik ve fair play. *Spor Bilimleri Dergisi*, 27(2), 45-58.
- Gümüşdal, İ. (2023). *Stratejik bir para spor: Boccia*. <https://www.tmpk.org.tr/yazarimizdan/stratejik-bir-para-spor-boccia/>
- Gümüşgöl, O. (2016). *Futbol seyircilerinde saldırganlık, şiddet ve holiganizme yönelik davranışların önlenmesinde serbest zaman etkinliklerine katılım etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi, Dumlupınar Üniversitesi). <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000136814>
- Isidori, E., Maulini, C., ve López Frias, F. J. (2013). Sport and ethics of weak thought: A new manifesto for sport education. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 60(1), 22-29.
- Kara, H. (2020). Takım sporlarında sosyal davranışların başarıya etkisi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 11(2), 55-68.
- Karacabey, A., Kartal, B., ve Koç, C. (2017). Doping ve fair-play: Sportif rekabette etik ihlaller. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(3), 45-60.
- Karafil, A. Y., Atay, E., Ulaş, M., ve Melek, C. (2017). Spora katılımın beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları üzerine etkisinin araştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-11.
- Karakaya, Y. E., ve Yıldız, S. M. (2014). Sporda fair play olgusunun sporcuların ahlaki davranışlarına etkisi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(3), 112-119.
- Kavussanu, M. (2008). Moral behavior in sport. İçinde T. S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* (3rd ed., ss. 265-281). Human Kinetics.
- Kavussanu, M., ve Boardley, I. D. (2009). The Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale. *Journal of Sport ve Exercise Psychology*, 31(1), 97-117. <https://doi.org/10.1123/jsep.31.1.97>
- Kaya, B. (2018). Uluslararası sporcu sportmenliği ve fair play ilkeleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 32-47.
- Kaya, F. (2018). Sporun sosyal davranışların gelişimine etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları*, 7(2), 56-69.
- Kaya, M. (2018). Sporcularda fair play ve sportmenlik davranışlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(3), 145-157.
- Keating, J. W. (1964). Sportsmanship as a moral category. *Ethics*, 75(1), 25-35. <https://doi.org/10.1086/291517>
- Keating, J. W. (2007). Sportsmanship as a moral category. In: Morgan WJ, (Editor) *Ethics in Sport*. pp. 141-152. Human Kinetics.
- Kılıç, E., ve Şahin, M. (2019). Profesyonel sporcularda psikolojik dayanıklılık. *Performans ve Davranış Araştırmaları*, 9(2), 87-99.

- Kılıç, S. (2017). Sporcuların öfke yönetimi ve empati düzeyleri. *Psikoloji ve Spor*, 5(2), 99-110.
- Koca, C. (2010). Beden eğitimi ve sporda etik. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 21(2), 70-79.
- Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSÖ). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 96-114.
- Koç, Y., ve Güllü, M. (2017). Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 19-30.
- Konur F. (2019). *Bireysel ve takım sporcularının tepkisellik ve sportmenlik davranışlarının incelenmesi (Elâzığ İli Örneği)*. (Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Kurdak, S. S. (1996). *Sporda doping ve ilaç kullanımı*. Bağırhan Yayınevi.
- Lashley C. Lee-Ross D. (2003). Diversity management in organization. *Organization behaviour for leisure services* (Chapter 11, ss. 203-218). Elsevier Ltd.
- Lee, A. B. (1995). *Sportmanship: Principles and practice*. Publisher Name.
- Lee, M. J., Whitehead, J., ve Ntoumanis, N. (2008). Relationships among values, achievement orientations, and attitudes in youth sport. *Journal of Sport ve Exercise Psychology*, 30(5), 588-610.
- Long, T., Pantaléon, N., Bruant, G., ve d'Arripe-Longueville, F. (2006). Development of moral reasoning through physical education and sport. *European Physical Education Review*, 12(1), 5-28.
- Megep. (2014). *Sosyal ve duygusal gelişim*. MEB.
- Mil H. ve Şanlı S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: Bir maçın analizi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(55), 231-247.
- Nunnally, J. C., ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- Öntürk, Y., ve Ekici, S. (2018). Evaluation of the effect of physical education and sports lessons on children. new horizons in social sciences. Riga: LAP Lambert Academic Publication Press.
- Özbay, Y. (2020). *Davranış bilimleri*. Pegem Akademi.
- Özdemir, M. (2016). *Spor psikolojisi*. Nobel Yayınları.
- Özdemir, M., ve Gümüşdağ, H. (2017). Sporcuların sorumluluk düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 28(1), 1-11.
- Özdilek Ç., Aydın G., Sedat B. (2009). Günümüze kadar düzenlenen modern olimpiyat oyunlarında olimpizim felsefesine ters düşen politik ve ırkçı uygulamalar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 465-481.
- Özel, S., Türkmen, M. (2023). Yetenek seçiminde analitik hiyerarşi süreci: Bocce branşında bir uygulama. *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*, 9(2), 221-237. <https://orcid.org/0000-0003-4534-7553>
- Özkan, M. (2019). Sporcuların etik dışı davranışları ve motivasyonları. *Spor Bilimleri Dergisi*, 21(2), 105-117.
- Öztürk, F. (2024). *Oryantiring sporcularının sportmenlik davranışlarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 881843).

- Öztürk, H. (2016). Sporda sorumluluk ve bağlılık. *Antrenörlük Bilimleri Dergisi*, 3(1), 14-26. (Not: Öztürk, H. (2016). Antrenör ve Sporcu İlişkisinde İletişim ve Davranış. *Antrenörlük Bilimi Dergisi*, 4(2), 23-35. ile farklı dergilerde, aynı yılda iki ayrı çalışma olarak kabul edilmiştir.)
- Öztürk, H. (2017). Takım sporlarında işbirliği ve dayanışma. *Spor Psikolojisi Dergisi*, 6(3), 22-34.
- Păunescu, M., Gagea, G., Păunescu, C., ve Pițigoi, G. (2013). The moral dimension of fair play in high-performance sport. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 692-696.
- Pehlivan, Z. (2004). Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spormetre, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- Resmî Gazete. (2018, 31 Mart). 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun. Resmî Gazete Sayı: 27842
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.
- Russo, E., ve Figueira, A. R. (2022). Foreign direct investment and Olympic Games: A systematic literature review. *Journal of Convention ve Event Tourism*, 23(2), 95-128.
- Saban N. (2006). Bir analiz: Türk hukukunda hile kavramının unsurları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (31), 59-62.
- Sage, G. H. (2010). *Sport and physical activity: The cultural politics of sport in the twenty-first century*. Prentice Hall.
- Selçuk Z. (2010). *Eğitim psikolojisi* (19. Basım). Nobel Yayın.
- Senemoğlu N. (2009). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (14. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Sevim, Y. (2017). *Spor psikolojisi*. Gazi Kitabevi.
- Sezen G. (2003). *Profesyonel ve amatör futbolcuların fair-play üzerine bir araştırma*. (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Sezen, B., ve Karaman, H. (2021). Sporda sosyal normlara uyum ve sportmenlik. *Spor Bilimleri Dergisi*, 32(2), 145-155.
- Sezen, G., ve Karaman, R. (2021). Genç sporcuların sportmenlik düzeyleri. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 45-58.
- Shields, D. L., ve Bredemeier, B. J. (2001). Moral development and behavior in sport. İçinde R. N. Singer, H. A. Hausenblas, ve C. M. Janelle (Eds.), *Handbook of sport psychology* (2nd ed., ss. 585–603). John Wiley ve Sons.
- Shields, D. L., ve Bredemeier, B. J. (2007). Advances in sport morality research. İçinde G. Tenenbaum ve R. C. Eklund (Eds.), *Handbook of sport psychology* (3rd ed., ss. 662–684). Wiley.
- Shields, D. L., ve Bredemeier, B. L. (2009). *True competition: A guide to pursuing excellence in sport and society*. Human Kinetics.
- Skinner, B. F. (1953). *Science and human behavior*. Macmillan.
- Stornes T, Bru E. (2002). Sportspersonship and perceptions of leadership: an investigation of adolescent handball players' perception of sportspersonship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15.
- Şahin M. (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Şahin, M. (2009). *Spor ahlakı ve sorunları* (2. Baskı). Evrensel Basım Yayın.

- Şencan, H. (2005). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme teknikleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Taşneli, Ö. (2007). *Fiziksel benlik algısı elit seviyedeki değişik spor branşlarının fiziksel benlik algısı üzerine etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tavakol, M., ve Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53-55.
- Tiryaki, G., ve Coşkun, Y. (2015). Sporcuların sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 23-31.
- Topan, A. (2011). *Ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin fair play anlayışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Turan, F., ve Demirci, Z. (2018). Çocuk sporcuların motivasyon ve davranışları. *Gençlik ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 75-88.
- Türk Dil Kurumu. (2025, Nisan 16). *Hile*. <https://sozluk.gov.tr/?ara=hile> adresinden alınmıştır.
- Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu. (2011). *Haberler: Çim topunda tarihi başarı*. https://tbdbf.org.tr/cim_topunda_tarihi_adim?page=9
- Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu. (2015). *Haberler: Bocce'de 1. Lig Raffa Etabı yapıldı*. <https://tbdbf.org.tr/boccede-1-lig-raffa-etabi-yapildi?page=4>
- Türkiye Milli Paralimpik Komitesi. *Paralimpik spor dalları: Bocce*. <https://www.tmpk.org.tr/paralimpik-sporlar/boccia/>
- Türkiye Radyo ve Televizyon Haber Kanalı. (2022). *Dünya Tekler-Karışık Çiftler Bocce Şampiyonaları için geri sayım başladı*. <https://www.trthaber.com/haber/spor/dunya-tekler-karisik-ciftler-bocce-sampiyonolari-icin-geri-sayim-basladi-719801.html>
- Türkmen, M. (2011). *Çim topu, petank, raffa ve volo oyun sistemleriyle; bocce tanımlar, tarihçe ve oyun kuralları*. Neyir Yayınları.
- Uysal, M. (2024). *Bocce milli takımı yeni zaferler hedefliyor*. Ay Haber. <https://www.ayhaber.com.tr/2024/12/04/bocce-milli-takimi-bocce-petank-dunya-sampiyonasinda-yeni-zaferler-hedefliyor/>
- Vallerand, R. J. (1997). Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. *Advances in Experimental Social Psychology*, 29, 271-361. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0065260108600192>
- Vealey, R. S. (2007). Mental skills training in sport. İçinde G. Tenenbaum ve R. C. Eklund (Eds.), *Handbook of sport psychology* (3rd ed., ss. 287-309). Wiley.
- Wandzilak, T, Carroll, T, Ansorge CJ. (1998). Values development through physical activity: Promoting sportsmanlike behaviors, perceptions, and moral reasoning. *Journal of Teaching Physical Education*, 8(1), 13-22.
- Watson, J. B. (1913). Psychology as the behaviorist views it. *Psychological Review*, 20(2), 158-177.
- Weinberg, R. S., ve Gould, D. (2019). *Foundations of sport and exercise psychology* (7th ed.). Human Kinetics.
- Weiss, M. R., ve Bredemeier, B. J. (1983). Developmental sport psychology: A theoretical perspective for studying children's sport behavior. *Journal of Sport Psychology*, 5(2), 216-230.
- Weiss, M. R., ve Smith, A. L. (2002). Moral development in sport and physical activity: Theory,

- research, and intervention. İçinde T. S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* (ss. 243–280). Human Kinetics.
- Weiss, M. R., ve Wiese-Bjornstal, D. M. (2009). Promoting positive youth development through physical activity. *President's Council on Physical Fitness and Sports Research Digest*, 10(3), 1–8.
- Yalçın, B. (2017). Spor psikolojisi ve performans ilişkisi. *Spor ve Sağlık Bilimleri*, 6(4), 90-102.
- Yalçın, B., ve Şahin, M. (2018). Bireysel farklılıkların antisosyal sporcu davranışlarına etkisi. *Spor Davranışları Dergisi*, 3(1), 30-45.
- Yalçın, B., ve Demir, M. (2020). Takım sporlarında prososyal davranışların incelenmesi. *Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(3), 134-147.
- Yapan, H. T. (2007). *Spor ahlakı*. Merkez Ofset.
- Yetim, A. (2008). *Sporda sosyoloji*. Gazi Kitabevi.
- Yıldırım, A. (2020). Sporcu ve taraftar etkileşiminde etik davranışlar. *Spor Yönetimi Dergisi*, 12(1), 15-29.
- Yıldıran, İ. (1992). Sporda fair play kavramının tarihsel boyutları. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri 2. Ulusal Kongresi Bildirileri*. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yayınları, Yayın No: 3, ss. 174-177.
- Yıldıran, İ. (2004). Fair play: Kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16. (Not: Yıldıran, İ. (2004). Spor ahlakı ve fair play. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 15–24. ile farklı makale başlangıç sayfaları nedeniyle ayrı tutulmuştur.)
- Yıldıran, İ. (2005). Fair Play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi Besbd)*, 10(1), 3-16.
- Yıldıran, İ. (2011). Fair Play: Etimolojik, sematik ve tarihsel bir bakış. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 3-18.
- Yıldıran, İ. (2013). *Sporda etik değerler*. Gazi Kitabevi.
- Yıldıran, İ. (2014). Antikiteden moderniteye Olimpiyat Oyunları: İdealler ve gerçekler. *Hece (Batı Medeniyeti Özel Sayısı)*, 18(210-212), 555-570.
- Yıldırım, İ. (2019). Takım sporlarında antisosyal davranışların analizi. *Spor Psikolojisi Dergisi*, 3(1), 12-25.
- Yıldırım, K., ve Korkmaz, M. (2017). Sporcuların kurallara ve yönetime saygısı. *Spor Eğitimi Dergisi*, 6(3), 50-62.
- Yıldız, H. (2021). *Davranış bilimlerinin tarihsel gelişimi*. Eğitim Yayınevi.
- Yıldız, S. M. (2014). Sporcuların sorumluluk duygusunun gelişiminde antrenör etkisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 5(1), 55–67.
- Yılmaz, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 626805).
- Yılmaz, E. (2020). Antrenörlerin takım içi iletişimdeki rolü ve sporcu davranışları. *Spor Yönetimi ve Eğitimi Dergisi*, 8(3), 89-101.
- Yılmaz, H. (2017). Spor deneyiminin sosyal davranışlara etkisi. *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 10(4), 210-223.

- Yılmaz, M. (2017). Sportmenlik ve fair play davranışları üzerine bir araştırma. *Spor ve Eğitim Dergisi*, 4(1), 11-18.
- Yılmaz, S., Kaya, H., ve Doğan, E. (2021). Sporcularda prososyal ve antisosyal davranışların incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 45-60.
- Yılmaz, T. (2019). Milli sporcuların etik ve karakter gelişimi. *Ulusal Spor Araştırmaları*, 12(1), 21-34.
- Yılmaz, T. (2020). *Spor ve çocuk psikolojisi*. Çocuk ve Spor Dergisi, 3(1), 12-28.
- Yoncalık, Ö., ve Gündoğdu, H. (2007). Spor etiği ve doping. *Spor Bilimleri Dergisi*, 18(2), 45–60.



EKLER

Ek 1: Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 12.12.2024-246210



T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU
KARARI



Karar Tarihi
12.12.2024

Karar Sayısı
352

Oturum Sayısı
14

Üniversitemiz Etik Kurulu tarafından, Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün 02.12.2024 tarihli ve E-83542712-050.99-243564 sayılı yazısı gereği, Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Tezli Yüksek Lisans Programı 222232010 numaralı öğrencisi Özay GÜRSOY'un yüksek lisans tezi olarak yürüttüğü "Bocce Sporcularının Sportmenlik ve Davranış Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı araştırma önerisi üniversitemiz etik kurulu tarafından incelenmiş olup, araştırma önerisinin etik ilkelere uygun olduğuna toplantıya katılan üyelerin oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof.Dr. Ali Savaş BÜLBÜL
Başkan
BELGENİN ASLI ELEKTRONİK İMZALIDIR

Mevcut Elektronik İmzalar

Belge Doğrulama Kodu : *BSFB4NYFEP*

Belge Takip Adresi :

Prof.Dr. ALİ SAVAŞ BÜLBÜL (Etik Kurulu - Başkan) 12.12.2024 13:50

Bilgi için: Nuri T.
Unvanı: A.



Ek 2: Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

Aşağıda sizlerin sportmenlik ve davranış düzeylerinizi belirlemeye yönelik bazı sorular sorulmaktadır. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, size uygunluk derecesine göre işaretleyiniz. Vereceğiniz samimi cevaplar ve sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

Özay Gürsoy

1. Yaş kategoriniz:

- a) 12-15 yaş
- b) 16-18 yaş
- c) 19-22 yaş
- d) 23 yaş ve üstü

2. Öğrenim durumunuz:

- a) İlkokul-ortaokul
- b) Lise
- d) Üniversite
- e) Lisansüstü

3. Kaç yıldır bu sporu yapıyorsunuz?

- a) 1-2 yıl
- b) 3-4 yıl
- c) 5-6 yıl
- d) 7 yıl ve daha fazla

4. Milli sporcu musunuz?

- a) Milli sporcuyum
- b) Milli Sporcu değilim

Ek 3: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği

ÇOK BOYUTLU SPORTMENLİK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ Aşağıda sizlerin sportmenlik davranışlarınızı belirlemeye yönelik bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, bunlardan size uygunluk derecesine göre uygun olan sütunu işaretleyiniz.	Hiç	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Oldukça Sık
1) Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim.					
2) Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım.					
3) Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım.					
4) Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim					
5) Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım.					
6) Hakem kararlarına uyarım.					
7) Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım					
8) Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım					
9) Hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem					
10) Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim					
11) Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.					
12) Maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam					
13) Eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.					
14) Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.					
15) Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.					
16) Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım					
17) Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum					
18) Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim					
19) Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım					
20) Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm.					

Ek 4: Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği

<i>Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış</i> <i>Aşağıda sizlerin sportmenlik davranışlarınızı belirlemeye yönelik bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, bunlardan size uygunluk derecesine göre uygun olan sütunu işaretleyiniz.</i>	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Takım arkadaşıma olumlu geribildirim verdim (güzel pas!.., iyi hareket!.. gibi).					
2. Rakibimi eleştirdim.					
3. Takım arkadaşım ile tartıştım.					
4. Yere düşen rakibime yardım ettim.					
5. Rakibime kasten faul yaptım					
6. Rakibim sakatlandığında oyunun durmasını istedim.					
7. Takım arkadaşıma kötü söz söyledim					
8. Takım arkadaşımı cesaretlendirdim.					
9. Bana yapılan faulün intikamını aldım.					
10. Sakatlanan rakibime yardım ettim.					
11. Takım arkadaşımı eleştirdim.					
12. Takım arkadaşıma yapıcı geribildirim verdim (daha ileride durmalısın!.. gibi).					
13. Rakibimi öfkeliendirmeye çalıştım.					
14. Takım arkadaşıma küfür ettim.					
15. Takım arkadaşımı iyi oynadığı için tebrik ettim.					
16. Rakibimi sakatlamaya çalıştım.					
17. Bilerek rakibimin dikkatini dağıttım.					
18. Takım arkadaşıma kötü performansından dolayı tepki gösterdim.					
19. Oyun kurallarına aykırı davrandım.					
20. Agresif hareketlerimle rakibimin gözünü korkuttum.					

Ek 5: Ölçek Kullanım İzinleri

Hocam merhabalar,

Makalelerinizden "Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelim Ölçeği" ve "Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği" ölçeklerini yüksek lisans tezimde (Bocce sporcularının sportmenlik ve davranış düzeylerinin incelenmesi) kullanım için izninizi istiyorum. Emeklerinize teşekkür ediyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.



(redacted) 10.11.2024



Alıcılar: ben ✓

Merhabalar, ölçeği kullanmanızda hiçbir sakınca yoktur. Araştırmanızda kolaylıklar dilerim.
GSB

Professor Dr. Gülfem SEZEN
BALÇIKANLI
Gazi University, Faculty of Sport
Sciences

ÖZ GEÇMİŞ

Özay GÜRSOY, İlköğretim eğitimini ve lise eğitimini Ankara'da gerçekleştirmiştir. 2006 yılında Kırıkkale Üniversitesi' nin Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu bölümüne kabul edilerek bu programdan 2010 yılında mezun olmuştur.

